

Luceafărul

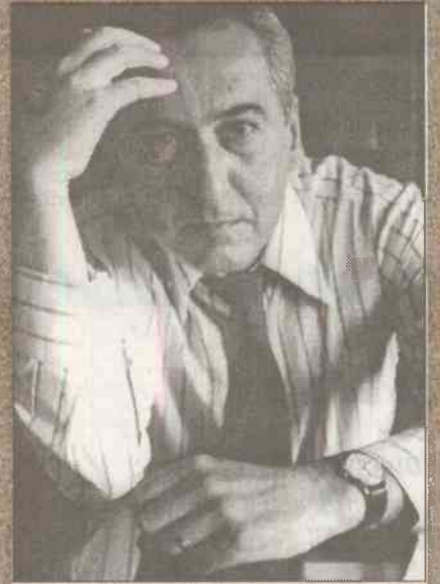
771

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **5** (682)

Miercuri, 9 februarie, 2005

Asupra acestor oameni cu "mentalitate barbară" se revarsă nu gratitudinea unui spirit superior, ci o nemăsurată și viscerală ură, într-unul dintre cele mai neinspirate texte semnate vreodată de criticul, istoricul literar, profesorul universitar și academicianul Eugen Simion. O lucrare de tip academic merita un "Cuvânt înainte" demn de a intra în istoria culturii române, nu de dezvăluirea măruntelor certuri cu colaboratorii și nici de reproșuri fără semnificație și neinteresante. Dacă a acumulat asemenea experiență, acad. Eugen Simion n-avea decât să o povestească amănunțit în memoriile ce le va pune cândva pe hârtie, completându-și și bibliografia.

liviu grăsoiu

gheorghe
istrate

Din răspunsurile celor 34 de critici literari (câțiva de o notorietate perfect anonimă), am subînțeles, în câteva cazuri, că Eminescu este catalogat sub M. Cărtărescu, sau invers, că aceștia încă se duelează pentru primul loc. Că Simona Popescu se află înaintea lui Mircea Ivănescu, Dimov și Doinaș; că Blaga și Bacovia nici nu încap, neam!, în acest minuscul coșciug de aur pe care-l lansăm pe apele eternității. Mulți elevați ai cathedrei îl pedepsesc pe Eminescu în banca a 3-a sau a 4-a, ba un sturz (l-o fi citit vreodată?) îl pune-n genunchi în banca a 5-a.

pag. 12-13

eseu

Jurnalismul cultural vs. subcultura

adrian dinu
rachieru

cerneală proaspătă

constantin novac

Confesiunea

pag. 10-11

Stelian Tăbăraș

Parcă, în mod miraculos, emisiunile posturilor românești de televiziune care (com)bat și pe alte meridiane ar fi redevenit toate alb-negru. Știrea că în țară ninge abundent ocupă două treimi din jurnalele de știri, lângă „albul” preponderent se așează „negrul” proeminent al reporterilor. Ca să fie impresionanți, aceștia ne vorbesc înfocofliți, cu glu-

nocturne

gile pe cap și căciulile pe ochi, alături de niște copilași ce zburdă prin zăpadă, alături de „intervievați” care nu văd zăpada chiar în negru. N-am văzut în aceste zile, în prim plan, o ramură încărcată de nea, n-am văzut fulgii cei mari roind ca fluturii pe lângă

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Lucașfărul” este editată de Fundația Lucașfărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: RO85RNCB5010000015430001
Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048. Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-2226407, 2226439 sau e-mail: export@rodipet.ro

Prin viscol „vântul, viu, vuia”

felinare, seara. Firește, iarna se circula mai greu, dar stai și te întrebi: unde s-or fi tot ducând ăștia, atât de mulți, pe drumurile înzăpezite, că nu mai au loc de ei nici utilajele mari, specializate în înlăturarea zăpezii? (Nu ne dăm seama imediat de unde farmecul acelor plimbăreți pe Calea Victoriei în „interbelic”. Și totuși: pentru că nimeni, absolut nimeni nu cară în mâini sacoșe cu povară).

E „la modă” acum (nu țuca fiartă, cum vă așteptați!) înjurarea primarilor, a drumarilor. Deși ei n-au ce face mai mult („de când au început ninsorile lucrăm non-stop, de treizeci și șase de ore, cu toate utilajele”). Ei și, nu strică niște întrebări „dure” către șoferi (care sunt, după cum se spune, cei mai pricepuți în înjurături. Aș reproduce chiar câteva dacă aș ști că aceste rînduri sunt citite doar „după zece seara”). „Ce părere aveți despre circulația asta?” Șoferul cugetă mai întâi ce culoare politică are primarul și de la ce post TV e reporterița, apoi răspunde cum îi convine ei. Să fie sigur că va fi dat la televizor.

Trec peste acest reportaj-scenetă pentru a face și o tristă și generală constatare: Dependența oamenilor - a tot mai mulți - de cele câteva mijloace

Gheorghe Istrate

Multiple voci critice și „analitice” l-au amenadat pe Eminescu de-a lungul nesfârșitelor decenii postume pentru „imperdonabilul” pleonasm decupat, sentențios, din poemul **Lucașfărul**: „Cobori în jos (sublinierea mea) lucașfăr blând/ Alunecând pe-o

rază...”

Implătoșiți în armurile fixe ale unei gramatici de fier, institutorii repenți s-au grăbit - precum turma de oi spre răpă - să dea lecții în postumitate Poetului nepereche.

Care va să zică, acest Eminescu nu avea știință de pericolul tautologiei ce paraliza cu voluptate limbajul epocii Domniei Sale, vehiculat cu frecvență atât în gazetărie, cât și în literatura care încă mai căuta cărări spre performanțe stilistice...

Numai că tâmpla acestor impudici lipsiți de „orizont nemărginit” n-a palpat niciodată „foșnetul” constelațiilor și al dimensiunilor cosmice desmărginite, într-un spațiu fără limite și determinări: sfântul infinit continuu...

„Cobori în jos...” era suspinul unei sclave a te-restritații totale (Cătălina), al unei frunți pământene supuse abisalei gravitații, pentru care fructul cunoașterii nu putea să spargă frontierele înălțării, ale infinității, ci numai ale căderii.

Cosmosul pentru ea nu are dimensiuni măsurabile. Noțiunile de *sus* și *jos* ori cele cardinale sunt superflue, sunt convenții, sunt eliptice. Ea nu-și va reprezenta niciodată oceanul cosmic: „Un cer de stele dedesubt/ Deasupra-i cer de stele/ Părea un fulger neîntrerupt/ Rătăcitor prin ele...”

Și m-aș îndemna să reamintesc răbdătorului nostru cititor binecunoscutele (eterne) strofe:

„Căci unde-ajunge nu-i hotar/ Nici ochi spre a

Complicități misterioase

(urmare din pagina 3)

s-a acordat audiența cerută, deh, e început de mandat și multe trebuie puse la punct într-o asemenea instituție, nu am fost abătut că nu mi-a fost luat în seamă proiectul, deși avea în atenție tinerii creatori, de care prea puțin se mai ocupă cineva acum, dar am fost și sunt încă mâhnit că zbaterea mea a fost zadarnică, fiindcă nici până astăzi nu știu ce a hotărât doamna ministru. La apelurile mele repetate, vocile feminine răspundeau constant: problema e în atenție! În atenția tăcerii, a lipsei de răspundere, a

tehnice - tot mai puțin...

În multe basme românești, Făt-Frumos se interesează „în ce-i stă puterea zmeului?” Păi, într-un mistreț din care, după săgetare, țâșnește o iepure, din care, tot după săgetare, țâșnește o vrăbie: în inima ei îi stă puterea. Dacă aplicăm la viața modernă această parabolă rămânem cu trei... vrăbii: *robinetul*, *butonul* și *volanul*. Ajunge să nu funcționeze unul - și e o mare calamitate.

Pe e altă parte, trebuie să constatăm cu tristețe că a dispărut aproape complet spiritul de prevedere, măcar ea o amintire a „podului de altădată”, în care se găsea tot timpul un sac cu cartofi, altul cu mălai, altul cu ceapă, fasole, prune uscate, poate afumături, o puțină cu varză. Rezemată de peretele casei, era o stivă de lemne gata tăiate, uscate de vânt. Iar în casă, o tempora! Cărți cu povești, în loc de televizor. Dar, lăsați, „trece el” și iarna. Și ce jumale despre inundații vor mai curge!

Dar, să ne și amuzăm puțin: ca știre de senzație la toate televiziunile aflăm că „Un *cuplu* romantic a intenționat să-și petreacă seara la marginea mării, în mașina lor, în bătaia valurilor”. Un val uriaș a trecut peste mașină, înșii abia au reușit să fugă. Actul II, martorii. „Am văzut o mașină lângă apă, valurile au crescut și atunci *trei inși* au ieșit și au fugit!” Ori *cuplul* stătea acolo cam de mult și... s-a înmulțit... ori reporterul nu știa să numere mai mult de doi... Ori făcuseră... „romantism” în grup... Și când te gândești că nici reporterul, nici martorii n-au precizat măcar sexul persoanelor. *Marea* e Grădina Domnului!

„Cobori în jos...”

cunoaște/ Și vremea-ncearcă în zadar/ Din goluri a se naște.// Nu e nimic și totuși e/ O sete care-l soarbe/ E un nimic asemenea/ Uitării celei oarbe...”

Adâncimi de viziune și perfecțiuni expresive care urecă mult peste întronatele culmi goetheene. Dacă genialul creator al lui **Faust** s-ar fi sfârșit la vârsta eminesciană de numai 39 de ani, literatura germană ar fi rămas mult în penumbră, iar numele lui Goethe obscur...

Așadar, „Cobori în jos...” este o *sintagmă anume* care îmbracă perfect personajul feminin inapt pentru celestitate. Pentru ea, Lucașfărul nu putea fi decât un „cobori în jos...”

vizor

Negreșit, aici este vorba nu de un pleonasm, ci de o surdină intențională proiectată de poet pe sfera minimă de revelare a „infinitului mic” al Cătălinei, în contrast cu splendoarea veșniciei niciodată terminate ale lui Hyperion, acolo unde nu este nici timp, nici hotar, nici ochi spre a cunoaște...

Autorul însuși și-a stigmatizat intenționat personajul feminin pentru inapetența oarbă și de cădere în rudimentalitatea împlinită tot cu un geamăn al propriei sale infirmități: cu Cătălin. Binomul suficienței terestre.

Eminescu ne va da perpetuu lecții despre astra-litatea operei sale, precum și despre gramatica austeră pe care și-o duela împreună cu Caragiale - cel care vedea enorm și simțea monstruos...

P.S. Aud, cu plăcută surprindere, că, nu de mult, Adrian Păunescu - bunul meu coleg de facultate - ar fi monitorizat o emisiune culturală la T.V. (nu știu pe ce post), având un subiect identic cu cel de sus. Sunt curios să aflu dacă opiniile noastre s-au întâlnit. Oricum, sper să pot procura caseta emisiunii sale.

ignoranței. Un consilier, o secretară, chiar femeia de serviciu puteau să-mi sugereze măcar că tinerii scriitori de excepție n-au nici o șansă să fie sprijiniți, când sunt alte proiecte, atât de grandioase. Noi, scriitorii, care continuăm să mai conducem reviste, edituri, fundații, nu mai merităm vreo atenție? Știm că am fost marginalizați, de vreme ce primul plan l-au luat politicienii, magnații, crăinicele tv și alte vipuri și vipuști, însă suntem ispitii să credem că am devenit poveri și pentru cei care-s desemnați să ne asigure protecția. Măcar să ne asculte, dacă nu pot să ne sprijine unele inițiative culturale. Probabil că există o nouă orientare și, eu, naivul, trăiesc într-un teritoriu paralel. Alte explicații nu găsesc.

la limită

Ce poate însemna viitorul - ca speranță, încercare, scop, utopie, program istoric? Ceea ce am reușit să creăm, în evoluția umanității, drept cultură, civilizație, condiție existențială, fără ca, din acestea, să împlinim absolut nimic întru totul, atingând nivelul unui ansamblu de utopii, unui mănunchi de speranțe, al unei constelații a scopurilor, schițe uneori complementare, altele superpozabile parțial sau, dimpotrivă, incongruente, destrămate, ireconciliabile, ale unor programe: o societate deschisă, bunăstarea pentru fiecare ființă umană, democrația, justiția pentru toți, libertatea, suma unor drepturi fundamentale. Nici una dintre aspirațiile istorice ale oamenilor nu a ajuns, nici ieri, la o condiție cu adevărat de nedepășit, perfectă, suficientă, dar măsura în care o cultură sau alta, un stat sau altul, națiunile, popoarele, grupurile umane au evoluat în respectivele privințe, fie și oricât de relativ sub raport esențial, este cutremurător de diferit. Toate acestea alcătuiesc viitorul - un viitor care nu este altceva decât recunoașterea faptului că istoria nu s-a încheiat, că niciunul dintre marile programe în urmărirea cărora ia formă presupusul progres al umanității nu a fost nici pe departe încheiat, că nu putem vorbi, poate niciodată, dar sub nici o formă acum, despre sfârșitul istoriei.

caius traian dragomir

În România cu atât mai puțin ne putem permite să pretindem așa ceva. Dacă înțelegem în mod obișnuit viitorul în chip de construcție - căci altfel nu am avea ce vorbi nici despre speranțe, nici despre utopii sau programe - el este într-o importantă măsură, dacă nu în grad egal, de asemenea, și deconstrucție. Omenirea, națiunile, civilizațiile construite și deconstruite - individul câștigă, nu totdeauna prea mult, și pierde, adesea, enorm. În funcție de referențialul pe care îl adoptăm, putem la fel de ușor vorbi despre "cădere sau progres în mișcare prin timp al umanității, a țării cărăia aparținem, a unei culturi, a culturii sau civilizației noastre. Deconstrucția este inerentă acțiunii umane. Chiar și spiritul cel mai larg nu poate susține decât un anumit efort, ca întindere intelectuală, creativitate, capacitate a împlinirii, efect asupra modalităților și formelor gândirii; anume tendințe atrag, în unele epoci, principalele potențialități ale oamenilor - altele rămân nesustținute și se vor vedea fie supuse deconstrucției (intențională, deci) despre care am vorbit, fie degradării entropice, proprie întregului existent. Deconstrucția este un act necesar; disiparea entropică a tot ceea ce este organizare, împreună cu deconstrucția metodică, oferă teren informației și, implicit, construcției. Chiar și în acest caz, vorbim însă despre o lume ideală - în realitate, viitorul nu aparține doar necesității, nu maximalizează efectele capacităților omenești, nu relevă exclusiv un plan divin, destinat închiderii timpului într-un fericit punct omega, oricât de îndepărtat.

Viitorul are dușmanii săi - viitorul, deci democrația, societatea deschisă, libertatea, drepturile, tot ceea ce include în viitor speranța, potențialul autentic uman, creația spiritului destinat spiritului, întrupărilor lui, ființării noastre pe cât posibil mai puțin nefericită. Cine sunt dușmanii viitorului? Bineînțeles: ideile, voința, îndârjirea de a menține ceea ce nu trebuie menținut din trecut - împotrivirea în fața deconstrucției a ceea ce este obligatoriu să fie deconstruit. Adversarii viitorului se manifestă oricând - acțiunea lor este însă cea mai intensă, mai dezlănțuită, mai hidoasă, în momentele în care acest viitor are mai multe șanse să apară în mod autentic, să se nască, într-adevăr - precum, de exemplu, acum în România. O formă extremă a compromiterii viitorului o constituie tocmai agresiunea la adresa valorii existente, aceasta din unghiul celei mai

învechite posturi. Valoarea acumulată în timp este atacată din perspectiva unei false deschideri înspre viitor - aceasta a fost modalitatea de a acționa a comunismului florid; acesta a fost și rămâne chipul de a se manifesta concretizat în fenomenul și instituția „Scânteia“, al cărui mod de a fi nu poate fi sintetizat mai clar și mai complet decât drept asumare a unor calități inexistente, negarea calității reale prezentă în societate, pretenția de a cultiva proiecte și perspective pe care în realitate le torpilează.

S-a afirmat - și pe bună dreptate - că la sfârșitul de an 2004, tranziția (politică în primul rând) în România s-a încheiat; este un adevăr cât se poate de curat și corect, demn de afirmat, așa cum se poate spune că revoluția s-a sfârșit, nu neapărat spre bine atunci, odată cu anul 1996. S-a încheiat tranziția statului nostru, a organizării într-un mod nou a economiei, ca altfel de economie; s-au schimbat destule pentru a nu ne mai socoti în tranziție, aspecte numeroase ale mentalităților, dar și structura și reciproca relaționare a forțelor politice. S-a încheiat oare și tranziția societății noastre - a formelor în care ea se constituie ca fundament al unei națiuni, unită într-un contract social, și nu doar ca simplu mediu al interacțiunii unor individualități în opoziția hobbesiană, despre care să fie valabilă maxima *homo homini lupus*?

Adversarii viitorului sunt de multe categorii, dar două dintre acestea sunt enorm reprezentate

în lumea de azi - o astfel de clasă o alcătuiesc teroriștii; preluând metafora și realitatea războiului împotriva terorismului, trebuie să spunem limpede că acesta se cere extins și împotriva terorismului informațional, exercitat de persoane și instituții ale mediilor, prin mijloacele calomniei, ale dezinformării, ale alterării limbajului. Viitorul, democrația, deci libertatea, dreptul, nu există pentru ființa deculturalizată, deconstruită ca personalitate - instalarea nedreptății revine la deconstrucția intelectului uman autonom și liber, iar deconstrucția viitorului este menținere a dominației trecutului. Cea de a doua cale de a altera viitorul o constituie lansarea împotriva culturii și civilizației noastre a unor grupuri exact alcătuite din ceea ce trebuie să numim lumpen-jurnalisti (indiferent de averea lor), lumpen-democrați, lumpen-libertari, lumpen-justițari. Sunt categorii care converg sub aspectul obiectivului urmărit - subminarea schimbării - și, în egală măsură, sub cel al mijloacelor folosite, care se asociază, inextricabil, în manieră mafiotă. Terorismul calomniator folosește limbajul lumpen, stilul lumpen, anticultura de tip lumpen. În România, acest complex calomniator-terorist-deculturalizant poartă marea indelebilă și aceasta nu doar la modul metaforic, al „Scânteii“. Cel care face o gesticulație justițiară, probată drept simplă demagogie și împarte în legea lui dreptatea dovedește că dispune de milioane inexplicabile de dolari și pune în joc, printr-un accident nefericit, o succesiune de acest nivel; cel care nu știe suficientă limbă română dă lecții de diplomație, cântărește valoarea personalităților care au făcut să crească din plin prestigiul țării lor. Dușmanii viitorului încearcă, oricând speră să aibă succes, să producă o ruptură cât mai adâncă între forțele care se dedică îmbunătățirii calității guvernării și cele care oferă suportul de cunoaștere și devotament dezvoltării unei culturi și unei civilizații. Un jurnalist de o foarte aleasă condiție, m-a întrebat în 2000: ce crezi că vor face acum cei care au susținut conducerea anterioară a țării? I-am răspuns: vor căuta să producă sciziuni în interiorul noii autorități sau măcar să o prezinte publicului ca fiind divizată și să periferizeze pe aceia care au o ținută independentă, sub raport intelectual și spiritual. Ce vor face acum oamenii respectivi - sau continuatorii lor direcți, acolo unde vechii patroni au avut parte de unele neșanse? Desigur, aceiași oameni vor face același lucru. Oricine recunoaște în astfel de acțiuni stilul inconfundabil al „Scânteii“ și al comunismului. Să sperăm că, și din punctul de vedere al receptivității la calomnie - și, implicit, al permisivității la selecția negativă -, tranziția se apropie de sfârșit în România.

acolade

Complicități misterioase

marius tupan

S e spune că, într-o zi, au fost aduse în holul Uniunii Scriitorilor, spre distribuție gratuită, 25 de exemplare ale unei reviste literare.

Întrebare: Câte au mai rămas pentru a doua zi? Răspuns: 30. Ei bine, după această minune, o comisie a Ministerului Culturii, care se ocupa cu achizițiile pentru bibliotecă, a hotărât să trimită în teritoriul țării 300 de exemplare ale acelei faimoase publicații, nu și reviste binecunoscute. Întrebând un reprezentant al comisiei de ce nu se fac abonamente și pentru „România literară“, „Lucașfărul“ sau „Ramuri“, ni s-a răspuns sec: Fiindcă acele reviste se vând. Din întâmplare, în acea perioadă, am fost ales, nu numit, într-o altă comisie de subvenții pentru reviste și cărți. Aici aveam să mă întâlnesc cu o altă minune. Faimoasei reviste îi erau repartizate 200 de milioane din partea ministerului, în schimb „României literare“ doar 100. Mi s-a părut imoral să semnez un proces verbal cu astfel de distribuții financiare și m-am revoltat. Cu sprijinul lui D.R. Popescu, am reușit să ridic subvenția „României literare“ la 144 de milioane lei. Poziția mea în acea comisie i-a impresionat atât de mult pe cei de la Ministerul Culturii și pe cozile lor de topor din asociația care mă alesese pentru comisia de achiziții, astfel că am ajuns ținta lor. S-a organizat de îndată un complot, cu complicitatea a două ziare, s-au lansat câteva diversiuni, cum că aș fi influențat comisia să-mi fie subvenționate cărțile, în fond era vorba doar de una, și aceea în colaborare cu un alt scriitor, că aș fi abuzat de funcție. S-au lansat cifre mincinoase, s-au făcut presiuni, a acționat oculă, astfel că n-am putut să-mi duc până la capăt mandatul de doi ani și am fost eliminat din comisie. Audiența la ministrul de-atunci s-a soldat cu un eșec, doar mărirea sa nu era străin de ce se pusese la cale. Dânsul era mai interesat de pereți decât de prezența mea acolo, hotărât să-mi susțin nevinovăția. În final, în absența argumentelor, mi-a spus tranșant: plățiți pentru unele inabilități ale dumneavoastră. Nu puteam să accept situația de disconfort și m-am hotărât să realizez un șir de anchete, pe care le-am publicat mai apoi în „Lucașfărul“. Cu această ocazie am descoperit multe ilegalități, săvârșite de un tovarăș, pardon, domn, iar, printre ele, și faptul că era prestatorul de servicii al ministerului: mai exact spus, se ocupa de imaginea culturii române la Târgul de carte de la Geneva. Patru ani la rând. Fiindcă am reușit să scot la iveală date, necunoscute multora până atunci, am fost chemat în instanță. În acest caz trebuia să aduc probele afirmațiilor mele. Tovarășul, pardon, domnul prestator, al cărui nume nu-mi scapă, însă, dacă l-aș pronunța, n-ar face vreo impresie, ridicase din visteria ministerului mai multe miliarde, fără vreo eficiență, și era bine ca opinia publică să știe pe ce se irosesc banii. Dar, stupoare! La insistențele mele de a afla contribuția ministerului în campania de la Geneva, domnul ministru a refuzat să-mi pună la dispoziție vreo dată, iar cursul procesului vă dați seama ce sens a luat.

N-aș vrea să credeți că doresc să scot în evidență isprăvile mele. Orice om de bună credință ar fi acționat la fel. Intenționez numai să atrag atenția că și în viitoarele comisii de subvenții de la Ministerul Culturii se pot strecura persoane slugarnice, iresponsabile, venite dinspre bibliotecari și librari, persoane, de altfel, stimabile, care pot să se întrebe, cum s-a întâmplat în comisia din care, meteoric, am făcut parte: Oare mai trăiește Petre Sălcudeanu, de trebuie să-i subvenționăm o nouă carte?

La întrebarea sub care s-a desfășurat întâlnirea, „Un nou Minister al Culturii?“, eu m-am aflat în situația unui anume cetățean, nu neapărat turbulent, după o anume experiență. Tot se vorbește prin presă despre inițiative, despre proiecte culturale. Am cutezat și eu să întoarcem unul pentru decernarea premiilor Fundației Lucașfărul. L-am depus la cabinetul ministerial, pentru un sprijin financiar. Nu m-a deranjat faptul că, grație gardienilor plantați pe la diverse uși, n-am putut să stau de vorbă cu o secretară sau vreun consilier pentru a da explicațiile necesare, nu m-am simțit jignit că m-am milogit pe la diverse bănci pentru a avea loc o manifestare culturală, care pornise bine anul trecut, nu m-am supărat că nu mi

(continuare în pagina 2)

Corespondența Eliade-Wikander

adrian g. romila

După schimbul epistolar Eliade-Culianu, Editura Polirom vine cu un nou corpus de corespondență, acela între autorul *Noaptea de Sânziene* și unul din cei mai mari iraniști ai secolului XX, suedezul Stig Wikander: *Întotdeauna Orientul. Corespondența Mircea Eliade-Stig Wikander (1948-1977)*, ediție îngrijită, traducere și studiu introductiv de Mihaela Timuș, cu prefața lui Giovanni Casadio și postfața lui Frantz Grenet. În cultura română încep să se adune, prin aceste traduceri, cărți absolut necesare, care vor aduce perspective inedite asupra unor savanți pe care credem că îi cunoaștem deja destul din lucrările lor de referință. Scrisorile, însă, prin caracterul lor conjunctural și oarecum ieșit de sub controlul strict al conștiinței scrisului „pentru public”, favorizează un contact mai direct cu personalitatea complexă a autorilor, mascată, altfel, de propria lor operă. Pe de altă parte, așa cum e și cazul volumului de față, unele din temele preferate ale partenerilor de dialog sunt reluate mai explicit în schimbul epistolar

cronica literară

decât în tratatele științifice dedicate lor. O mai bună înțelegere a gândirii corespondenților are, prin aceasta, numai de câștigat. Mai ales când despre marele iranist suedez se știe atât de puține la noi, poate doar că a fost una din vocile cele mai autorizate în problema religiilor iraniene pre-islamice, lucru recunoscut de un G. Dumézil sau U. Bianchi. Pentru noi revelații în privința lui Eliade, dar și a altora, așteptăm și traducerea corespondenței între savantul român și Raffaele Petazzoni, publicată deja în franceză încă din 1994.

Epistolarul Eliade-Wikander cuprinde 74 de scrisori (din care 54 trimise de primul), păstrate în arhivele personale ale celor doi savanți, în Regenstein Library, din Chicago, respectiv la Uppsala University Library, unde autorul lucrării despre zeul indo-european *vayu* a fost profesor. De aproape aceeași vârstă, cei doi s-au cunoscut, mai întâi, prin intermediul cărților (deși Wikander vizitase Bucureștiul în 1944, de unde își procurase revista „Zalmoxis”), întâlnindu-se, mai apoi, la Paris, în 1948, cu ocazia unui congres de orientalistă.

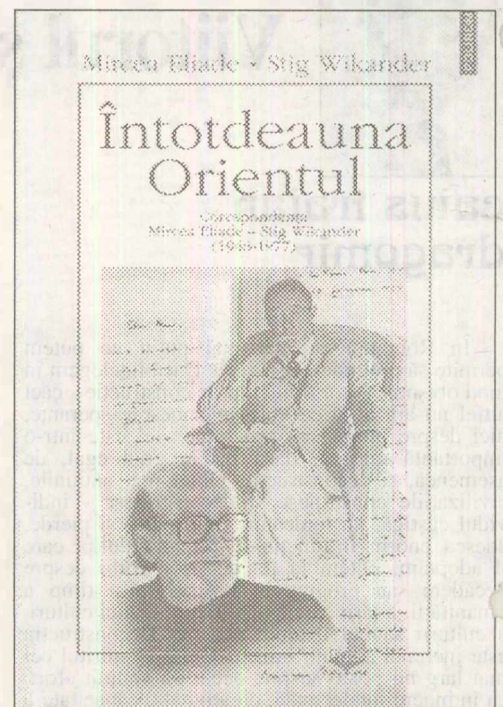
Așa cum o mărturisesc chiar din primele misive, s-au citit reciproc cu atenție (Wikander - lucrarea lui Eliade despre yoga, Eliade, lucrarea suedezului despre societățile secrete ariene) și, pe tot parcursul timpului, și-au transmis impresiile și sugestiile asupra unor problematici de interes comun. De asemenea, nu au scăpat ocazia să comenteze lucrările sau ideile altor confrăți, criticându-le acid atunci când au considerat de cuviință. Nici pe ei înșiși nu se tratează întotdeauna cu deferență. „Pentru cel care cunoaște și admiră marea dvs. carte despre yoga”, spune profesorul din Uppsala,

„aceasta nu aduce multe noutăți, dar este un rezumat comod și elegant al unui subiect dificil de tratat: nu aș omite să observ că promiteți alte două cărți despre subiecte importante, labirintul și structura miturilor. (...) În ceea ce privește conținutul lucrărilor dvs. despre yoga, nu sunt foarte competent să discut. Cu voia dvs., poate, vă semnalez îndoilele mele în legătură cu problemele de origine, care nu mi se par încă rezolvate”. Eliade, în schimb, pare mai rezervat cu critica celuilalt, poate și fiindcă mereu și-a declinat competențele într-un domeniu în care Wikander era expert. Mai degrabă preferă să prevină eventuale subaprecieri asupra propriilor lucrări, în condițiile în care el tratează mai mult probleme de interes general, vulnerabile în fața oricărui antropolog. „În ceea ce privește *Images et symboles*, din păcate nu este decât o culegere factice de câteva studii, precedată de o introducere și completată cu un capitol despre Simbol și Istorie. În acest din urmă capitol nu atac problema frontal: ar fi subiectul unui volum gros”. Autocritici de acest tip vom întâlni în multe din misivele către savantul suedez.

Portretele celor mai renumiți antropologi ai secolului XX, alături de ideile lor, sunt adesea prezente în scrisori, în contururi nu todeauna lipsite de patimă: G. Dumézil, H. Corbin, E. Benveniste, J. Kitagawa, Cl. Lévi-Strauss. De asemenea, reflecții pe varii teme de istorie a religiilor întâlnim la tot pasul, bineînțeles, în formulări succinte, imposibil de dezvoltat în spațiul unei scrisori, dar poate tocmai de aceea mai esențializate decât în altă parte: teoria mitului, psihanaliza, interpretarea documentelor, simbolurile, rolul sacrului în viziunea asupra lumii. Cele mai multe din excursuri pornesc de la lucrările proprii, comentate reciproc. „Mă entuziasmează colecția dvs. de simboluri: pornind de la un asemenea dosar se va putea ataca într-o zi problema simbolismului”, îi scrie, la un moment dat, Eliade lui Wikander, referindu-se la perspectivele acestuia asupra *Vechiului Testament*. „Sper ca eu însumi să revin asupra anumitor aspecte ale problemei (mai ales în ce privește mitologiile morții)”. Altădată își mărturisese îndoiala față de metoda și conceptele jungiene prin formulări pe care greu le poți găsi în operele sale „clasice”: „Știu că psihanalistii exagerează și mă fereșc în general de orice psihologie. Dar rămâne faptul: o *psyché* în criză, amenințată de dezintegrare, regăsește anumite simbolisme religioase mari: le regăsește ca structuri și sisteme coerente, iar nu parțiale sau aluzive”. Wikander, pe de altă parte, se întreabă dacă nu cumva viziunea eliadiană e profund influențată de formația creștin-ortodoxă, străină antropologiei occidentale, care e catolică sau protestantă, oarecum mai permisivă imixtiunii unor metodologii nereligioase în studiul simbolismelor sacre. „Critica dvs., nu numai a istoricismului, dar chiar și a istoriei, nu se explică ea, în parte, ca rezultat al formației dvs. religioase, greco-ortodoxe? (...) mi se pare că în această Biserică sensul creștinismului ca mister atemporal este mult mai puternic decât în formele occidentale (catolice ori

protestante) ale creștinismului”. Eliade a recunoscut influența „pe jumătate conștientă” a ortodoxiei asupra sa, dar a adăugat că ea a fost pe deplin conștientizată abia după contactul cu experiența indiană. Și, a subliniat lapidar savantul român, „orice ar fi, întotdeauna e Orientul”. E mai mult decât o profesiune de credință, mărturisită unui alt îndrăgostit de Orient, e speranța unui consens pentru eternitate.

Alături de cărți și idei, de proiecte și realizări, de invitații la cursuri și colocvii (mai ales din partea lui Eliade, căci Wikander era cunoscut pentru parcimonia sa publicistică și, în general, pentru viața sa destul de retrasă; a venit, până la urmă, la Chicago), corespondența între cei doi dezvăluie și o latură „umană”, de pură amicitie, manifestată în diverse forme epistolare. Mai întâi, adresarea: deferentă, la început („domnule”, „domnule și drag coleg”), familiară, apoi („dragă prietene”, „scumpe prieten”, „dragul meu Mircea”, „dragă Stig”). Nu au întârziat să apară confidențele „de viață” și salutările transmise familiei întregi, mai ales că întâlnirile se produ-

seseră. Eliade își relatează călătoriile și problemele de sănătate, Wikander pe cele legate de fiica sa cea mai mică, Ingela (care dorea să vină în S.U.A. și să ducă o viață boemă) sau cele referitoare la presupusul său eșec profesional (o obsesie a savantului de la Uppsala). Urările și încrederea reciprocă mențin climatul de afecțiune amicală pe tot parcursul timpului cât au corespondat, în ciuda distanței geografice uriașe și a rarelor întâlniri.

Volumul epistolar conține, alături de corpul de scrisori, și o anexă inedită, destul de substanțială: două articole ale lui Wikander despre Eliade, un text al aceluiași despre două lucrări cvasi-necunoscute (relevant, însă, cu privire la propria sa metodă de abordare a fenomenelor religioase), plus alte câteva scrisori ale celor doi de la sau către alte persoane, păstrate în arhivele lor. Alături de acestea, fotografiile și facsimilurile și, nu în ultimul rând, studiul introductiv și notele consistente din final fac din cartea de la Polirom o apariție editorială de excepție, nu numai pentru eliadologi.

Elaborarea lucrărilor de tip enciclopedic a fost de multă vreme un vis al cărturarilor români, un vis frumos, îndemnând la concretizări sfârșite, din păcate, după primii pași. Exemplele sunt numeroase și binecunoscute, devenind, prin ani, un fel de obsesie ce trimitea gândul la un adevărat blestem, acela de a începe și a nu termina proiecte de anvergură. Și totuși, unii au perseverat, au depășit situații extrem de dificile, reușind să tipărească importante construcții colective, sfidând prejudecățile și pesimismul multora. În spațiul literar, reușita primă s-a numit **Dicționarul scriitorilor români** coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu (cu varianta prescurtată **Dicționarul esențial al scriitorilor români**), apărut după aventuri îndelung împărțite publicului. Ar fi putut fi devansat, cronologic, doar de **Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900**, redactat de cercetătorii ieșeni, dacă ei ar fi fost lăsați să își continue proiectul. Se va afla de ce. Alte istorii și dicționare au vizat fie anumite perioade, fie aspecte tehnice sau de detaliu din evoluția literaturii române. Numărul lor este aproape impunător, iar fiecare titlu s-a bucurat de primiri elogioase (mai rar de respingeri în totalitate) și chiar de recunoașteri oficiale (premiu ale diverselor instituții culturale). Lipsa, însă, o veritabilă enciclopedie a literaturii naționale, fapt ce l-a ambiționat pe actualul președinte al Academiei Române, acad. Eugen Simion, om dornic să înfăptuiască toate visele înaintașilor, în toate domeniile culturii și ale civilizației românești, deasupra cărora se situează Academia Română, cel mai înalt for al spiritualității noastre (deși cel mai reprezentativ rămâne totuși, spre deziluzia unora, Biserica). Așa stând lucrurile, acad. Eugen Simion a mobilizat forțele cercetătorilor din institutele de istorie, critică și teorie literară supervizate de Academie, a întrerupt sau interzis lucrări aflate în diferite faze de concretizare, iar după câțiva ani de meditație a preluat efectiv coordonarea ambițiosului monument închinat literelor române. A rezultat nu chiar o enciclopedie, ci un dicționar: **Dicționarul general al literaturii române**, editat la Univers Enciclopedic.

Prin masivitate, bogăția articolelor, numărul colaboratorilor (adesea nume sonore în critica și istoria literară), colectarea hârtiei iconografice, avem de a face cu o reușită pusă sub egida Academiei Române. Există aici o însumare de eforturi, inteligență și devotament datorat celor o sută de autori, față de care nu poți avea, ca cititor, decât respectul cuvenit. Ei au înfăptuit o operă durabilă, coordonați de 11 colegi aflați sub stricta supraveghere a acad. Eugen Simion, cel profund convins că, fără efortul său, totul s-ar fi dus pe apa sâmbetei. Într-adevăr, rolul coordonatorului general a fost determinant și în bine, și în rău. Lucrare de tip academic, noul **Dicționarul general al literaturii române** se concretizează evident prin obiectivitate (cât omeneste se poate manifesta), informație corectă, ton adecvat în aprecieri și acordarea echilibrată a spațiilor pentru

O nemăsurată și viscerală ură

liviu grăsoiu

articole, în funcție de valoarea subiectului abordat. Sunt calități certe, asupra cărora se vor pronunța desigur cronicarii, atunci când vor avea pe masă toate volumele promise și când, dorind să verifice o informație ori un comentariu "oficial", îți vei da seama de utilitatea sau inutilitatea ansamblului. Dacă "insectarul" dedicat literaturii române va avea prea multe lipsuri, atunci ar fi păcat de munca depusă circa un deceniu. Deocamdată ne aflăm în faza primelor constatări, urmând să se revină cu alte observații. Cert este că **Dicționarul general al literaturii române** începe cu o minciună. "Cuvântul înainte" scris de acad. Eugen Simion, dintr-o răsufflare, la 27 septembrie 2004, susține în primul rând tipărit: "publicăm primele trei volume...". Au apărut însă doar două! Autorul specifică apoi că dorea "un dicționar integral al literaturii române, cu tot ce propune el: autori, publicații, curente literare, concepte, opere anonime, instituții literare etc.", pe scurt "un dicționar - tezaur". Intenții nobile și onorante, numai că, spune în continuare autorul, a întâmpinat incredibile piedici, datorate în exclusivitate cercetătorilor chemați la muncă și treziți "din lunga lor inerție și puși să ducă la capăt ceva ce ar putea fi util lumii în care trăiesc...". Aceasta este poziția pe care s-a situat acad. Eugen Simion, așa i-a tratat pe cei considerați, cu alte prilejuri, colegi. Uitănd în mod ciudat tot ceea ce au realizat timp de o jumătate de secol cercetătorii de la Institutul "G. Călinescu", de la Iași, de la Cluj, de la Timișoara, a socotit că lumea începe cu sine, că are în față niște iresponsabili și răuvoitori, mostre ale învechitului sistem de gândire și acțiune din regimul totalitar. Cel ce îi mustră în public pe leneșii cercetători (mulți premiați chiar de instituția condusă de acad. Eugen Simion) uită că el însuși s-a format în anii de tristă amintire, iar de povara lor este departe de a se fi dezbărat. De aceea trece la veritabile atacuri de prost gust, ironizând ieftin munca onestă a celor peste care s-a dorit și se dorește nu doar mentor spiritual, ci și director *de facto*. Iată o apreciere deplasată: "N-am luat în seamă amenințările și nici scepticismul endemic al celor care cred că intelectualii români nu pot face nimic durabil împreună și, mai mult decât atât, cred cu îndârjire că cercetătorii dintr-un institut academic trebuie să studieze câți îngeri pot intra într-un vârf de ac, nu să contribuie la redactarea unui dicționar al literaturii naționale... O operație, cred ei, nedemnă de pregătirea intelectuală și eminența talentului lor". Asupra acestor oameni cu "mentalitate barbară" se revărsă nu gratitudinea unui spirit superior, ci o nemăsurată și viscerală ură, într-unul dintre cele mai neinspirate texte semnate vreodată de criticul, istoricul literar, profesorul universitar și academicianul Eugen Simion. O lucrare de tip academic merita un "Cuvânt înainte" demn de a intra

în istoria culturii române, nu de dezvăluirea măruntelor certuri cu colaboratorii și nici de reproșuri fără semnificație și neinteresante. Dacă a acumulat asemenea experiență, acad. Eugen Simion n-avea decât să o povestească amănunțit în memoriile ce le va pune cândva pe hârtie, completându-și și bibliografia. Nu voi mai discuta însă despre o atitudine nedemnă de prestigiu pe care i-l presupun titlurile deținute, deși ar mai fi multe de adăugat. Poate o voi face cu alt prilej.

Până atunci menționez doar că, tot datorită coordonatorului general, nu s-au respectat câteva puncte de pornire. Iată cinci dintre ele, spre a nu lungi peste măsură articolul. Se prevedea că vor beneficia de articole autorii care au semnat cel puțin "două cărți notabile". Principiul nu a funcționat în destule cazuri (v. Doina Alexandru, Vasile Al. George, Dimitrie Batovia, Madeleine Andronescu, Tita Bobeș, Gabriela Drăgoi ș.a.m.d.). În privința publicațiilor, excesul de zel întrece orice măsură, umflând inutil numărul de

cronica literară

pagini. Atenția pentru fiecare fițiucă rămâne irelevantă, existând multe unde nu au colaborat scriitori importanți (v. "Agora" - doar două numere în 1990 scoase la Craiova de regretatul C. Dumitrache. În schimb, lipsește „Arca” de la Arad...). Articolele despre fiecare carte populară, ca și despre *Cântarea României* ori *Chira Chiralina* sunt evident de prisos, evidențiind alte neconcordanțe în coordonare.

În fine, prezența fotografiilor este iarăși discutabilă, ținând de bunul plac al coordonatorului general, care mizează pe propria-i fotogenie în primele două volume. Se va putea alcătui, la sfârșit, un album cu pozele simpaticului june prim ajuns în fruntea Academiei. Dintre absenții, de care suntem asigurați că nu ar fi nimeni vinovat, îi menționez pe Victor Vlad Delamarina, Mihai Bărbulescu, Ștefan Ciubotărașu, Constantin de Charbonnet, Angela Băciu, Mihai Pompiliu Constantinescu, Rodica Draghinescu, Ovidiu Dunăreanu, Marian Drăghici, Constantin Daniel. Surprinde de asemenea eludarea oricărui dicționar, adică absența unui articol intitulat astfel, impunându-se ideea după care cel de față este singurul existent până acum. Dar, cum am afirmat mai sus, voi reveni cu observații amănunțite despre calități și defecte certe. După întâia lectură, deziluzionează coordonarea și tonul prefațatorului.

ion roșioru

Spovedania unei Femei

In penultimul an de facultate - asta se întâmplă prin 1970-1971 - am avut bucuria să audiez cursul de literatură franceză al Doamnei Irina Mavrodin și să trăiesc, cu naivitatea vârstei de atunci, revelația dezghețului cultural care se abătuse, nu pentru mult timp, și asupra spiritualității românești. Veșnic tânăra noastră Profesoară se construia pe sine contaminându-ne și pe noi de fabricitatea unei mari deschideri spre valorile profunde și autentice ale francofoniei. Vorbea liber, însă nu să fascineze prin retorică, ori să simuleze spontaneitatea adusă de acasă, cum îi plăcea lui Șerban Cioculescu să glumească deseori, ci parcă străduindu-se să nu știrbească lumina ideilor care-i transfigurau chipul frumos, fulgerat de un joc de lele și peste care, geloase, cădeau protector șuvițele de păr rebel date mereu și mereu la o parte, menținând, îmi dau seama acum, când citesc cu sufletul la gură mărturisirile pe care i le ocaziona cele 205 întrebări ale lui Alexandru Deșliu în cartea recent apărută la Editura Pallas din Focșani, viu contactul dintre lumea gândurilor Domniei Sale, fosforescente, și reacțiile noastre de sorbitori de idei torturați de obsesia coerenței notițelor așternute în caiete, deși intuiam că nu o reproducere exactă a celor spuse se aștepta de la noi la examen. Am avut frecvent senzația

galaxia cărților

că privirea i se oprea asupra-mi și am pus asta pe faptul că o colegă, venită în acel an, prin transfer, de la secția fără frecvență a facultății, se întindea spre caietul meu, devenit un fel de releu între discursul de la catedra amfiteatrului Odobescu și auzul ei neexersat. Examenul din vară a părut să consolideze această impresie: am fost oprit exact în clipa în care îmi luasem avântul triumfal spre devorarea madeleinei proustiene și am conchis că făcuse asta pentru că mă cunoștea de la curs, unde mă distinsesem prin frecvență și asiduitate. Ne-am revăzut trei decenii mai târziu, la festivitatea înmânării Premiilor „Convorbirilor literare”, unde am avut onoarea să urcăm, se-nțelege că pe trepte diverse, pe același podium al laureaților. Mă-ndoiesc acum că aș fi devenit vreodată transpunător de poezie românească în limba lui Baudelaire, dacă în formația mea n-ar fi intrat și acel an în care Doamna Irina Mavrodin mi-a fost Profesoară de regândire a literaturii franceze și a textului lumii, în general. Între timp, destinele noastre întru francofonie se mai întretăiaseră o dată: fiul meu Mădălin, student pe atunci al Universității „Ovidius” din Constanța, a avut șansa să frecventeze Atelierul de Traduceri coordonat de Doamna Mavrodin, printre ai cărei doctoranzi se numără astăzi la Universitatea din Craiova.

***

Cartea pe care o am sub ochi e o sărbătoare a sufletului, o carte care acoperă câteva genuri: memorialistică, jurnal de creație, roman, profesune de credință, discurs civic, recviem și odă înălțată harului divin care ne aurolează trecerea prin viață. E spovedania unei femei crescute în cultul muncii și al credinței ce a ajutat-o să învingă atâtea obstacole și să suporte necazurile care s-au abătut asupra fa-

miliei: arestarea tatălui și a fratelui mai mic, boala, despărțirea de soț, moartea celor dragi, ingratitudea semenilor. Paradoxal însă, loviturile vieții i-au creat „o anumită filozofie a seninătății și a speranței”, filozofie care apare în tot ceea ce scrie proteica autoare nicidecum înclinată să asimileze scrisul zădărnice. A avut mult de luptat și încă mai are, spre a-și consolida ipostaza de poet pe nedrept umbră de cea de excelent traducător, de eseist cu nimic mai prejos, precum și de cea de universitar cu netăgăduite calități pedagogice, modern prin aceea că impune partenerului întru spiritualitate un mod de gândire și nu unul de înmagazinare de date.

Sublima confesoare nu se aventurează nicidecum pe tărâmurile care nu-i sunt familiare, cum ar fi, de exemplu, atunci când e solicitată să se exprime despre dezbinarea de astăzi a intelectualilor, răspunsul realist și exhaustiv fiind de competența sociologilor și psihologilor cu o bună perspectivă istorică a fenomenului în discuție. Neobosita interlocutoare se declară adeptă a demnității pe piața literară. I-a repugnat dintotdeauna epitetul de livresc acordat de unii critici poeziei sale. Doar timpul îl invulnerabilizează pe un poet de excesele criticii, în sensul că acesta poate crea și, la fel de bine, distruge un autor. Pertinentă ni se pare observația că în zilele noastre o parte din responsabilitatea criticii și-a asumat-o editorul, dar în relațiile dintre acesta și scriitor, pe de o parte, și dintre el și cititor, pe de altă parte, s-a strecurat multă ipocrizie și interese meschine, producându-se o regretabilă confuzie a valorilor.

Poeta se consideră ca făcând parte dintr-o generație de sacrificiu (restricții, agresivitate, teroare), lucru care n-o împiedică să vadă însă și greșelile acestei generații, fără să fie vorba de vreun deșert cultural în anii comunismului.

Optimismul fugar nu se dezmente nicidecum. Relativismul o protejează de judecăți categorice, de morbul absolutismului ori al idiosincraziilor față de cei ce au nedreptățit-o sau doar n-au înțeles-o de-a lungul timpului, de care a devenit conștientă că nu așteaptă.

Deși se scuză neîncetat că-i lipsește simțul portretizării, crochiurile pe care le realizează sunt elocvente. Arta conversației desăvârșite a Monicăi Lovinescu i-o evocă pe cea a Doamnei de Staël. Al. Vona e „un bărbat inteligent, fermecător și cu o conversație care evadează tot timpul din clișee” (p. 74). Emil Cioran e „în veșnică agitație și cu părul fermecător de răvășit”. Mircea Eliade e fixat pe pelucula memoriei ca „trăgând calm din eterna lui pipă”. În timp ce Christinel Eliade e „înaltă, cu un aer de regină, foarte elegantă, firească și sigură în sensul bun al cuvântului” (p. 75).

Incercările de autoportretizare sunt numeroase în această carte alertă și într-un fel capricioasă ca memoria lui Proust, unul din autorii cei mai îndrăgiți de ilustra sa traducătoare. Printre liniile de forță ale acestui autoportret oricând în stare de coagulare, amintim cultul desăvârșit al prieteniei, pe cel al muncii perseverente însoțit de credința că prin scris își poate regăsi eul profund. Acestor trăsături li se adaugă pudoarea de a vorbi despre propriile-i cărți, ceea ce echivalează cu spulberarea oricărei vanități. Îndoiala sinceră că adevărul absolut nu există a devenit un adevărat *modus vivendi*, autoarea nutrid acut sentimentul nepuținței de a se textualiza, de a împinge realul autobiografic în ficțiune, deci de a se fixa în imaginea pe care cei din jur o au despre Domnia-Sa. Să fie cumva vorba de un exces de hiperluciditate? Pe parcursul convorbirilor își recunoaște timiditatea, spiritul de toleranță, perseverența, exigența și, de ce nu, norocul care a însoțit-o pas cu pas în construirea unei

opere diverse și consistente. Ierarhizându-și preocupările și dorințele pe termen mai lung sau mai scurt, pe primul loc se situează aceea de a fi poetă, ocupație pe care, la un moment dat, a considerat-o incompatibilă cu cea de profesor. Dragostea pentru spiritualitatea franceză, moștenire de familie, e o altă trăsătură pertinentă a celei ce a devenit unul dintre cele mai importante relee dintre culturile franceză și română. Autoportretul, dată fiind tendința de impersonalizare a autoarei, e decelabil și în portretul robot făcut traducătorului: răbdare, simț lingvistic, intuiție, har de creator, în cazul în care traduce opere literare, precum și știința alegerii cărților ce merită a fi traduse, adică a celor care dovedesc rezistență la uzura timpului. Faima traducătorului e direct proporțională cu a cărții tălmăcite de el. În aceeași ordine de idei, scriitorul de astăzi trebuie să fie un om școlit, cunoscător de limbi străine și necantont în suficiența că literatura română e una mare, ci minoră sau măcar așa cum o concepeau doar cochetau cu ideea) scriitorii noștri interbelici, exemplul elocvent în acest sens fiind al lui Eugen Ionescu. A fi scriitor (sau a deveni) înseamnă să-ți asumi un risc. Reușita sau eșecul nu-ți sunt demonstrate decât de travaliul în sine, cu toată plonjarea în singurătatea creatoare (elaborativă) a operei. Ușurința de a scrie ar trebui să-l pună pe gânduri pe scriitorul autentic, iar nu să-l bucure. Când Mallarmé a avut această revelație, el a încetat să se mai așeze la masa de scris. Asta n-include o altă revelație: cea a textului care se autogenerază ori a mâinii care scrie călăuzită de un zeu, după cum observa și Arghezi, adică singură.

Memoria afectivă scoate la iveală, sub tirul întrebărilor, amintiri utile istoriei literaturii, cum ar fi, de pildă, ipostaza nefastă de ales în care a ajuns Nichita Stănescu, primul care s-a detașat spectaculos de poezia proletcultistă și care a făcut eforturi uriașe, amintind oarecum de cele rimbaudiene, ruinătoare de ființă fizică, spre a se menține în tocul poezilor români din perioada comunistă. Cu nimic mai prejos sunt gândurile despre fascinantul Dan Laurențiu, plasabil sub zodia poezilor blestemați, ca și cele despre Mircea Ivănescu, față de care traducătoarea lui Proust a nutrit, în perioada studenției, o iubire rămasă sub zodia ambiguității. Sunt pagini de mare tensiune, demne de pana unui analist și psiholog implacabil, care nu uită să sugereze subiecte de cercetare, cum ar fi cel al rolului alcoolului consumat în cantități uriașe de scriitorii români între anii 1950-1990. Multe întrebări o entuziasmează și nu ezită să vadă în ele punctele de plecare ale unor viitoare sau doar eventuale eseuri, cum ar fi cea referitoare la omul zilelor noastre, aflat între imagine și imaginar, prilej de repunere pe tapet a problemei formelor fără fond, cu precădere în zona politicului actual. Grija onora pentru imagine i se pare detestabilă. Cei din Antichitate și din Evul Mediu aparțineau în mult mai mare măsură imaginarului în care își are originea nu doar literatura, ci și filozofia, cele două domenii consumând pe multiple planuri, dat fiind că ambele pleacă de la o aceeași bază epifanică.

Puține sunt aspectele vieții literare românești actuale care să nu fi fost abordate, într-un fel sau altul, în această carte fermecătoare, în care sunt depistate mutațiile culturale produse de tranziție.

Atrofierea mitului francofil la noi îi provoacă o firească strângere de inimă. Robotizarea oamenilor de astăzi nu-i prilejuieste nici ea prea mult optimism, deși crede încă nedezmințit în mântuirea prin poezie, ca și în perpetuarea cărții. Deplânge, în aceeași ordine de idei, vidarea de sens a conceptului de cultură generală la generațiile foarte tinere, într-un timp când, ca și pe vremea lui Balzac, banul pare să orbească și să debusoleze întreaga societate.

Cartea în discuție e un ghid al devenirii scriitoricești, fără abdicări și compromisuri, un ghid inițiat în sfânta treime a răbdării, speranței și iubirii.

Din ceea ce mi-a povestit Alexandru Vona rezultă că el n-a avut nici o supărare în timpul legionarilor și în regimul antonescian; a urmat cursurile Școlii Politehnice (o performanță nu obișnuită pe atunci) pe care le-a absolvit în 1942/1943 cu eminentă, fiind al doilea clasat după academicianul de mai târziu Radu Voinea. Dar imediat după începerea cursurilor în septembrie 1940, a venit la el un tânăr fără calitate precizată, cu lista tuturor cursanților, vrând să-l identifice: în dreptul numelui său, Vona a observat o cruce verde. Câteva zile mai târziu, a venit la el un altul, era un coleg mai vârstnic dintre cei care, ca să urmeze Politehnica (unde era mult mai greu de intrat pentru că era, alături de Facultatea de Medicină, singura care asigura amânarea pentru studii a serviciului militar), așa că absolveau înainte Facultatea de Matematică. Necunoscutul l-a întrebat dacă e Albert Samuel și dacă a observat că în dreptul numelui pe acea listă avea marcată o cruce verde, deoarece el însuși avea așa ceva... Și s-a explicat: tatăl lui făcuse parte din echipa care-l „executase” cu doi ani înainte (de fapt, îl asasinase) pe Corneliu Zelea Codreanu.

Asta a fost tot; studentul avea să absolve cursurile, eveniment care (în viziunea

opinii

scriitorului octogenar) ar fi fost pentru el o treabă cu totul secundară, ca și cariera profesională de mai târziu, câteva bune decenii, ceea ce i-a permis lui și familiei largă existență în Orașul Lumină, cu plimbări în multe alte locuri din lume. În țară, el nu împărtășise soarta evreilor obișnuiți, adică a askenazilor, de care se și desolidariza, nesocotindu-i „compatrioți”. În plus, el, un tânăr bogat, elegant, cuceritor, ducea în acele vremuri grele existența bluzoanelor aurite bucureștene și nici prin cap nu-i trecea să „transforme lumea”, așa cum s-au apucat să facă atâția dintre problematicii săi coreligionari. Era un agnostic total și religia mozaică i se părea „tâmpită”, după cum mi-a spus într-un rând:

- „Sânul lui Avraam” și alte chestii de astea, dumneata poți crede în ele?..

În perioada studenției, Vona păruse a fi abandonat literatura, încât alcătuirea plachetei de versuri **Vitralii** care ar fi trebuit să apară în 1947/1948 s-ar fi prezentat ca o surpriză dacă instaurarea regimului comunist n-ar fi zădărnicit publicarea și nu ar fi făcut să dispară manuscrisul pentru totdeauna. Romanul **Ferestrele zidite** era cât pe ce să aibă aceeași soartă. Poate să pară curios (și expli-

Umbre scoase la lumină (IV)

alexandru george

cația va veni ceva mai la vale), dar, deși am vorbit mult împreună, nu am atacat aproape deloc problema de artă sau de experiență scriitoricească. Vona găsisse în mine altceva: un interlocutor de alt tip, deși eu însumi eram nu un chimist sau vreun medic, ci un romancier cu certe afinități ce mă apropiau de el și de aventura sa de artist revelat așa de târziu. Am evocat cele mai prozaice lucruri.

Dar, chiar de la prima noastră întâlnire, la Neptun, la o sesiune a „Scriitorilor români de pretutindeni”, când am făcut cunoștință cu el și am stat mult de vorbă, am observat la interlocutorul meu tendința de a-mi dezvălui lucruri petrecute în tinerețea lui din țara pe care fusese silit s-o părăsească, întâmplări fără relație cu literatura pe care tot atunci o scrisese. Așa, stând rezemați de bara esplanadei Cazinoului din Constanța și privind clocotul valurilor, el mi-a spus că imediat după război, aflându-se cu un grup de tineri puși pe petreceri, de același tip cu el, fusese aruncat de unul în apele nu foarte adânci, dar foarte periculoase datorită stâncilor. Deși beți și ei, prietenii săriseră să-l salveze, ei înșiși abia putând să iasă.

Sau, tot la Pontul Euxin, pe plaja din apropiere mi-a arătat un loc în faleza unde într-o noapte s-a „distrat” cu o domnișoară bine cotate în mondenimea bucureșteană. Pe când se aflau în nu știu ce punct al fericirii, au observat că sunt impresurați de umbrele lungi ale unor indivizi neliniștitori; el a sărit să se pună în poziție de apărare... Dar, după câteva clipe, și-au dat seama că e cu totul altceva: niște cai aflați la păscut pe râpele acelea și care se uitau mirați la cei doi, poate încercând să înțeleagă ce fac.

Revenit de câteva ori în țară, el își reluase vechi legături cu prietenii care-l vizitau ori pe care-i revăzuse în cele câteva reveniri ale sale în țară. Da, îmi spunea: „Cei mai mulți sunt complet ramoliți, au uitat totul, nu mai avem ce discuta. Cu dumneata vorbesc de parcă am fi fost colegi de bancă!”

(Într-adevăr, trebuie să-mi recunosc această calitate, aparțineam unui mediu bucureștean apropiat sau similar, frecventasem și întâlnisem o lume în care el avea mulți cunoscuți, nu doar scriitori, în fine, locuisem foarte aproape de Str. Ștefan Mihăileanu, iar zona Armenească, Italiană, Șpătarului o călcasem aproape zilnic. În privința „colegialității”, când am auzit că primii săi pași de școlar i-a făcut la „Sfântul Andrei”,

am început să-i fredonez pe nemțește un cântec pentru copii, pe care-l învățam din prima clipă elevii de acolo.

Eram într-o braserie la Neuilly și Vona a fost așa de emoționat, încât am crezut că-i dau lacrimile; vecinii de la mese au început să se uite alarmați la noi.)

Desigur că am vorbit mult despre Emil Ivănescu (cât de mult a dorit Vona să-l cunoască pe fratele acestuia, Mircea!) și am aflat multe, dar și eu i-am dat unele informații, i-am citat dintr-un carnetel al acestuia publicat de mine că el nota la 22 februarie 1942: „Am găsit un caiet Rachmaninoff pentru Yvonna și lui Albert două monografii despre Cézanne și Manet (Jedlicka, cred). Îmi telefonează ambii să-mi mulțumească, așa că am satisfacția de a-i ironiza copios” (Alexandru George, **Reveniri, restituiri, revizuiți**, 1999, p. 207). Și m-am dus la un raft al bibliotecii sale și i-am arătat una din cărți... Vona a rămas surprins și gânditor.

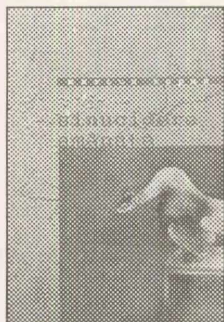
- Așadar, cartea asta o am de la Emil, a spus el aproape în șoaptă.

Îi revelasem un cadou ce-i fusese făcut cu aproape șase decenii în urmă!

La rândul lui, bunul prieten al lui Emil Ivănescu mi-a povestit tot felul de lucruri despre acesta, care mi-au clarificat destule nedumeriri. El mi-a atras atenția că scriitorul pe care el îl văzusem prin prisma acestei unice calități, era nu doar insul fantast care reiese și din prezentarea lui Vona făcută în **Agora**, ci avea și o existență mai obscură, în relație cu indivizi dubioși, tovarăși de petreceri nocturne. În tot cazul, el mi-a confirmat ciudata distracție a acestuia de a se îmbrăca în doliu și a se înfățișa la decese la Biserica vecină, Armenească, unde se intercala printre rudele apropiate ale mortului și a primi condoleanțe, păstrând o mimică gravă, concentrată. Așa că, pe la începutul anilor '50, un prieten mai vârstnic armean, care l-a întâlnit pe Mircea Ivănescu la mine acasă, mi-a spus:

- Prietenul acesta al vostru e armean, l-am cunoscut în timpul războiului la o înmormântare, la noi la biserică...

Omul meu îl confundase pe Mircea cu fratele său, mult mai vârstnic, Emil.

1) **Sinucidere amânată**
(Marius Tupan),
Editura Palimpsest

2) **Și noi am fost în America**
(Paul Vinicius),
Editura Palimpsest

3) **Pescărușul lui Hamlet**
(Puși Dumitrescu),
Editura Palimpsest

Stau peste drum de mine (1)

Stau peste drum de mine: Mi-am luat casă,
Dar Sinele (o javră) nu mă lasă
Să duc un trai tihnit, precum aş vrea -
Mereu mi-aruncă-n curte câte-o stea,
Mereu îmi sparge geamul c-un luceafăr,
De parcă s-a scrântit, nu mai e teafăr.

De nu-ncetează, jur pe Dumnezeu,
Voi riposta, şi încă mult mai rău -
Îi voi zvârli în geam un curcubeu.

Stau în afara mea

Stau în afara mea şi nu-ndrăznesc să intru,
Şi aş intra
Căci vântul începuse din nou să bată!..
Dar, Dumnezeule, cum poţi să baţi
La o uşă capitonată?

***

Miroaşe-n mine-a hoit de Dumnezeu,
Să se fi împuţit egoul meu?
Sau nu-mi dau seama şi mirosul vine
Din alte ceruri, nu din mine?

Iubito, eşti mai tânără, ia du-te
Tu până Sus şi vezi, te rog, ce pute,
Iar de-a murit (doar de n-o fi aşa!)
Egoul meu, ia-i locul dumneata.
Ai grijă însă, fă-o cât mai bine,
Schimbarea asta, vreau, n-o simtă nime:
Nu-mi place să se afle în popor
Că Dumnezeul meu e muritor.

Stau peste drum de mine (2)

Stau peste drum de mine, dar n-am bătut o dată
La scifositul ăsta de peste drum în poartă -
Chiar de-am avut nevoie de ajutor, mai bine
Am apelat la alţii, străini, decât la mine.

E-atâta alb...

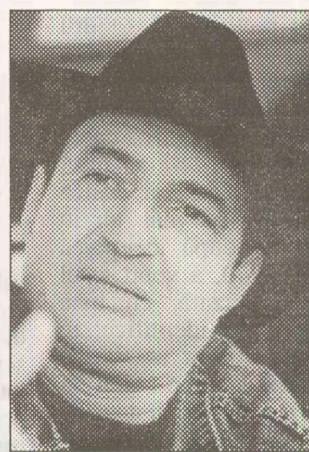
E-atâta alb de-a lungul unui râu -
Că nici arinii nu mai pot să vadă
Sub mal decât prin frunze de zăpadă
Când peştii trec călări cu solzi la brâu.

Din matca lui cărăm nisip spre grâu
Şi-l aşezăm cu grijă în clepsidre,
Să curgă veacul alb, lipsit de hidre,
Prin pâinea rumenită tot mai viu.

Cântec

Când eram puţin mai tânăr
Mă-nhăitam cu câte-o stea
Şi plecam să tâlhărim
Bezna. Doamne, ce-mi plăcea!..

Stam la pândă-n drumul mare
Şi când bezna se ivea
O păleam cu sete-n frunte
Până când se prăbuşea,

spiridon popescu

Îi zvârleam apoi desaga
Cu tot negru' ce-l avea
Şi-i puneam pe umăr alta
Cu grădini de crini în ea.

La întoarcerea spre casă
O lumină ne orbea -
Crinii străluceau de parcă
De trei secole ningeau.

În ultima vreme

În ultima vreme,
Poetul îşi pierde nopţile, nu scriind,
Ci încercând să-şi deschidă, zadarnic,
Venele întărite ca piatra.
Plictisit de lume, de viaţă,
El uită mereu că-i e foame
Şi se supără
Când Inspiraţia vine şi-l pofteste la masă -
„Ţi-am spus să nu mă deranjezi, nenorocito,
Ţi-am spus să nu mai intri la mine
Decât chemată!“
„Am înţeles!“, îşi loveşte călcâiele Inspiraţia,
Dar iese afară
Fără să înţeleagă comportarea maestrului
Din ultima vreme.

Dialog

Mă-ntreb mereu, iubito: „De ce de-atâta timp
La trupul meu cel palid îi zic mai toţi Olimp?“
„Eşti prea naiv, poete, altminteri pricepeai:
Ţi-e inima zeiţă. Jertfeşte-i tot ce ai!“

Consolare

Sunt mult mai respectat decât stăpânul
Şi mult mai îndrăgit decât stăpâna -
De câte ori mă întâlnesc cu moartea
De-atâtea ori îmi spune: „Sărut mâna“

Sfat

Fereşte-te să cazii în tine,
Va fi mortală căzătura:
Când sufletul ți-e plin de săbii
Cum să te duci spre el de-a dura?

Dacă nu te plângi deloc, poți părea frivol. Dacă te plângi prea mult, poți părea melodramatic. Se cuvine așadar să te plângi cu măsură.

Am fost și am rămas o minoritate, noi cei ce-am refuzat cu o anume fermitate și cu o anume consecvență mentalitatea totalitară. Câte dezertțiuni, câte „reajustări“ la noua-vechea „linie“ a noii-vechii cărmuirii nu s-au produs după 1989! Între atâtea metamorfoze, ne simțim în continuare insularizați. Dar nu cumva e la mijloc afirmarea trudnică a unei calități? O selecție dureroasă, însă *necesară* a unor oameni ai scrisului, apti a atinge anumite performanțe, ale atitudinii precum, de pildă, în sport? Nu avem ce face cu ezitățile, fluctuațiile, slăbiciunile atâtor contrați care ne-ar dilua mesajul, ne-ar perturba comunicarea cu societatea civilă și - ierte-mi-se vorba mare - cu istoria. Numai prin concentrare, prin reducția la un nucleu al spiritului critic ce ne animă sperăm a ne atinge țelul defel egoist (ah, cât de confortabil ar trăi dacă am fi egoiști!). Și dacă nu-l vom atinge (derularea evenimentelor e imprezvizibilă!), cel puțin să-l înregistrăm ca o scuză a faptului că am trăit...

Cum am putea evada din temnița timpului? Doar în chip simbolic, utilizând simboluri.

memorii

„Se povestește că un oarecare matematician, ascultând o simfonie, a întrebat: «Ce demonstrează ea?». Evident, ea nu demonstrează nimic, în plus respectivul matematician nu avea nici un gust pentru muzică“ (Șestov).

„Când omul descoperă la sine un anumit neajuns de care nu poate cu nici un chip să se izbăvească, nu-i mai rămâne nimic altceva de făcut decât să declare acest neajuns o calitate. Și, cu cât este neajunsul mai grav și mai însemnat, cu atât mai încăpățânat se face simțită nevoia înobilării lui“ (Șestov). Dar sunt și oameni dispuși a-și trata așa-zisele calități drept așa-zise neajunsuri, fapt ce complică situația...

„Geniul trebuie să fie de acord să cultive în sine un catâr - iată o condiție atât de înjositoare, încât omul o acceptă numai în cazuri extreme. Majoritatea preferă calea de mijloc între mediocritate și geniu - talentul“ (Șestov). Nu cumva însă tocmai talentul trebuie să poarte în sine „un catâr“, deoarece, spre deosebire de spontaneitatea eruptivă a geniului, trebuie să-și învingă un grad de insuficiență?

„Ar fi fost mai bine să nu uimesc lumea și să trăiesc în lume“ (Ibsen).

Am simțământul că am moștenit o înclinație a tatălui meu, de profesie inginer agronom, și anume cea către... matematică. Tata pune pasiune în rezolvarea unor probleme „grele“ din manualele mele, în așa grad încât uneori eram chemat „la tablă“ pentru a-l... ajuta indirect pe profesor. Recunosc că îmi place să scriu texte polemice pe același făgaș al „demontării“ cât mai exacte a pre-textului, al constrângerii acestuia de a-și da în vileag viciile în vederea unei „rezolvări“ logice, etice și... umorale. Căci polemica implică o intensă plăcere intimă de tehnician,

Fișele unui memorialist

gheorghe grigurcu

de om care lucrează cu mecanisme de mare precizie, satisfăcut când le poate dibui defectele, când le poate raporta pe acestea către o instanță a bunului mers al lucrurilor. Nu ajung oare să colaboreze armonios, în cadrul polemicii, spiritul de finețe cu cel de geometrie?

„Justiția este adevărul în acțiune“ (Joubert).

În versuri vulgaritatea poate fi tolerată la nevoie ca ingredient, în aforisme e insuportabilă.

„Discipol al Maghidului, Rabi Wolf din Jitomir a hotărât că este mai bine să rămână predicator, decât să se lase încoronat învățător. De aici și preocuparea sa față de limbaj. Gândirea este de esență infinită, spunea el, și cuvântul o limitează. Atunci de ce caută omul să se exprime? Vă voi spune eu pentru ce: cuvântul are darul de a unaniza gândirea. Rabi Wolf din Jitomir mai zicea: - Nu-i înțeleg pe așa-numiții oameni luminați care cer la nesfârșit răspunsuri în materie de credință. Pentru cel ce crede, nu există întrebare; pentru necredincios nu există răspuns“ (Elie Wiesel).

„«Picioarele lui Heidi Klum valorează fix 1.96 milioane de dolari, conform unei evaluări făcute la o casă de licitații britanică specializată în evaluarea bijuteriilor. Criteriile luate în calcul de evaluatorul casei au fost lungimea și forma picioarelor, precum și raritatea și valoarea comercială» - ne spune «Evenimentul zilei». Deci, dacă reușesc să strâng 980.000 dolari, pot să-mi cumpăr și eu un picior. Nu cred că voi putea să-l port la gât, pe post de medalion, dar îmi închipui că ar da foarte bine, ca bibelou, pe noptiera mea“ („Dilema“, 2004).

„«Un avion Airbus a fost botezat la București de către ministrul Transporturilor, Miron Mitrea, după toate regulile unei slujbe de botez» - ne spune o știre pozitivă a Focus-ului de pe Prima TV, în timp ce ne sunt arătate imagini cu Mitrea și cu un popă care aghesmuiește avionul. Trebuie să înțelegem că Mitrea i-a fost naș și, așa cum se cere, s-a lepădat de Satana în numele avionului. Iar avionul și-a câștigat, astfel, mântuirea. Mai greu va fi când va veni vremea ca monstrul de metal să se spovedească. Nu cred că va reuși să intre sub patrafirul preotului. Dar, mai știi?“ („Dilema“, 2004).

Dorește să fie mai mult decât este fără să știe bine nici măcar ce este.

Viciul care amenință ambiția: supra-aprecierea de sine.

A dori să fii, din ambiție, exagerat de activ, nu înseamnă oare a dori să-ți însușești un timp ce nu-ți aparține? Fiecare din noi are, vai, un anume ritm de activitate (și de realizare) ce corespunde unui tip propriu.

Originalitatea care nu se poate dezvălui de stridență a aidoa pedagogiei care nu poate renunța la bici.

Prestigiul „descălecătorilor“, al celor ce „întemeiază“, „inaugurează“ indiferent ce și indiferent cu ce urmări. Să fie o superstiție a începutului, tot atât de obscur și de obsedant ca și sfârșitul? O tainică simetrie între naștere și moarte?

Marile opere se sustrag duratei care se sacrifică în câmpul lor miraculos. Ele țin de un timp sinucis.

A crede în Destin înseamnă a crede în unicitatea relației tale cu Dumnezeu. Favorabil sau nefavorabil. Destinul cuprinde în conceptul său măcar un grăunte din păcatul superbiei.

Destinul: simbol existențial totalizant, cel mai important simbol al ființei.

„Singurele paradisuri adevărate sunt cele pe care le-ai pierdut“ (Proust).

Credința, credința fanatică în ceea ce nu e cu putință, în ceea ce apare pierdut definitiv în deșertul trecutului sau în cel al viitorului.

„Problema domnului Pleșu este că adevărul despre sine însuși, care iese zi de zi la iveală, este același cu adevărul său anterior revoluției, când se plasa între memoriile către Nicolae Ceaușescu și textele din **Epistolar**: sedus de confort și de poziții de prestigiu, oportunist consecvent, dar elegant, estel în obligații, dar foarte practic în drepturi, exersând o autoritate de moralist covârșitor, dezmințită de detalii, practicând retorica în absența și în dauna substanței, lejer cu lucrurile cu miză, înfierbîntat doar în chestiunile personale, adulat de snobi și inutil pentru cunoscători. Andrei Pleșu este în fond un populist, profil pe care îl susține cu bunul său instinct al modei intelectuale și înclinația sa pentru simțul comun. Prestanța sa nu provine însă numai din aceste date, prin natura lor aducătoare de succes statistic. Ci și dintr-un farmec autentic, din umor și dintr-o reală afabilitate, dintr-un histrionism domolit de propria-i capacitate de atenție. Mi-aș fi dorit să mă bucur ascultându-l cum fredonează muzică de cabaret (câți știu oare de această performanță a sa?) și citindu-i pagini volante. Dar, iată, mă lupt astăzi cu domnul Pleșu pentru că societatea în care s-a format și a trăit parte din viață a fost prea dură pentru rezistența fibrei sale morale“ (Gabriel Andreescu).

Și tot sub aceeași pană, o frază savuroasă: „Andrei Pleșu face aici demonstrația unei perfidii ce mi se părea până acum practică ca amator, nu ca profesionist“.

Cea mai mare utilitate a ironiei este, vădit, capacitatea sa de-a se transforma în autoironie, ferindu-ne astfel de gafe.

Un titlu de carte: Negocieri cu Imposibilul.

constantin novac

Mă văd silit să constat că povestea asta a mea e pe cale să capete dimensiuni epopeice. La prima vedere pare într-adevăr neverosimil ca un portuleț turistico-pescăresc adăpostit la sânul Pontului Euxin, mic, ziceam, cât o scuipătoare, să devină, într-o suspectă ipostază mitizată, teatrul de operațiuni al unei Odisei. Deși, oare cât de credibilă, respectând, desigur, proporțiile, e escapada lui Ulise, socotită, mă grăbesc să afirm, cea mai reușită diversiune, minciună a unui mascul care n-are chef să ajungă devreme acasă, din câte s-au pomenit vreodată. Un manual pentru învățăceii de toată vârstele care vor să-și păstreze identitatea în infernul unei căsnicii? Hai să fim serioși! Să rățești vreme de '10

cerneală proaspătă

(zece) ani într-un lighean cu apă sărată în căutarea Ithacai aflată după colț, inventând obstacole și peripeții pe care numai un ins uns cu toate alifiile precum Ulise și numai o naivă ca Penelopa sunt în stare să le înghită, e o chestie nostimă, salvată, ferită de anonimată doar prin artă. Prin abuz emoțional. Oricum, fie ca acest ilustru exemplu să ne contamineză și pe noi, urmașii fideli ai fiului lui Laerte, amin!

Și acum s-o luăm de unde am rămas. Va să zică Solange îl amenința pe Vasile zis Ciontu cu alte averse lacrimogene, în vreme ce bietul om, pe lângă toate celelalte, se lăsa vizitat cu feroce insistență de vechea lui cunoștință, un lumbago temperamental. Picături de sudoare îi îmbibau sprâncenele, apoi se scurgeau, ca într-o clepsidră imaginară, pe globul ochilor iritându-l până la suferință. Încât, silueta văduvei, a lui Solange, când țepănă, trufașă, când prăbușită pe cocoșa motorului "... de-acum cine mă mă privește, cine mă mai..." se scâldea în cețuri opace, halucinante, cu urna funerară a lui Pepé animată parcă de o voință proprie, suspendată deasupra bărcii. Șe țarau acum de-a lungul digului de larg. Încotro? Vântul stăruitor, în cărdășie cu hula de fund, arunca jerbe de apă peste coama acestuia, stropindu-i din belșug pe pescarii aplecați, fără speranță, pe prăjinile lor neclintite, și deopotrivă punțile pescadourilor păduchioase, aflate și ele în voluptuoase, senzuale legănări acvatice.

"Ce-i ăla bac?" Barcagiul nostru rămase iar cu gura căscată. De undeva din fundul unui abis de suspine și vorbe fără șir se înălța acum o voce suavă, limpede, fără urme de umezeală.

"Ce sa fie? Un dormitor pe apă." "Și de ce, mă rog, suntem așa de îmbufnați?" "Cine?" "Tu! Adică dumneata." "Pentru că..." "Știu. Știu ce vrei să-mi spui. Dar n-are voie și omul ăsta, sau ce-a mai rămas din el, o cupă de cenușă, să-și răsfete amintirea într-un loc mai acătării, și pentru el, și pentru liniștea noastră? Spune-mi, te rog, părerea dumitale. Negrul seduce?" "Care negru? Un-să se ducă?"

O rafală de clinchete de cristaluri rostogolite. "Oh, nu m-ai înțeles! Iartă-mă... Oh, nu mai pot! M-ai făcut să răd până la lacrimi... Doamne, de luni de zile n-am mai răs cu atâta poftă..." (Că până și moaștele calcinate ale lui Pepé păreau să se amuze săltând pe pieptul femeii). "Nu se-duce. Seduce, adică culoarea neagră, asta, de doliu, are ceva, așa, pe vino-neoace? E incitantă, cum să zic, provoacă bărbații?" "Aha!" replică Vasile mecanic, acrit, deși, tocmai când își zicea că viața asta nu merită trăită, își aduse aminte de R.D.V.-ul (rachiu de vin, n.n.) ascuns undeva într-un ungher al bărcii, ferit astfel de gâtul lui Tase. Așa că lăsă ramele în voia lor, își răsuci bustul într-un chip care dovedea un exercițiu îndelungat, rafinat în cele mai mărunte detalii și, ghemuindu-se nițel, extrase cu mâna teafară din cotlonul numai de el știut bidonașul cu otravă. Încă nu, dar spera că, în curând, să se simtă ca acasă. Așa, Tase, băiatule, te-n nară, în ce rahat m-ai băgat... "Ce bei acolo?" Vasile îi văzu mâna întinsă poruncitor peste cocoșa motorului: avea niște degete lungi, isprăvite cu niște unghii sidefii, covoiate ca niște gheare. Carnivore. Anume croite să înhațe. "Dă-mi și mie!" Era pentru prima oară de când, prăvalită în barca lui, femeia se dovedea absolut previzibilă. "Uau! Asta-i otravă curată! De omorât gândaci! Dumnezeule, cum de puteți înghiți așa ceva?" Tușind, scuipând și icnind. "... Până se dă gâtul..." conchise Vasile care, după ce-și recuperă rachiul, stătu o clipă în cumpănă dacă meriță sau nu. Își zise, în cele din urmă că ar fi o treabă creștinească. Așa că, înainte de a înșuruba capacul, înclină un pic bidonașul peste copastia bărcii, lăsând să se prelingă scurt o șuviță subțire de poșire... "Ce faci acolo?" "Păi... O lacrimă pentru răposatul. Să-i fie țărâna ușoară..." "Care țărână? În viața lui n-ar fi pus în gură zeama asta de boschetari... Și-acum unde mergem?"

Se aflau încă la adăpostul peretului înalt de beton care, dacă nu-i cruța de jerbele de apă venite de sus, îi apăra de vântul aprig dinspre, cum v-am mai spus, nord-nord-est, cu totul ciudat în acest anotimp. O să vedem noi acum", răspunse Vasile, încercându-se din nou în rama bucuclășă, te-n mă-ta, Tase, bolovan puturos și nesimțit, nesimțitul ce ești, brusc iluminat, traversat de o idee a cărei genialitate nu putea fi comparată decât cu simplitatea ei la fel de genială. Am putea chiar îndrăzni să afirmăm că sursa inspirației nu era

Confesiunea

întru totul străină de conținutul bidonașului.) „Oh, slavă domnului, încă puțin, iubitelule, și-o să mă spăl de păcate, Manina ta e lângă tine și te apără de țara lui Șeol de care ți-era atât de frică, și de toate relele lumii... Și nu mai bea atât, Vasile, cu tine vorbesc, că mi-e greață numai când te văd cum bagi în tine mizeria aia!” „Aha!” Cu Vasile tresărind violent la răsucirea plină de făgăduințe funeste a vocii ei știută de mult, dar de unde? „... Proiectaserăm o vacanță de vis în Malibu, apoi, cu sănătatea lui tot mai deteriorată, ne-am resemnat mulțumindu-ne cu o escapadă aici, alături, în Ciclade. N-am mai ajuns nici acolo. Oh, așa fi picotit pe terasa unei cafenele, pe malul Egeci, cu sentimentul reconfortant că sunt ocrotită și că-l merit, și cu un pahar aburit de rețină-n față, sorbind din el cu înghițituri mici, de vrăbiuță, hoinărind cu privirea pe întinsurile mării. Ai fost vreodată în Egee? Hei! Ai fost vreodată în...?” „Da!” „Mintii! Elada... Lăcașul zeilor... Pepé se dădea în vânt după cockteiturile cu lapte, eu nu puteam să le sufăr, și rareori, rar de tot, un pahar de vin amar, cu ocazia Roș Hașalnei, sau un Bourbon cu soda...” „Cu ce?” „Cu sifon...” „Aha!”. Era de modă veche, ultimul înțelept hasid din vechea lor comunitate... Un soi de fundamentalist, dar nu fanatic, care studiase metodic și comparativ Biblia și Talmudul, purta kippa și iarna ștreiml, se ducea regulat la sinagogă în haine de sabat, mânca numai cușer, dar și-a îngăduit să adopte, să zicem așa, să se devoteze, împotriva moralei iudaice unei sikșe, o creștină adică, obișnuind să spună, cu speranța celui căzut în păcat, aăă... da, *Netah Israel lo ișacher*. Dumnezeu nu ne va dezamăgi. M-a socotit o provocare a destinului și a vocației lui de taumaturg, a făcut tot ce i-a stat în putință să-mi refacă viața și frumusețea, cu toată teama lui mistică de a fi surghiunit, după ce se va fi stins și ars, în Șeol, Casa morții.” „Aha!” „Și atunci, spune-mi, în fața acestui devotament există, omenește vorbind, o cale interzisă de a-l recompensa?” „Păi...” „Nici un păi! Ei, bine, dragă Vasile, după îndelungi și chinuitoare chibzuințe, am ajuns la concluzia că nu există nimic reprobabil, în ciuda prejudecăților devenite, cu timpul, legi cretine și îngrate după care ne orientăm, marinari rătăciți în Valhala, în a le răspunde după cerințele lor și nu după... iartă-mă, sunt prea tulburată, parcă m-aș afla într-un confesional și nu într-o barcă prăpădită... va să zică după cerințele celor ce ni s-au devotat nouă... În fine! *Orice creație - ăsta era principiul lui însuflețitor - fie ea oricât de reușită - zicea, contemplându-mă goală - e un fluid dezordonat, haotic, de molecule, arbitrară, aleatorie coeziune de atomi a căror dezagregare e inevitabilă, dar cu șansa de a-i amâna deznodământul. Mă supun și eu, ține minte, ține minte - mi-a zis - acelorași legi biologice, dar nu vreau, nu vreau, subliniez - mi-a spus - să rămân tributari oricărui zeu*

care a strălucit vreodată pe firmament. Vreau să-i trișez cu complicitatea ta, bineînțeles, la timpul pe care-l vei socoti potrivit, cu sau fără încuviințarea mea, indiferent dacă această încuviințare se va dovedi sau nu responsabilă. Așa-mi zicea, ars de febre necunoscute...

În ultimul timp mi se devotase mie în totalitate, renunțând la o clientelă regală, bagă de seamă, un specialist desăvârșit în conservarea frumuseții... și mai ia sticla aia de la gură, iartă-mă, nu cred că o să mai pot... nu mă dezamăgi... da, nu cred că o să mai am prilejul ăsta fericit de a mă descătușa, de a mă elibera de mine însămi... Până într-o zi, mai bine zis într-o noapte când... Ai citit **Crimă și pedsapsă**? A lui Dos...? Te-ntreb ca o proastă, scuză-mă! Tocmai îmi aplica niște comprese termale pe fese, pe coapse, îngrijorat, ca și mine, de frisele semne ale celulitei, holera aia, ciuma bubonică a frumuseții care începe prin a te obliga să nu te mai dezbraci în lumină curioasă. A îngenuncheat lângă patul meu și a rămas acolo. Inițial, am crezut că e vorba de una din atitudinile lui obișnuite de prosternare în fața trupului meu, dar când am văzut că nu se mai ridică... Ce mai, l-au diagnosticat cu afecțiuni severe coronariene, cu consecințe cel puțin... O dublă tragedie! Una în sine, cealaltă, chinuitoare și îndelungată. Dacă și-a revenit relativ din prima, adică i-a supraviețuit, a doua îi anunță sfârșitul lui ca barbat și-al meu ca femeie. Mai precis, hei, Vasile, cu tine vorbesc, i-a fost confiscată orice sursă emoțională în stare să-i grăbească sfârșitul, oricum aproape. Pe mine personal mă durea, dincolo de suferința lui cu sfârșit previzibil, ăăă... ce voiam să spun, mi-am pierdut, uite, ăăă... Doamne, ce obosită sunt... da, dincolo de suferința lui atroce de a constata că nu mă mai poate face să mă simt femeie, ceea ce, de fapt, era o suferință numai de el trăită, câtă vreme, în ce mă privește, nici n-avusesem prilejul s-o ajung, din urmă, vreau să zic... Unde eram? Da... Suferința asta, va să zică, la fel de veche pe cât de veche era cunoștința noastră, acum sunt răutăcioasă, iartă-mă, Pepé, te-ai încălzit de tot, te bate soarele verii, iubitele, în curând cenușa ta va să zălească în răcoarea eternă a mării... uite că iar mă uită ce voiam să zic... Iar bei, omule, o, doamne, Pepé, ce misiune ingrătă mi-ai hărăzit, nu-mi ajunge, Vasile, mă aduci la disperare, cât mi-a fost dat...

Omul nostru ajunsesse acolo unde, ca să mă exprim poetic, părăsiase limpezi susurau deja sub zăpada cernită a iernii bătrâne și obosite. Adică se cam trotilase, dar nu atât de tare încât să nu-și dea seama unde este și ce are de gând să facă. Mai avea ceva de tras până la fostul punct grăniceresc aflat în capul digului de larg, și de-acolo... Vocea ei voalată: "Mă durea mult mai mult, de ce să mint, descoperirea că Pepé, mai ales libidoul lui restant, cum să zic, înceta să mai fie izvorul terapiei mele. Aici, cu cenușa lui în brațe, e pentru prima dată când recunosc fără să-mi fie teamă de autopersecuții morale. Sau înfruntându-le cu motive pe care le presupun măcar tolerabile. "Aha!" "Aha, ce? Izvorul puterii mele de a seduce prin farmec și grație, frumusețe, senzualitate, sursă inepuizabilă de doruri, visări și vise erotice, se afla din nou pe cale de a secătui, de data asta iremediabil. Mă pân-dea, fără ilustrul meu Pygmalion, perspectiva sumbră de a mă întoarce la ceea ce Mario numise cu dispreț *marfă biodegradabilă*. Dă-mi să beau!" "Poftim?" "Ce-ai auzit. Dă-mi să beau din poșirea aia a ta galbenă și scârboasă!" "Da' n-ai... Nu e..." "Nu contează! Numai s-o ștergi la gură puțin."

În vreme ce Pepé se odihnea la sânul ei

avântat, perfect paralel cu orizontul mării, părănd să soarbă alături de ea, de Solange, la fel de dezagustat, de scârbit, din cocărul, scump altfel, la buzunarul Ciontului. "Mda! Uau! E imposibilă și totuși... Unde eram? Așa! I s-a contraindicat, va să zică, orice contact carnal, mă înțelegi, susceptibil de urmări fatale. De-aici, ce să mai spun, s-au ivit complicațiile. Devenisem, pentru el, artist genial al unei opere fatal amenințate de spectrul degradării, respectiv subsemnata, o bombă cu explozie iminentă, la cel mai apropiat contact. Până și la cel al iluziei, închipuiește-ți! Orice femeie, oricât de adorată, oricât de plină de grațitudine, s-ar fi rețrănit pe poziții defensive... Nu știi cine spunea că femeia este timpul bărbatului. Ei, bine, eu am fost timpul lui, al lui Pepé, chiar dacă numai pentru o scurtă bucată de vreme. Îi dădeam, ca de dincolo de un clopot de sticlă, dovezi de iubire, de tandrețe, la nivelul, mă înțelegi, simplelor insinuări, un balon de oxigen pentru a-l ține în viață. Și de ce m-aș ascunde de tine, că azi te văd, mâine te uit, de ah-urile tale, Vasile, cu tine vorbesc, după o secetă prelungită care-a urmat despărțirii de Mario, virilul, uite, să nu mă mai mișc de-aici... Mai dă-mi puțină de-aia... și nu te mai osteni s-o ștergi la gură, că doar beau tot după mine... Așa! Unde eram? Așa! Da! Și nu mă mai zgâlțâi atât! Va să zică... Va să zică! A, da! M-am supus unui necruțător proces de conștiință în care am lăsat să se înfrunte, fără milă, fidelitatea, castitatea, bla, bla, bla, cu nevoia irepresibilă de a mă consuma pe bune... Puah! Zeama asta a ta e înfiorătoare! Sunteți, cel puțin tu și Tase al tău, niște sinucigași. Dar niște sinucigași simpatici. Vă invidiez, pe cuvântul meu! Ha! Știi că tâmpenia asta a voastră sau, mă rog, are efect neuronic? Dacă n-aș fi într-o barcă unde m-a cărat Pepé, aș zice că sunt într-o barcă pe valuri... Ce mai ziceam? Aha! M-am molipsit de la tine. Nevoia de a mă păstra femeia în funcție, chestie pentru care, iarăși fără a fi consultată, musai să mi-o asum. N-am avut încotro, am luat în considerare ca pe, cum să zic, un argument în favoarea acelei nevoi organice, convingerea lui Pepé, aici de față, că fidelitatea conjugală, mă rog, nu-i altceva decât o stupidă convenție socială; că reversul ei e o îndrăzneală laudabilă atâta vreme cât nu duce la înstrăinare, la rătăcire...

Vocea ei, de unde cunoscută, fâgăduind noi averse lacrimogene. „Mai dă-mi puțin!“ „Ce?“ „Nu te face că nu înțelegi! Șterge-o puțin la gură... Mamă, cu câte kile-n plus o să mă întorc înapoi din aventura asta... Adică, las-c-o șterg eu. Mersi! E oribilă! Sirop de pufoaică!“ (Țin să vă reamintesc că, în tot acest timp, cadrul vizual și sonor, tacil cu atât mai puțin, cu excepția soarelui căzut mai către asfințit, rămânea același; plescăituri de rame tot mai anemice, vapoarea harnic purtând în spinarea lui turiști convingși că expediția lor nautică până-n gura portulețului va rămâne alături de aventura nautică a lui Columb sau Cook, în istoria umanității, chiote isterice de puradei cu adevărat fericite vreme de-un anotimp dintre cele patru învățate la școala primară, alăptați la sânul verii materne, ocrotitoare, măcar prin aceea că nu li se mai cere să se îmbrace sau să se spele zilnic.)

... Și barcagiul nostru căzut între rame, vâsle va să zică, ca un cal istovit între hulube.

„Spune-mi, te rog - sparse ea din nou tăcerea - crezi în predestinare?“ „În ce?“ „În destin. În soartă. În ce ți-e dat încă dinainte de a te naște.“

... Îți închipui tu, Vasile, că e o simplă întâmplare faptul că cei trei bărbați esențiali din viața mea, Abdullah, Mario - sicilianul și

Pepé cel aici de față, aparținând celor trei confesiuni, religii fundamentale, aflate de când lumea, încă de la sfada dintre Petru și Pavel, în regim de intoleranță adesea sângeroasă, și-au găsit la sânul meu păgân, bineînțeles, nu simultan, dar oricum, o înduioșătoare vecinătate spirituală? Nu neapărat doctrinară? Cel puțin o succesiune fără conflicte cu consecințe dramatice pe care le trăim astăzi? Că eu, Solange, am fost menită să împac ceea ce Turnul Babel a spulberat pe veci? Ți-aș vorbi ore întregi despre drama comunicării. Graiul comun și unirea într-un singur Dumnezeu care, ocupat cu atâtea alte afaceri celeste, m-a delegat pe mine să rezolv eu, cu inima și carnea mea încă nealterată, problema asta delicată chiar și pentru Tatăl nostru însuși. Ce n-au reușit istoricele concilii și sinoduri de la Lyon, Florența sau Trento, Lausanne, Utrecht, Amsterdam, Evanston sau Uppsala, ce n-a izbutit zbciumul pacifist al Papei Ioan al XXII-lea sau, mai recent, al lui Ioan Paul al II-lea, a reușit o biată femeie. Vremelnic, dar încurajator. Iubirea, băieți! Sugestia plecată dintr-un sentiment de dragoste, fie ea chiar și cu năbădăi, e un posibil preambul la un Conciliu Ecumenic Planetar. Nu-mi fac speranțe e-ai să mă-nțelegi... Cât despre el... „Aha! De cine vorbești acum?“ „De cine, omule? Ah, m-ai îmbătat, nenorocite! Lasă-mă să plâng nițel!“ „Nu!“ răcni Vasile. „Te rog!“ „Jur pe această urnă cu cenușa lui Pepé că, fără el, fără abnegația lui, bașca geniul menit să întârzie decent trenul vieții, aș fi ajuns un zombi, domnișoară Havisham, nici măcar o plate-mate pensionată. Crezi tu, Vasile, cu tine, vorbesc, băiatule, că asta mă putea lăsa rece și indiferentă? Suferința lui,

cerneală proaspătă

devenită rană-n carnea mea, în plasma și în sângele meu? Puteam duce eu, oare, această povară la nesfârșit? Să-l văd stingându-se cu durerea de a nu mă fi avut vreodată cu adevărat, decât doar în imaginația noastră complice la un act fără ștampilă? Vasile! Cu tine vorbesc! Vezi, măgarule, unde m-ai adus cu otrava aia a ta, galbenă și puturoasă? Vasile! Bă, Vasile! M-ai îmbătat, nenorocite! Mă faci să zic ceea ce nici mie însămi nu-mi... Și, ca să închei capitolul ăsta care mă împietrește retroactiv, află că, după o asemenea viață nimic nu mă mai... Nu te lăcomi, te rog! Mai lasă-mi și mie! Mersi! Ești un gentleman năpărlit, iar eu sunt pe cale să devin o Bublină. Lasă-mă să-ți spun că am trecut prin toate experiențele limită. Doar că nu am căzut într-o ambuscadă cecenă. Nimic nu mă mai poate surprinde, nici măcar un bărbat cu burta la gură... Vasile, cu tine vorbesc! Spune-mi, te rog, după ce-a făcut el atâtea pentru mine, trezindu-mă ca pe o prințesă adormită, mi-a redat... după atât devotament... Nu merită și el, în replică, măcar o mare limpede și curată în care să-i împrăștii amintirea devenită cenușă? M-ai târât prin toate cotloanele nenorocitului ăstuia de portuleț, haznaua asta imundă, și nicăieri n-am găsit un loc curat și bine luminat capabil să-i păstreze amintirea la fel de curată și... Există, mă, ceva pur, neîntinat în lumea asta a voastră în care...?“ „Ba, cum să nu! O să vezi tu acum mare limpede și curată“ mormăi Vasile zis Ciontu, tocmai când lunecau pe lângă vechiul punct grăniceresc, de unde se căsca gura bazinului, învolburată și tulbure, chiar dacă orizontul din fața ei, a gurii va să zică, promitea nemărginirea și disponibilitatea amăgitoare a lumii de dinainte.

adrian dinu rachieru

Jurnalismul cultural vs. subcultura

Constatărea că „lumea a căzut în mâinile media“, lansată cândva ca sumbră profeție a devenit azi un confortabil adevăr obștesc, îngrijorător, totuși, prin consecințe. „Masa planetară“ despre care amintea E. Morin (1962) e o evidentă realitate; prin convergența piețelor și „eroziunea electronică“ a planetei asistăm la un *totalitarism media* perfid, încurajând ofensiva subculturii. În acest context, a vorbi despre *jurnalismul cultural* înseamnă a încerca o redefinire a conceptului, convingși fiind că sintagma, cumva pleonastică (pornind de la premisa că jurnalismul nu poate fi acultural) implică o specializare. Oricum, nu îmbrățișăm ipoteza disjunției, acreditând - grație viziunii antiintellectualizante - un tehnicism îngust în cazul jurnaliștilor, și ei obligați să se miște într-un larg orizont cultural. Acest conflict, nu tocmai de dată recentă, capătă accente nebănuite în epoca iconismului, impunând o unică civilizație prin invazia culturii media. O cultură, așadar, de rang mediu și extensie planetară prin *transconsumerism*, însemnând cu totul altceva decât inocenta bănuială că ar fi vorba de o *cultură profesională*. Teletropismul epocii, stimulând neo-analfabetismul TV, face din cultura media un eficient agent al globalizării; altfel spus, *mass-media* nu este doar un vehicul cultural, ci a devenit o nouă cultură, subjugată de ideologia divertismentului.

Sub pecetea epocii pe care o traversăm, confuză și crizistă, generând avalanșa angoaselor postmodernității, „*hibridarea culturală a omului global*“, cum scria Z. Bauman, nu ni se pare o falsă alarmă în contextul proliferării haotice a *comunicării mediate*. Mai ales că noi purtăm o *dublă ereditate*, codul cultural fiind, observa cândva E. Morin, echivalentul sociologic al codului genetic. Și, dacă influența asupra „stocului ereditar“ nu poate fi tăgăduită, e indiscutabil că substituția nici nu poate fi gândită, chiar mărșăluind spre o unică civilizație (*world culture*). În pofida uriașei audiențe, a bombardamentului informațional sufocând planeta, mijloacele de comunicare în masă „fabrică“, s-a zis, *non-comunicare*; feedback-ul e anemic, interacțiunea comunicativă slăbește pe măsură ce ne instalăm, deloc confortabil, în Evul Media, vorba lui Bogdan Ghiu. Fenomenul mediatic, deschizând accesul „la lume“ transformă realitatea în „fenomen discursiv“, fabulatoriu, scenarizat, spectacularizat. Evident, nimeni nu ar putea nega rolul media în fortificarea modernității, devenind acum, în lumea simultaneității, mediu de existență (mod de viață), modelând organizarea socială și confiscând hedonistic cotidianul, punând în joc exercerșele tactice ale seducției. Și, în același timp, observând că suprainformarea coexistă cu dezinformarea, că rezistă întinse zone de „subdezvoltare comuni-

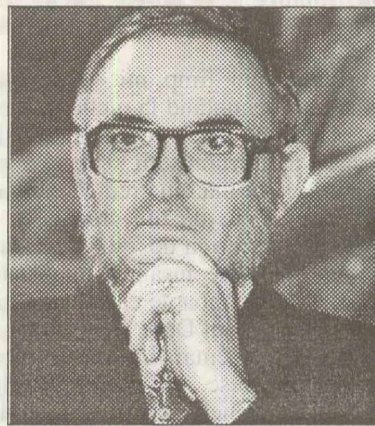
cațională“ prin distribuția inegală a puterii și a resurselor, că, în fine, difuzarea, chiar planetară fiind (prin globalizarea piețelor) ascultă orbește, odată cu creșterea presiunii competiționale, de logica vitezei și a profitului. Intră, așadar, în cursa frenetică a consumului, bucurându-se de o largă penetranță și adresabilitate. Devenind însă comercială, epidermică și „culinaristică“, propunând - pe suportul *high-tech* - un șuvoi de modele și imagini-ghid, sfârșind prin a infantiliza publicul, îndobitocit prin *soap-operas* și publicitate stupidă. Și dacă Terry Eagleton visa la o improbabilă cruciadă morală, J. Baudrillard nu ezita să observe că, „fantasmatică“ azi, comunicarea este „victimă unui exces de comunicare“. Dar cultura comercială îl îngrijora pe Leavis încă în anii '30, dând tonul preocupărilor de *Cultural Studies* prin grupul din jurul revistei „Scrutiny“. Din păcate, globalizarea mediatică, plonjând în simultaneism nu înseamnă și restituirea/receptarea unei „societați comunicative“; animalul media („omul terminal“) este o „mașină de privit“, captiv al culturii media, de rang mediu și de extensie planetară. Televizorul este medium-ul predilect într-un univers „dilatat“. S-ar părea că C.W. Mills nu s-a înșelat când anunța, cumva profetic: „istoria care îl afectează în prezent pe fiecare om este istoria mondială“. Și dacă sub trend-ul mondializării difuzarea este, inevitabil, supranațională (civilizația fiind, astfel, o expansiune exterioară a culturii), comunicarea globală ne face părtași la un insidios neocolonialism cultural (Michel de Certeau), sincronizarea însemnând, îndeosebi, un cosmopolitism ieftin, păgubos, culturalicește alienant.

Se poate însă vorbi de o cultură globală? Există, neîndoind, evenimente mediaticice cu impact emoțional la scara planetei, există un capital nomad și trusturi transnaționale erodând rolul statelor-națiune (cazul grupului Time-Warner, de pildă, care se vrea o „entitate planetară“), circulă în lume elite „infidele“, afișând - vorba lui Jonathan Friedman - o „identitate cosmopolită“, ne mișcăm într-o „junglă fabricată“ (A. Giddens) și ne amenință, pe fundalul relativismului dizolvant al postmodernismului, păcatul greu al uniformizării și al insecurității. Globalizarea marginalizează 2/3 din populația lumii și civilizația noastră, departe de a fi „un tot“, pare frisonată de întrebări neliniștitoare. Cine gestionează procesul și care sunt costurile globalizării? N-a scăpat oare el de sub control sub presiunea „forțelor anonime“ (G.H. von Wright) instaurând - ca să preluăm sintagma lui Kenneth Jowitt - *noua dezordine mondială*? Incertitudinile de azi, în acumulare galopantă intră în conflict cu globalismul visător, favorizând tocmai tranziția (A. Toffler), dezinsertia, dezorientarea; adică dizolvarea lumii reale sub

promisiunea „transparentizării“ într-un univers fantasmatic. O lume parcellată și excitată, așadar, care stimulează iresponsabil reflexul consumerist. Societatea de consum își seduce clienții și inventează exponențial trebuințe; cultura însăși devine o *cultură de piață*.

Iată câteva premise anxioase de la care pornind angajăm o discuție inevitabil polemică. Ea se vrea critică în contextul „neo-analfabetismului TV“, fără pretenția (hilară, de altminteri) de a propune propoziții definitive, de neclintit. Știm prea bine, pe urmele lui Braudel, că timpul scurt este „cea mai înșelătoare dintre durate“. Iar epoca noastră, incapabilă de a-și gestiona crizele, înaintând orbește în viitor se confruntă dramatic cu ceea ce s-a numit „guvernanța problemelor globale“. Globalismul civilizației și varietatea culturilor rămânând „marea sursă a identității“ suportă relația tensională, divergentă dintre mondializare și localizare (atomizare). O nouă autarhie este, certamente, imposibilă, omenirea „spărgându-se“, totuși, în grupuri și regiuni, departe de a-și defini obiectivele și de a-și câștiga coerența unei strategii pe termen lung, oferindu-i identitate și sens. Într-o epocă fluidă, singurul sens globalizant pare a fi *uniformizarea consumului*. „Prinsă“ în năvodul rețelelor informatice, tehnice, financiare și comunicaționale, omenirea a conștientizat *puterea media*. O producția de mesaje a devenit o adevărată industrie culturală. Să aibă ea doar un rol narcotizant, înțelegând că ceea ce ni se oferă sub eticheta de cultură de masă (pentru mase) funcționează ca sistem propriu, nu doar cumulând efectele mijloacelor de informare? Oricum, dacă media au remodelat societatea și sensibilitatea generațiilor transformând comunicarea într-un „fenomen de civilizație totală“, și celelalte media se redefinesc brutal în raport cu TV. Fiindcă dictatura audio-vizualului în societatea mediatică, locuind în păienjenisul multimedial este o evidență, sfidând diatribele antitehnologice; saltul de la logocentrism la imago-centrism înseamnă accesul la un limbaj universal, placat, e drept, pe fundamentalismul pieței. Leo Bogart, încă în 1956 (v. *The age of television*) avertiza că expansiunea TV (teletropismul) înseamnă și invazia culturii „de mijloc“. Microbul TV generalizează „sindromul de duminică“ (G. Friedman) și ne invită în societatea „de spectacol“ (Guy Debord). Or, spectacolul mediatic, sub aparența omogenizării ne condamnă la sedentarizare. Și, să nu uităm, TV (văzut de unii ca drog) este un mass-medium prin excelență non-selectiv (Noelle-Neumann). Iar mass-media trebuie înțelese ca „mediatori universali“ (Edgar Morin, 1962), „prescriind“ lumea de azi.

Dacă Marshall McLuhan, nume la modă cândva, printr-un „celebru aforism“ a răsturnat metaforic perspectiva și a impus, șocant,

paradigma tehnologică (obligând la regândirea problematicei media), reabilitarea lui (fără a subscrie la etapizarea propusă, marșând pe ipoteza - dubioasă - a omogenității epocilor) rămâne o sarcină nerezolvată. El trebuie „luat în serios“ (Elizu Katz). Paul Levinson a încercat să fixeze locul influentului teoretician în „era digitală“, notând că afirmația care a făcut carieră a fost, din păcate, „deformată de toată lumea“. E drept, cel considerat de Tom Volfe (1965) „unul dintre marii gânditori ai umanității“ a fost aprig controversat și mai puțin citit; prin analogiile sale provocatoare, metaforele încețoșate și dezordinea demonstrației, întreținând un „flux de ambiguități“ (E. Morin) a stârnit numeroase reacții critice. Or, McLuhan nu vroia să explice, ci „să exploreze“, cum s-a justificat repetat; dar aici persistă o neînțelegere, preluată inerțial și perpetuată vinovat. Nu se pune problema de a ignora substanța (conținutul) odată cu trecerea de la „spațiul acustic“ la „spațiul vizual“, ci de a apăsa asupra impactului (ciclului de viață) unui nou mijloc în procesul comunicațional, apt de a reconfigura Istoria remodelând societatea. McLuhan vorbea de „trei ere comunicaționale“, predominanța unui medium fiind, se știe, criteriul periodizant (era tribal-orală, cea tipografică și cea a circuitului electronic). Nu e aici locul de a discuta opera și de a stăruia asupra uriașei sale influențe după cum, reparatoriu, ar trebui redescoperiți „strămoșii“ săi ideatici (uitatul Harold Innis, în primul rând). Cert e însă că limbajele noilor media provoacă, direct și indirect, un cumul de efecte schimbând sensibilitatea umană; implicit, modul nostru de a percepe și de a asimila lumea câtă vreme L. Mumford era de părere că schimbarea raportului dintre simțuri provoacă o *revoluție culturală*.

Dar lumea de azi, considerată de un Samuel T. Huntington ca pluricivilizațională, ascunzând falii culturale și inevitabile conflicte în scenariile noului secol se îndreaptă, totuși, spre o civilizație globalizantă. „Civilizația e universală“, spunea demult Paul Ricoeur (v. *Civilisation universelle et cultures*, Ed. du Seil, 1955) și, probabil, niciodată mai acut ca în zilele noastre omenirea n-a avut senzația de „întreg“, de corp unic. Este limpede că această cultură media se dovedește un eficient agent al globalizării. Cu observația că ea promovează și încurajează, cum s-a spus, *subcultura fără frontiere*. Dacă piața devine instanța supremă și discuția se poartă doar în termeni de audiență (rating), garantând succesul comercial, degradarea gustului public prin invazia divertismentului e o consecință inevitabilă. Mai mult, televizorul - afirma acuzator P. Bourdieu - e o formă pernicioasă de violență simbolică.

Sub umbrela universalului, prin transferabilitate și accesibilitate, cultura media pare a submina nevoia de apartenență (protejând identitatea). Ofertei fragmentariste în decor postmodern, iscând atâtea conflicte identitare, îi răspunde uniformizator, aplatizant-axiologic, sfidând multiplicitatea culturilor și impunând impetuoasă „civilizație catodică“ (deopotrivă scop și mijloc). Să fie oare adevărat, cum spunea cineva, că după un inchizitorial Ev Mediu catolic am pășit într-un Ev Mediu catodic, sărăcind umanul? Globalizarea mediatică (ca „industrializare secundă“, cum a și fost definită) înseamnă, într-un sens, reîntoarcerea la tribalism. *Satul planetar*, anunțat profetic de McLuhan s-a ivit și rolul media a fost decisiv. Iată, așadar, că mass-media nu reprezintă doar un vehicul cultural, ci chiar produc o nouă cultură. Va înlocui ea (fraudulos) Cultura? Ce poate face jurnalismul cultural? Poate interveni salvator, poate împiedica această galopantă culturalizare joasă? Mă tem că răspunsurile nu pot fi decât negative. Mai ales că „paradigma mediocrității“ în care ne-am instalat (Ov. Hurdzeu) cultivă frenetic infantilizarea publicurilor.

Despre starea de fragilitate

marinela fleșeriu

Există în lume factori multipli care ne pot ancora în realitatea cotidiană, dar o carte are puterea de a ne recom-pune într-un plan superior, conferindu-ne unitate și coerență interioară, structurând astfel puterea unui destin. O asemenea carte ne oferă Ecaterina Morar, care prelucrează, pornind de la variate studii de antropologie științifică, filosofică, religioasă, tema slăbiciunilor omenite. Extrapolând observația asupra unui important studiu de antropologie metafizică a lui D.D. Roșca, putem afirma, fără dubiu, că lucrarea Ecaterinei Morar a pornit din dorința de a trezi „gândul de profunzime al stratului de conștiință unde se produce calitatea rezonanței“.

Dintre cele cinci capitole ale cărții, aflăm că interesul autoarei pentru tema aleasă datează din 1985, când, alături de un colectiv de analiști ai Laboratorului de Antropologie al Academiei, a întreprins o cercetare asupra fenomenului de inadaptare socio-profesională în peisajul economic al momentului, moment care a suferit schimbări radicale, sursă a „distorsiunilor“ și a „tensiunilor psihice“ manifestate la nivelul individului. Rezultatele investigațiilor au fost publicate în „Annuaire Roumain d'Antropologie“ în 1989, iar sinteza cercetărilor a fost restructurată și inserată în capitolul V, *Nonadaptarea ca indicator al fragilității*. Stres și echilibrare dinamică, fragilități la nivelul individual și încercări ale defragilizării, destin și subdestin, vor lărgi câmpul de interes al cercetătoarei, care, în celelalte patru capitole, va privi omul în plan general, ipostaziind slăbiciunile la nivel de ins, omenire, specie.

Sprînjindu-se pe o documentare amplă, autoarea procedeză la o selecție a informației, respectând necesitatea argumentării de la înlănțuirea logică, la paralelismul și complementaritatea ideilor, până la diferențieri și opoziții. Urmărind schimbările de paradigmă ale condiției umane, de la antici la moderni și postmoderni, autoarea insistă asupra momentelor de discontinuitate. Spiritul modern descoperă „statutul paradoxal“ al fragilității „născut tocmai din tendința obsesivă a omului postrenascentist de a-și întări puterile, de a se defragiliza prin explicație, prin scientizare. Noua teorie infirmă relevanța deducțiilor științifice, care „atentează la valori“ și „ruinează toate ontologiile mitice filosofice“. Argumentația este inspirată din lucrarea lui J. Monod, *Hazard și necesitate* (1968). Opoziția rațional-irational va conduce la „mutații semnificative asupra concepției și stării de fragilitate“. Concepțiile irationaliste anulează „solidaritatea între om și lume“, considerată esențială în paradigma clasic-clasicistă. Prin Kierkegaard, Nietzsche, Camus, se va semnala „nucleul fragilității ontologice a omului“, impunându-se categoriilor de *absurd* și *tragic*. Consecința este că omul decade din poziția sa privilegiată de centru al lumii și „se rostogolește la marginea unui univers opac, rece, indiferent“. Discursul cognitiv continuă cu momentul Freud, cel ce va deschide perspective nebanuite prin *psihologia inconștientului*. Astfel, „psihiatra se întâlnește cu antropologia filosofică în forma unei *arheologii a cunoașterii* evidentă în structuralismul lui Michel Foucault. Nebunia, sexualitatea, frica, denumite „boli ale civilizației“, revelează faptul că precaritatea este „una globală, adresată lumii visului și, în particular, speciei umane“.

Odată cu conștientizarea absurdului existenței, scara de valori morale nu mai funcționează ca un indicator imuabil, iar fragilitățile vor dobândi caracteristici ambigue. Slăbiciunile se pot converti în virtuți, iar virtuțile anchilozate pot deveni vicii, adevăr ce va fi demonstrat în capitolul *Dimensiunea metafizică a*

fragilității prin lucrări de referință ale gândirii antropologice românești. Cititorul este orientat spre câteva probleme fundamentale, precum disocierea dintre „suferința umană și suferința tragică“, ultima implicând „luciditatea ca factor de superioritate“. Ideea aparține lui D.D. Roșca, în *Existența tragică*. Gabriel Liiceanu, în *Despre limită*, neagă existența libertății absolute, întrucât aceasta este limitată de calitățile fizice, cognitive, de imaginația individului uman. Tudor Vianu, ca antropolog, polemizează în *Idealul clasic al omului*, cu direcția irationalistă, dar recunoaște, totuși, că elementul vital poate îmbogăți experiența, fără să anuleze *valorile clasice*. Ecaterina Morar oferă o schemă în care sintetizează „forța și unitatea“, în opoziție cu „slăbiciunile și fragilitățile personalității“, concluzionând că acestea aparțin omului ca individ. Dar omul nu este numai individualitate, ci aparține unui cadru spiritual al neamului. Drept urmare, „fragilitatea este derivată dintr-o adevărată *arhitectură a spiritelor*“. În ipostază particulară, omul „poartă cu sine o formă anumită de universalitate“. Cercetătoarea alege lucrarea lui Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, cu trimiteri și la alți antropologi preocupați de profilul psihologic al românilor, român ce se particularizează printr-un amestec de posibilitate, vis și real, fără să absolutizeze nimic, din convingerea că fragilitatea este „atributul lucrului slab“, existent în „toate rosturile lumii“. Suportul unei asemenea gândiri este însăși mitologia sa cu totul surprinzătoare, în care Dumnezeu este însoțit mereu, în creație, de un cooperador negativ. În consecință, românul nu poate lua o decizie fermă și nu o poate împlini fără echivoc, dar „aceste particularități nu trebuie să devină o sursă de lamentare permanentă“.

Fragilitatea umană în gândirea antropologică un compendiu al gândirii antropologice religioase, metafizice, științifice românești și universale, al cărui ax îl constituie cunoașterea fragilităților umane, ipostaziate la nivel de ins, grup, populație, istorie, este o sursă de informație și, mai mult, un îndemn spre lectura textelor originale sau un impuls de recitare a studiilor cardinale, care pot fi înțelese într-o lumină nouă, proaspătă. Cartea Ecaterinei Morar înseamnă comprehensiune a semnificativului, un stimulent în căutare și, mai ales, adâncirea în sine a omului pentru o mai justă autoevaluare ca sursă a defragilizării. Doar prin cunoaștere putem înțelege ceea ce „rămâne“ și ceea ce „piere“. Nu desperare în sine, ci luciditate; nu suferința umană, ci suferința tragică; nu dispreț pentru profilul matrice al psihologiei noastre, ci înțelegere superioară; nu dizolvarea valorilor, ci însușirea și interiorizarea lor; nu libertate absolută, haotizată, ci depășirea limitelor prin elan creator; opoziție față de tot ce este comun, gregar, teama de tot ce este „omogen“, „pierdut în masă“, „indistinct“, supus vulnerabilităților pentru că are „frică de timp“, „frică de sine“, „frică de libertate“. A avea destin înseamnă, conform concepției lui Emil Cioran, „a te deosebi de anonimul general“. Cartea în discuție este un nucleu care poate transforma individualitatea umană în personalitate.

atitudini

Prea multe sunt de împăcat în lume
Pe când și-așteaptă rândul lor firesc
Dar ochii tăi e bine să-și asume
Tot ce văzând cu râvnă și trăiesc

Căci ce se pierde e enorm câștig
Aștrii apun mai vajnici să răsară
Și nu doar ei învingătorii-nving
Ci și învinșii învățând să moară

Nu paritatea lor ne este rană
Ci norma ce-i asumă și n-o știm
E-o clipă-anume când zidind o Ană
La întrebări răspunsul îl primim.

Dacă nu apunem

Îți retrăiesc numai umbra
Mai mare de câteva ori
Spre chindie
Și mult mai pitică
Atunci când ne dăm mâna
În amiază

Și vina toată
O poartă numai trupul tău
Complice la toate subtilitățile
Acestui cosmos
Mizând doar pe bătăile
Inimilor noastre

Dacă ar fi să nu apunem
Șansa remedului ar fi nulă
Am fi numai eroarea
Celor două umbre -
Cât suntem plinul lor
Le negăm însuflețirea.

Rostirea cuvântului

Nostalgia
Ignoră prezentul
Și invers -
Draglina tot mușcă
Hulpavă din timp
Și timpul e malul

Dar prezentul
Devine trecut
Din chiar clipa
Rostirii cuvântului -
Poate salutul
La-ntinderea mâinii

Și dacă malul
Nu mai există
E forța trecutului -
Tot mai astrale tărâmul
Uneltele
Și noi mai presus.

Pe când și cum

Ca să sfârșești
Trebuie să începi
Rază sfredelitoare
E-nceputul

Cel mai adesea
Sfârșitul e gloria
Dar și capcana
Și durerea

Între-nceput și sfârșit
Duplicitară-i osârdua
Și tocmai negarea
E forța rațiunii

Că tot mirându-te
Te și întrebi
Pe când și cum - începutul
Numai în glorie să sfârșești?

Poemul

Versurile noastre
Geană lângă geană
Într-o singură
Respirare -

De când ne știm
Nu am săvârșit încă
Un poem
Ba au venit ai mei
Ba ai tăi
Din prea credincioșii prieteni
Doar ne-au bătut
La geam
Și s-au dus -
Parcă dinadins
Ca să reluăm mereu
De la capăt poemul.

Trântorul

Fericit e trântorul
Între truditore
Când e el
Din toate părțile
Hulit

Și pare incredibil
Dar fatală îi e lui
Tocmai tihna -
Atunci sigur
Se mănâncă pe sine.

Poetul și marea

Privindu-se în mare
Poetul
Le trăiește pe toate
Și dacă o comuniune de lacrimi
E marea
El se recuperează pe sine

Dar nimeni nu știe
De ce - niciodată
Nu se vrea el
Până la capăt recuperat
Și tot mai agitată marea
Își caută un purtător de cuvânt.

Parafrazându-l pe Vergilius, care spunea „*Una salus victis nullam sperare salutem*“ (Singura speranță a celor învinși este de a nu avea nici o speranță), cultura europeană trece tocmai prin acest moment al unei speranțe generate de perspectiva unui orizont fără de speranță. Este momentul în care, sub efectul centrifug al globalizării, omul postmodern își pune tot mai acut problema neînregimentării sale, a performanței individuale, a descentralizării și a provizoratului, noi încercări și tot atâtea șanse date regăsirii identității pierdute. Dorința de reîntoarcere a culturii pe pedestalul unui *pre-postmodernism* (folosim acest termen rebarbativ în lipsa unui concept general acceptat) a ajuns deja un curent de opinie tot mai vehement exprimat. Din păcate, acest *conservatorism*, ca formă de rezistență la mono-cultura minții oferită de globalizare, este mereu confundat astăzi - în special în presă - cu fundamentalismul și cu naționalismul.

E evident că omenirea trece, în domeniul cultural, prin momentul de *relache* al războiului rece dintre vechi și nou, când *folclorul computerelor* nu-l mai mulțumește nici măcar pe consumatorul de cultură kitsch, când *gulagul* comunist și-a epuizat fără succes experimentele lui genetice pe organul transendenței umane. Acesta ar fi, este opinia noastră, momentul propice să facem o *retrospectivă a viitorului* și să pornim, motivați de această spaimă a lipsei de speranță a umanității de mâine, o pan-etnică mișcare de decolonizare culturală și spirituală.

O primă acțiune: *dezomogenizarea educației*. Este necesar să-l regăsim pe *celălalt*, să promovăm subiectivismul, să redescoperim arhetipurile forma-

avertismente

tive ale clasicismului în formele specificului autohton, în ceea ce se separă acum națiunea de stat, să reinventăm clanul generațiilor tinere care mai pot să creadă într-un alt fel de dominare a lumii, o dominare a spiritului și a culturii. Căci din această dilemă pusă astăzi de viitor, cea a multiculturalismului, omenirea nu va putea ieși!

Mai trebuie oare spus că decolonizarea culturii și a mentalității indusă prin cultură se face uneori mult mai greu decât chiar decolonizarea politică? Motivul? Identitatea culturală poate avea mai multe chipuri, în funcție de cât este dispusă memoria colectivă să uite. Un exemplu de urmat pentru noi ar putea fi Polonia, acolo unde o oligarhie conștientă de forța și importanța tradiției înnoadă azi mitul național al „sarmatului viruos”, mit care exacerbează, spre deosebire de tendința mystagogică a celui dacic, îndeosebi latura lumescă, a curajului cavaleresc, a acelui *furor sarmaticus* pe care l-au reliefat scriitorii antici. Spre deosebire însă de România, mass media poloneză și-a asumat clar această tradiție. Șansa Poloniei stă și în faptul că forța mitului național, trecută definitiv în literatură, a dat aici și un premiu Nobel (H. Sienkiewicz, 1905), adică un model formativ la care s-au raportat și pot continua să se raporteze generațiile de cititori. Iar faptul că, în contemporaneitate, trilogia lui Sienkiewicz, care exalta cavalerismul polonez, s-a transformat în tetralogie grație lui Andrzej Stojawski și a continuării sale intitulată *În mâna Domnului*, e desigur semnul indiscutabil al unei cărări regăsite. Și nu întâmplător e faptul că tocmai acest roman al regăsirii unui filon profund național se situează azi în fruntea topului de librărie din Polonia, certificând o solidaritate populară cu această tradiție fără de care nici o renaștere, individuală sau națională, nu se poate împlini.

Un alt exemplu de decolonizare culturală și de regăsire a identității este modelul african. În anii '60, toate statele africane își câștigaseră independența, dar nu și identitatea culturală. Influențele imperiale erau încă prezente aici de la mentalul colectiv și clientelismul economic până la îmbrăcămintea de zi cu zi a africanilor, copiată și ea după modelul colonial. De aceea, una dintre primele reforme ale președintelui Mobutu Sese Seko în Zair a fost instituirea modei *abacoste* (o contragere din fr. *à-bas-le-costume*, jos costumul), în fapt un hibrid între uniformă Mao și costumul tradițional

Decolonizarea culturii

radu cernătescu

african, dar care a condus generațiile următoare către regăsirea identității și al unui specific vestimentar de mult pierdute.

După David R. Griffin și Huston Smith, lumea încă își mai leagă speranțele de apariția unui curent mesianic care să conducă eliberarea omului de angoasele viitorului și să conducă la emanciparea lui, un curent care, adăugăm noi, pentru a răsturna „teologia postmodernă” ar trebui să înceapă cu o revoluție în punctele slabe ale societății post-moderne, adică pe tărâmul culturii și filosofiei, și care să aibă ca arme comunicarea și educația. Ar trebui însă să ne grăbim și să ne resuscităm profeții, căci Era Informației a intrat deja în curricula educațională într-un mod agresiv și insidios, care poate distrage atenția umanității de la ea însăși. Și ce ne-ar putea rezerva viitorul, altceva decât un umanism al roboților?, o teorie în care nu mai cred decât îngerii nostalgici ai tehnofiliei, aceia care „fac din computer o emblemă a salvării, precum o relicvă a Sfintei Cruci” (Theodore Roszak, *The Cult of Information*).

Înainte de a păși în Era Informației, adică în epoca în care linia care desparte net creierul uman de mașină va deveni tot mai evanescentă, trebuie să redăm minții umane întreaga glorie a rațiunii și imaginației, pierdută în asaltul acestui artefact care este *calculatorul*. Să scoatem așadar calculatorul de sub arcu de triumf al Noii Ere, acolo unde l-a pus cultura cyberpunk, și să-l plasăm unde îi este locul, nu în temple, ci la „munca sa de simplu funcționar public”, cum ar spune Theodore Roszak.

E vremea în cultură să desacralizăm tezaurul de înțelepciune al ecranelor de *help* și să abandonăm butonul de *escape* oferit umanității ca soluție carnavallesc-utopică și cyber-fantezistă de reziorii hollywoodieni (Spielberg, frații Wachowski sau Cronenberg). Cultura și cultul nu sunt întotdeauna noțiuni congruente, dar dacă marea cultură se poate transforma în cult, căci îl îndreaptă pe om spre salvare și spre mântuire, atunci cultul mediatic și adulteriu al culturii de consum nu o poate transforma nici pe departe pe aceasta în marea cultură.

E vremea să reinventăm cu mijloacele și canalele comunicării adevărata cultură și adevărata elită, acea aristocrație a spiritului descinzând din mirifica vârstă de aur a omenirii, care s-a caracterizat întotdeauna - într-un mod, aș zice eu, inevitabil - tocmai prin sacrificarea orgoliului elitistic. Căci creatorul tăcut și întors spre lumea valorilor spirituale, atent doar la jertfirea de sine, a lăsat mereu și definitiv locul unei ierarhii gălăgioase și întâmplătoare, a cărei abdicare de la conștiința regală a sacrificiului constituie tragedia și paradoxul acestei Ere a Comunicării, când orgoliul de a ieși în față trivializează vocația luciferică până la o luptă de lozinci goale de orice conținut. Cultura elitistă este năpădită și obturată astăzi de cultura de masă. Aceasta nu înseamnă că cultura este mai prizată de mase, ci doar că de pe canalele mediatică tinde să dispară cultura de valoare. Aceasta atunci când canalul media nu intervine cu un mediator, un interpus, un păstor pseudoerudit pe care oile intelectuale îl urmează fără discernământ propriu, formându-și gustul după obsesiile și refuzările acestuia. E suficient să li se comunice că acesta e un *best-seller* sau că *celălalt* e „un Oscar”, și gustul receptorului este gata format.

În plus, cum ar putea canalul media TV să ilustreze, chiar și în emisiuni dedicate, multiplele nivele de accesibilitate, acea polisemie a unui text care îi dă valoare de universalitate? Nu rămâne oare cultura un dialog deschis și personal al consumatorului de cultură cu creatorul ei și cu A-Toate-Creatorul despre identitatea sa pierdută, edenică?

Multiculturalismul și politicile de identitate regională prin cultură se raportează de regulă la o ideologie și o cultură dominantă. Din păcate în majoritatea studiilor această cultură dominantă apare confundată cu cultura de masă prin care, conform lui Theodor W. Adorno (*The Culture Industry*) o clasă dominantă controlează mințile maselor. Chiar

și încercările lui John Fiske (*Television Culture, Reading the Popular* sau *Power Plays/Power Works*) de democratizare a receptării mediatică, apără un relativism pernicios între cultura de masă și cultura elitistă prin introducerea în ecuație a ideii că audiența poate determina sensul și orientarea culturală a receptorului. Din această perspectivă, receptorul nu mai este capabil să-și aibă propria identitate, el având, în societățile mediatizate moderne aceeași identitate cu cultura pe care o consumă. Și cum cultura este de masă, identitatea sa devine una colectivă, liniară și impersonală. O cultură de masă, rudimentară și care exclude criticismul va naște *sine-qua-non* receptori rudimentari și consumatori necritici, adică o masă de manevră ușor de manipulat de clasele dominante și a cărei rezistență socială va fi întotdeauna minimală.

Să luăm, ca exemplu, cazul avangardei anilor '20, care s-a născut dintr-o cultură elitistă (A. Breton și Tristan Tzara având ca mentor pe oculistul Eliphas Lévi). Din păcate, datorită schematismului iterativ pe care îl propăvăduia, forța acestui grup a fost dată de numărul membrilor și nu de calitatea indivizilor săi, fapt ce a condus destul de repede la o mișcare de masă, care i-a anihilat caracterul de elită și de avangardă și chiar a făcut ca „dintr-o mișcare anti-kitsch să prolifereze kitschul” (Clement Greenberg, *Avantgarde and Kitsch*). Ca dovadă, grupurile care mai practică astăzi avangarda suprarealistă sau dadaistă sunt doar grupuri marginale, a căror identitate nu se regăsește în radicalismul politic sau în mișcările de masă și a căror rezistență socială se manifestă prin experimente subculturale: graffiti, site-uri și expoziții underground, revista *Situationiste Internationale* etc.

În cazul culturii de masă libertatea de receptare și chiar cea de exprimare devin un nonsens prin caracterul indus de înregimentarea la norma impusă. Puternic motivată prin impulsul democratic, cultura de masă a fost, paradoxal, contaminată de exclusivism, ea refuzând experimentul și inovația, pe care le marginalizează în forma culturilor marginale sau a turnului de fildes în care își exilează contracandidatul: cultura elitistă, ea devenind astfel un exemplu elocvent al totalitarismului democratic practicat dincolo de cortina mentală a noii ere-revoluții mediatică.

Adevărata avangardă în această contextualitate istorică nu ar putea fi decât un clasicism de masă, care să ia forma unei revoluții mediatică îndreptată împotriva culturii populare păgâne din Era Hollywood, și care să reclădească anticul edificiu al culturii europene. Doar astfel, prin insurgența vechilor valori s-ar mai putea, poate, salva cultura adevărată de asaltul culturii de masă a societății industrializate, a acestor „nomazi barbari în caravanele lor cibernetizate”.

Noțiunea de cultură elitistă implică o luptă sau cel puțin o dezbateră publică continuă, cu adevărat dialectică, o bătălie canonică în care cultura de masă s-ar marginaliza imediat. Poate de aceea, mass media refuză constant culturii elitiste o ieșire prea îndelungată în public. Subestimarea potențialului revoluționar al subconștientului colectiv, acolo unde zace amorsată din timpuri edenice, vanitatea luciferică a „artei înalte” va arunca însă în aer edificiul omului fără identitate, care este cultura de masă.

Nu mai putem nega, aștepta sau negocia mult timp, a apărut o cultură „nouă” care pornește de la premiza că avem cu toții puterea de concentrare a unui pixel. Acestei culturi amnezice nu îi putem opune decât resurecția culturii elitiste. Și aceasta cât mai repede, până ce receptorului postmodern nu îi va fi pervertit definitiv simțul artistic de kitsch-ul culturii electronice de masă.

leo butnaru:

Drumul cu hieroglife

Aflându-mă la un nou început de slalom euroasiatic care, de data aceasta, va avea ca punct de sosire Pekinul, mă surprind a constata că, iată, ca și cum aș fi un... veteran al unor periple de atare gen, în 1976 zburând spre Dušanbe, în 1981 - spre Habarovsk, apoi, în 1989, într-o primă călătorie „peste hotare“, ajungând în Ulan Bator-ul mongol. Acum - spre China, despre care cunosc „o mică enciclopedie“ de lucruri învăluite într-o anume stare de exotism și curiozitate. Aievea, o dintâie imagine chineză o văzui de pe un grui grăniceresc din Mongolia, când ajunseseam cu hălăduirea-mi la hotarele de sud ale acelei țări. Adică, privind dincolo de graniță, văzui deja nordul statului vecin, însă, în virtutea imprevizibilelor pasențe etno-istorice și geografice, provincia chineză care își deschisese priveliștile se numea (și chiar era) Mongolia Interioară. Acolo, în Mongolia Interioară din China, ierburile pajiștilor fuseseră arse, la propriu, de trecerea unui incendiu, cauzând pagube considerabile hergheligiilor, păstorilor. Alăturarea negrului încenușat cu verdele dens al pajiștilor ocolite de pojar sugerând, parcă, o simbioză suprarrealistă extra-terestră redată pe pânze fabuloase de pictorii Apocalipsei.

Aceste și alte gânduri îmi vin în minte „aici“, în aeroportul moscovit Șeremetievo, când facem coadă la predarea bagajelor. Un câine nu prea mare, dar de o anumită gravitate în executarea misiunii ce-i revine, aduldmeacă, mușină europeni, asiati, albi, negri, valize, buzunare, pantofi etc., efectuând controlul antidoping (narcologic). Observ că printre călători i se face loc unui cosmonaut „sovietic“ - chipul mi-i cunoscut, însă numele-i nu mi-l amintesc. Prezența lui la această cursă mi-o explic fără dificultate: aha! - mâine, chinezii vor lansa în cosmos primul lor astronaut și, iată, colegul ex-sovietic, actualmente - rus get-beget, pleacă în ospetie, să le fie musafir de onoare la (e)pocalul eveniment. După ce urcăm în avion, mă interesez cum îi spune cosmonautului: „Greciko“, îmi spune sec stewardesa.

Adică, ne aflăm în salonul enorm, dar confortabil, al unui „Boeing 777“ care, până la Pekin, va face circa nouă ore, străbătând aproximativ 6 mii de kilometri. Mult, puțin? Dat fiind că cel mai bine lucrurile se cunosc în comparație, să apelăm la statistica ce-l are de protagonist pe ilustrul nostru înaintaș George Călinescu care, în 1953, făcuse această cale astfel: București - Kiev - Moscova - Kazan - Sverdlovsk - Omsk - Novosibirsk - Krasnoiarsk - Irkutsk - Ulan Bator - Sain Sansa - Pekin, cu tot atâtea decolări și

aterizări, cât numărul (împresionant, ce mai!) orașelor enumerate, cu escale, chiar cu masuri, uneori, pe durata a 4-5 zile. Noi, dacă am fi zburat via București - Paris - Pekin, ar fi trebuit să plătim ceva mai mulți dolărași. „Boeing“-ul de Moscova e cel mai ieftin, pentru că are zboruri frecvente - de, călători în torente (ca să nu scap o rară ocazie de a rima ceva cu altceva). Acum, ca și totdeauna, probabil, e plin cu cetățeni ai celor Nouă Provinci - numele metaforic al Chinei ce vine din legenda ce spune că împăratul Yui, întemeietorul dinastiei Sia, după o mare inundație ar fi asanat Țara, împărțind-o în nouă supraunități administrative.

Decolăm la 22.35 ora Moscovei. La Pekin e deja ora 3 în dimineața zilei următoare, de 15 octombrie. În cele nouă ceasuri de zbor, mai ales dacă te învecinezi cu persoane cu care nu găsești o undă lingvistică afină, pe înțeles mutual, ai a te gândi la multe. Îți pui casca, incluzi sistemul audio intern ce are vreo șapte programe, în special muzică de diverse genuri. Treci în revistă ofertele, te oprești la cea care e mai „compatibilă“ cu starea-ți de spirit. Pe urmă, mai schimbi - jazz, operă, rock, unduioase melosuri chineze, *ciastuști* rusești etc. Monitorul din salon indică parametrii zborului - kilometri altitudine, kilometri parcursi, kilometri ce au mai rămas până la destinație, indicații toponimice - Uralii, lacul Baikal... După aceasta, se dau filme cu desene animate sau chiar de lung-metraj. Pentru că, sus, în avion, 9 ore înseamnă timp berechet (și, pe alocuri, absurd ca la Beckett). Te gândești la Milescu-Spătaru (cândva, ai scris un mic eseu despre el și călătoria sa siberiano-chineză). Dar și la Marco Polo (*Milionul* acestuia chiar l-ai luat cu tine, întru delectare și documentare *ad hoc*). Încă în copilărie, în adolescență, din cărțile lor ai cunoscut, imaginativ, *ceva Chină*...

Îți zici că, într-o astfel de călătorie oarecum neobișnuită, ar fi necesar să-ți stimulezi, să-ți induci, dacă e posibil, o stare de spirit de o acută receptivitate, pentru „a prinde“ și a reține cât mai multe din sensurile *ne-europene* ale vieții și civilizației ce au a și se deschide, coala, peste câteva fuse orare. Adică să încerci, să tinzi și tu să fii în deplănatatea stării pe care budismul o numește *U in'*, ce ar însemna activitatea maximă a celor *cinci funcții ale vieții* - receptarea formei obiectului, capacitatea de a raționa, activitatea abstractă a conștiinței, acțiunea fizică și cunoștințele practice. Toate astea îți vor fi de reală utilitate în cele două săptămâni, cât vei hălădui prin Țara Marelui Zid. Apoi, ar fi excelentism dacă ai cunoaște

și câte ceva din *Pentabibliosul*, să-i zic așa, sau *Pentateuh*-ul confucianist, compus din cele cinci cărți de bază ale canonului: *Cartea Metamorfozelor*; *Cartea Melodiilor*; *Cartea Istoriei*; *Cartea Ritului* și *Letopisețul Primăverii și Toamnei*. În ce mă privește, îmi spun că o atare simbioză dintre impresia directă și cea livrescă, emoția *pe viu* și amintirea (*pe... mort?*), presupunerea și evidențe ar putea deveni părțile „consanguine“ ale unui stil jurnalier sintetic prin care aș fixa impresiile. La o adică, parcă dețin anumită experiență și oarecare îndemânare în atare îndeletnicire, dintâiele note de călătorie (mai specială...) în Crimeea publicându-le încă în 1976 la „Tinerimea Moldovei“. Din cauza lor, redactorul-șef, prietenul nostru Pavel Cristov, avusese neplăceri: cei de la c.c. al komsomolului fuseseră scandalizați că paginile le dedicasem soției. Cum așa?! Nu se obișnuiește, este interzis atare liberalism! Totul poate fi dedicat numai și numai partidului, tovarășului, internaționalismului proletar (etc.?)... Da, era perioada când comuniștii monopolizaseră absolut dedicațiile și imaginile de opinie, râvnitor întru dictatură arătându-se șeful k.g.b.-ului, Andropov, cel venit în fariseica funcție exact în anul când, Mărite Doamne, ajunseseam și eu student în 1967. Se ține minte, ce mai! De aici încolo, aveam să fie lichidate brutal orice urme firave ale așa-zisului „dezgheț hrușciovist“. La București deja se interzisese ca fotografiile autorilor să mai însoțească volumele pe care le editau. Pretutindeni erau admise doar pozele cuplului conjugal prezidențial. (Îmi dau seama că, implicit, îmi vin și aceste gânduri... transprutene, din motivul că, odată ce vom ajunge la Pekin, noi, cei trei scriitori din Moldova de Est, ne vom întâlni, apoi vom fuziona ca grup, cu cinci colegi români din dreapta Prutului.)

Așadar, conștientizându-mi ca scop dorința de a transpune impresiile în texte de observație, de invocație cultural-informațională, de istorie, geografie, topografie, cronologie concretă și, concomitent, de liberă, poate chiar fantezistă - pe alocuri - *dimpreună plăsmuire* a meditației și sentimentului „filtrate“, mai mult sau mai puțin riguros, de rutina profesională, sunt cuprins de o febrilă, parcă, predispoziție de a căuta, de a depista, de a asimila informația adecvată, ce mi-ar fi utilă ducerii intențiilor la bun sfârșit.

La intrarea în salonul avionului, luasei câteva ziare care li se ofereau călătorilor, în buzunarul fotoliului găsesc tomuri groase cu diversă informație, o bună parte a căreia e în limba chineză, „neadecvată“ proiectului meu

jurnalistic. În cotidianul moscovit „Vreamea“ depistez câteva articole cu tematică chineză, spunându-mi că ele au fost plasate cu bună știință în acest „Boeing“. Unul din materiale se intitulează *Buddha din vaza de aur*, având un subtitlu și mai intrigant: *Autoritățile din Tibet despart lamașiții de comuniști și separatiști*. Ei, tată, dacă rămâne ca rușii să trateze problemele interetnice din alte țări, s-a zis cu obiectivitatea... Pentru că dânsii niciodată nu văd bârna din proprii ochi, ci caută cu înfrigurare paiul din ochii vecinului. Adică, în subtext, explicația lor ar fi: păi, nu numai noi ne mai ciondănim, cum se întâmplă, colea, în Cecenia, în Tatarstan, Bașcorcostan... În fine, pentru a nu otrăvi tonalitatea acestei prolegomene, las articolul tendențios pentru mai târziu.

Aminteam de Marco Polo, de cartea sa *Milionul* pe care o luai „s-o călătoresc“ prin spațiile despre care se povestește în ea. (De altfel, de câteva ori a tot împrumutat-o mai tânărul și studiosul coleg Călin Sobietzchi-Mănăscuț: scrie ceva inspirat din evul mediu italian și are nevoie de documentare.) Într-o anumită măsură, și astăzi - privită din exterior - China mai rămâne sub incidența curiozității de acum șapte secole a celebrului venețian; aceste țărâmurii păstrează aproape „intacte“ unele din vestigiile odinioarelor descrise în cartea ce avea (și) un titlu simplu, dar foarte sugestiv - *Diversitatea lumii* - , mai adecvat, cel puțin astăzi, decât celălalt titlu, oarecum mai în grațiile traducătorilor - *Livre des merveilles* (Cartea minunilor). Versiunea românească, cea din 1958, a preluat titlul italian *Il Milione* (Milionul) ce nu se referă la o semnificație pecuniară, ci e supranumele, nobila poreclă care i se atribuiseră chiar lui Marco Polo.

După apoximativ șase ore, ecranul din salon pe care se proiectează schematic, vectorul zborului indică Ulan Bator-ul (capitala Țării Păslei, precum numeau Mongolia vechii chinezi; pâsla iurtelor), de unde avionul o ia la dreapta, spre sud, peste Pustiul Gobi. La marginea acestui fabulos deșert ajunsesem și eu, în iunie 1989, făcând doar câteva zeci de pași peste dintâile-i dune. Și, parcă, melodiile ce răsună în cască nu-mi mai par adecvate „evenimentului/evenimentelor“ și prind a rememora (e cam greu să o și fredonezi) muzică gen *new age*, inspirată de timpuri și spații asiatică, mongole sau chinezești, precum cea a celebrei formații „CUSCO“ (*Kubilai Khan*, spre exemplu) sau „Music for Zen Meditation“ a lui Tony Scott sau minunata piesă *Hearts in Chains* interpretată de „Acoustic Alchemy“ care, uneori, îmi servesc de fundal al orolor de scris sau lectură, revărsându-se, în surdină, din micile boxe conectate la calculator.

Sus, la circa 9 mii de metri, îmi amintesc un detaliu din cartea lui Polo și chiar îl găsesc în volumul pe care îl foiletez *ad hoc*: de la chinezi a pornit obiceiul de a sădi pomi pe marginea drumurilor, „și aceștia pentru ca negustorii și solii și alții să nu rătăcească când pleacă la drum lung sau prin locuri pustii; și sunt așa de mulți acești pomi, încât se pot vedea de departe“. Dar, bineînțeles, nu și din creștetul cerului, de unde din când în când trag cu ochiul prin hubloul „Boeing“-ului. Abia când coborâm sub pelteaua de nori, peisajul chinez se arată, pe alocuri, ca o fabuloasă blană de panteră, în pete negre și aurii. Explicația: auriul e cel al știuleților de porumb înșirată, spre a se usca, pe acoperișurile caselor. Iar localitățile rurale se țin lanț, de o densitate - precum era și de așteptat

- impresionantă. Arhipelaguri nesfârșite de acoperișuri „pavate“ cu porumbul auriu, parcă ridicat mai spre văzul duhului tutelar al mitologicului părinte al chinezilor Hou-Tzi, nume ce se traduce - poetic, ce mai! - ca *Împăratul Grăunte* (!) care a învățat poporul să prelucereze pământul și care, ulterior, a fost considerat ca zeu protector al agriculturii. Într-o discuție la Ambasada Chineză din Chișinău, la întrebarea referitoare la starea generală de dezvoltare socio-politică a Chinei, cineva din diplomați spuse: „În orice caz, astăzi în China nimeni nu se culcă flămând“. Nu e deloc puțin pentru o țară cu o populație de 1,3 miliarde de suflete...

Curând, vom ateriza în... luna octombrie chineză, care în această țară este numită *luna gutuii coapte*. Lună ca timp, dar și ca luminos-auriu corp ceresc învecinat, în răsăritul ei apropiat pământului, cu materialitatea și cromatica densă a fructului bun de pus la geamuri.

PEKIN (Beijing)

În fine, la început de periplu chinez propriu-zis, aterizăm în Aeroportul Pekin. Mai bine de două treimi din străini sosesc în Țara Celor Nouă Provinciile pe calea aerului. Această stare de fapt e, în chip fantastic aproape, alta decât cea din timpul *revoluției (a)culturale* care, acum circa patru decenii, duse și la lichidarea serviciului administrativ al turismului, călătorii străini nemaiavănd acces în China. Abia în 1971 au fost reluate legăturile turistice cu România și Iugoslavia. În anul respectiv, China fusese vizitată și de 30 de americani. Astăzi, în serviciul turismului se află 6,5 milioane de persoane, din aceste activități venitul anual atingând 15 miliarde de dolari. Organizația mondială a turismului prevede că, în anul 2020, China va primi 167 de milioane de turiști străini, ajungând în capul listei celor mai vizitate țări, depășind liderii actuali - SUA, Franța, Spania și Italia. Astfel, istoria va confirma pregnant că ea este ceva mereu debordant peste hotărnicirile sub-geografice statale...

La aeroport suntem întâmpinați de domnul Liu Xianping, șeful Secției Europa a Uniunii Scriitorilor din China. Vorbește curent rusește, dat fiind că e absolvent al Facultății de Filologie Rusă a Universității din Pekin, după care, un an, a fost stagiar la Moscova. Când îl întrebăm - pentru că vine vorba și de așa ceva, iar de la aeroport până în metropolă e totuși ceva cale - care i-au fost bucatele rusești preferate, zice: „Smântâna.. Da, cu zahăr“. E de înțeles că unui reprezentant al națiunii care, ni se spune, cunoaște cam 8 mii de specialități gastronomice, îi vine greu să etaleze preferințe într-o bucătărie infinit mai restrânsă ca diversitate, precum e cea a vecinilor de peste râul Amur (...care nu totdeauna a fost cel al... amorului „ruso-sovieto-chinez“...).

Aflăm că prietenii noștri, scriitorii transpruteni, care au sosit în ajun, se află în vizită la Universitatea de Studii Străine din Pekin, Facultatea de Limbi Europene. Secția de limba română, înființată în 1956, unde predau și patru profesori chinezi și un conațional de-al nostru în persoana domnului Silviu Niculescu. Învățământul este organizat

la trei niveluri - studii universitare (4 ani), specializarea, masteratul și doctoratul. Printre relativ recente lucrări elaborate și publicate de cadrele didactice de aici sunt *Dicționarul român-chinez*, *Literatura română* (compendiu), *Poezii și proză* de Mihai Eminescu în traducerea lui Feng Zhichen și un curs universitar de limba română în 4 volume.

Ne cazăm la Novotel Peace. Lux de 4 stele. Cu adevărat împăresc după condițiile mizerabile cu care am călătorit în trenul Chișinău-Moscova - vagonul murdar, neîncălzit, deoarece, cel puțin noi, avurăm ghinionul de-a cădea în „grija“ a două conductoare ce nu merită nici cu mare greu numele de *doamne*, comode, nimicfăcătoare, dezvinovățindu-se ipocrit când inventau pretexte de a stoarce bani iliciți de la călători. În Novotel - câteva prosoape, halat de baie, periuță, pastă de dinți, pieptene, flaconașe și cutiuțe cu șamponuri, diverse prafuri necesare și ele igienei, petale plăcut mirositoare, file pentru scris, cărți poștale, plicuri, pixuri, ceaiuri, rom, bere... - civilizație sadea, ce mai! Pe lângă penele și praful din vagoanele infernal-glaciale ale trenurilor ce-l au de acar general pe tov. Gagauz, ministrul transportului basarabean, Novotelul și se deschide ca un adevărat paradis.

Până revin de la Universitate colegii din dreapta Prutului, luăm o primă masă chinezească tradițională. Ba nu, mic mi s-a mai întâmplat să savurez specialități asemănătoare la Ambasada Chinei de la Chișinău. Restaurantul se numește „Lai Hu Pen“. Pe ușile sălilor - are vreo trei - sunt *hieroglifate* mesaje cu urări de bunăstare, sănătate, voie bună etc. Sunt misterioasele apoftegme ale unei politeți pilduitoare, atât de exotice, și ea, pentru europeni. Neîndemânarea cu care încercăm să mânuim perechea de bețișoare ne trezește nouă înșine hazul și parcă ne mai spulberă din oboseala drumului de Icar plasați pentru multe ore în fotoliul „Boeing“-ului. (Dar la fascinanta bucătărie de aici voi reveni cu altă ocazie. Deocamdată, după ce servim cam 15 feluri de bucate, câte puțin din toate tacâmurile aranjate-cunună pe masa rotitoare, domnul Liu ne spune o mică anecdotă, pe care, parțial, fără a treia ei componentă, o mai cunoșteam, însă e cu totul altceva să auzi de la un băștinaș get-beget că ei, chinezii, mănâncă tot ce zboară, în afară de avioane, tot ce înoată, în afară de submarine, și tot ce arc patru picioare, în afară de masa (pe care se servesc bucatele). (În genere, Liu pare să aibă simțul umorului.)

Mă bucur că mai toți cei cinci scriitori transpruteni sunt chiar prietenii mei - ieșeanul Gheorghe Ilisei, sibianul Ioan-Radu Văcărescu, bucureștenii Viorel Știrbu și Paul Grigorescu, reșițeanul Octavian Doclin. Pe unii îi cunosc și colegii mei de la Chișinău Andrei Burac și Nicolae Rusu. Iar unul din însoțitorii și oblăduitorii noștri va fi domnul Chao Ding, vorbitor de fluentă română, unul din profesorii studenților care învață limba țării noastre. Om de o deosebită delicatețe și sollicitudine, sobru și prevenitor, care a fost câțiva ani și diplomat în România.

Din nou despre Carinthia

maria irod

Ca mai toți scriitorii de valoare care au văzut lumina zilei în landul Carinthia - și sunt destui: Ingeborg Bachmann, Peter Handke, Josef Winkler, Gert Jonke, Antonio Fian etc. într-un land care abia dacă numără 500 000 de locuitori - Peter Turrini a făcut carieră literară după ce și-a părăsit locurile de baștină. Născut în 1944 în satul Lavanthal, dintr-un tată italian și o mamă provenită din Steiermark, trecut prin aceeași „Academie comercială“ (de fapt un liceu economic) din Klagenfurt ca și Josef Winkler, Turrini trăiește din 1971 ca scriitor liber-profesionist la Viena.

Notorietatea de care se bucură în prezent se datorează în primul rând activității sale de dramaturg, pentru care a și fost distins în 1981 cu Premiul „Gerhart Hauptmann“. Piesele lui Turrini au stârnit controverse aprinse și i-au atras autorului antipatii care n-au făcut decât să-l propulseze în centrul atenției. Faptul că figurează pe lista neagră a cotidianului „Kronenzeitung“ - un tabloid populist cu mare succes la un anumit public - îi consolidează, evident, buna reputație.

Paradoxul - constat și de colega sa de generație, prozatoarea Christine Nöstlinger - este că Turrini nu reușește să devină un autor popular, deși tocmai în textele sale ar trebui să se recunoască omul de rând, cu problemele și necazurile lui. Calea spre inima publicului larg i-a fost însă blocată de publicitatea negativă din presa de scandal, unde i s-a construit o imagine de „inamic public nr. 1“, alături de Jelinek & co., adică de cei care „înjură Austria pe banii statului“.

Dramaturgul Peter Turrini a iritat de la bun început. Premiera piesei *Sauschlachten* (*Tăierea porcului*), care a avut loc în 1972 la München, a fost primită cu huiduieli. Subiectul piesei îl înscrie pe autor în rândurile scriitorilor așa-zis „antipatrioți“ (Anti-Heimatdichter). Stilistic, însă, teatrul lui Turrini are mai mult de-a face cu tradiția satirei austriece, ușor melancolice și autoironice, în spiritul lui Nestroy și Raimund, decât cu provocările de tipul *Publikumsbeschimpfung* (*Insultarea publicului*)

de Peter Handke. Autorul își descrie piesa drept o „mostră de teatru țărănesc“ scris într-o „limbă austriacă presărată cu elemente dialectale din Carinthia“. Textul spune povestea unei excluderi din comunitate, exprimată printr-o succesiune gradată de agresivități fizice și psihice, culminând cu crima. Valentin este un băiat de la țară care refuză să vorbească, emițând în schimb niște sunete asemănătoare cu grohăitul. Este mai întâi disprețuit și tiranizat de semenii, pentru ca în final să fie declarat porc și sacrificat în prezența familiei și a notabilităților satului.

Turrini a explicat în prefața piesei celor contrariați de o asemenea supralicitare a brutalității: „Bineînțeles că violența n-a fost inventată de noi, austriecii, numai că noi o punem în practică într-un mod mai distractiv. Nu degeaba suntem considerați un popor așa jovial.“ În urma unei controverse între critici referitoare la aplicabilitatea termenului de „teatru popular“ la piesele lui Turrini, acesta a afirmat că denumirea îi este indiferentă, ceea ce-l preocupă este măsura în care literatura poate interveni, nu numai comentând, dar și împiedicând marginalizarea oamenilor.

Profilul lui Peter Turrini, așa cum am încercat să-l schițez aici, este simptomatic pentru literatura noii generații de autori din Carinthia. Un anumit spirit de frondă - îndreptat împotriva tradiționaliștilor care dominaseră scena literară a acestei regiuni până în anii '60, promovând un fel de „pășunism“ cu accente pedagogice - se mai face încă simțit, mai acut poate decât în alte zone, tocmai pentru că vechea mentalitate e prea adânc înrădăcinată.

Dar Peter Turrini este totodată și un sensibil poet, de altfel, singura ipostază în care a fost înfățișat până acum publicului românesc, prin volumul *La capătul tristeții și mâniei* (Ed. Universal Dalsi, 2003). Florica Madritsch Marin, care este o foarte bună cunosătoare a literaturii austriece contemporane, a selectat și tradus 60 de poeme din ultima carte de versuri a lui Turrini. Pe lângă traducerea remarcabilă, volumul beneficiază și de ilustrațiile Mihaelei Șchiopu, ceea ce-i dă un plus de eleganță.

La capătul tristeții și mâniei este un autoportret în versuri. Fiecare poem e o piesă dintr-un mozaic ce reprezintă un personaj

înzestrat cu o biografie: trecutul și prezentul, traumele copilăriei, bucuriile, secretele, turpitudinile, disperările - toate acestea își au locul în poemele ce-i alcătuiesc chipul. Într-un fel, volumul lui Turrini se poate citi și ca un exercițiu de concizie. Ceea ce ar fi putut constitui materialul a sute de pagini este schițat doar în câteva cuvinte, cu o forță expresivă cu atât mai mare.

Despre personajul care se naște din aceste texte aflăm că era „adolescentul care uneori/ridica scaunul / cu dinții/ în speranța/ că slăbiciunile mele/ vor fi dezmințite/ de atâta putere.“ (p. 12) și care nu avea de ales decât „între tăcerea/ tatălui/ și batjocura/ copiilor.“ (p. 35). Alungat de la locul de joacă „drept un copil de străin“, era consolată de mamă „cu două felii de pâine unse cu untură“ (p. 33). Alteori, „Când eram exclus de la meciul de fotbal/ pentru că eram prea gras ca să nimeresc mingea/ iar un alt grăsan/ stătea în poartă/ mă retrăgeam pe o culme de lângă sat./Acolo ascusesem/ într-o scobitură în

mapamond

pământ/ întreaga mea avere secretă:/ O carte de Camus despre sinuciderea logică./ Femei goale decupate din ziare./ O bucată de brânză pe care o furasem/ dintr-o alimentară./ Alune./ Un atlas geografic.“ (p. 41). Copilăria este depozitarea unor răni nevindecabile și rezervorul durerii, dar și al creativității prezente: „Este această oboșală/ care mă apucă dintr-o dată/ coaja tuturor lacrimilor/ din copilărie?“ (p. 11). Toată literatura nu este altceva decât căutarea înverșunată, vecină cu nebunia, a unui răspuns la întrebarea: De ce sunt așa cum sunt și de ce sufăr din pricina asta? „Fața neclintită a psihiatrului./ Fața neclintită a tatălui./ Fețele neclintite ale spectatorilor./ Cât de tare trebuie să țip/ ca să primesc un răspuns?/ Câte piese de teatru să mai scriu/ ca unul de pe scenă/ să mă convingă?“ (p. 86).

Deși poartă mărcile autobiografice ale lui Turrini, eul liric din *La capătul tristeții și mâniei* seamănă cu eul narator din romanele lui Winkler; în aceeași măsură putem descifra atât în povestea primului, cât și în a celuiilalt, mecanismul excluderii sociale și al brutalității cotidiene. Numai că versurile dramaturgului descins din tradiția farsei vieneze poartă în plus amprenta unei ironii amare și a unui umor duios, ce atenuază șocul contactului direct cu violența și grotescul.

1) **Copilul fără nume**
(Iosif Naghiu),
Editura Palimpsest

2) **Cucul de fier**
(D.R. Popescu),
Editura Palimpsest

3) **Calmania, patria mea**
(Constantin Abăluță),
Editura Palimpsest

ion crețu

Culturalizarea tehnică

**meditații
contemporane**

Int-o vreme când televiziunea și cinematograful au o influență hotărâtoare (nefastă) asupra nivelului de cultură al publicului de toate vârstele (Dustin Hoffman a susținut recent că toate filmele americane sunt gunoaie!), școala face eforturi tot mai concertate pentru a se adapta la necesitățile vremii - fără să arunce, totuși, peste bord, ceea ce a însemnat dintotdeauna apanajul unei educații de calitate. La noi, discrepanța dintre ceea ce este capabilă să facă școala și ceea ce se așteaptă de la ea se traduce, de regulă, printr-o reacție la nivel moral: se deplânge slaba performanță a elevilor, se regretă sărăcia uneori scandalosă a culturii "generale", se fac comparații emoționale favorabile "școlii de altădată" etc. În aceste condiții, părinții iau problema pe cont propriu și încurajază apariția și funcționarea unei "școli" paralele față de cea oficială, formată din meditari la cât mai multe materii.

În ultimii cincisprezece ani, învățământul românesc a trecut prin numeroase schimbări, nici una însă nefiind fondată, cel puțin privind lucrurile din afară, pe un studiu temeinic, pe o filozofie realistă asupra relației dintre școală și societate, pe experiența altor țări. Așa par, cel puțin, lucrurile din punctul meu de vedere, un punct de vedere, vreau să cred, cu nimic deosebit de al majorității oamenilor. Această unanimitate se datorează mai ales faptului că tot ceea ce se petrece în spațiul învățământului, deși interesează toată lumea, de la vladică până la opincă, se petrece într-un mediu "de specialitate": psihologi, metodologi etc., reviste de specialitate cu tiraj confidențial, care se adresează doar corpului didactic. Singura "inovație" care a fost adusă în spațiul public și supusă unor largi discuții a fost, din câte îmi amintesc, problema manualelor alternative. Cum nivelul de cultură al unei națiuni interesează în cel mai înalt grad literatura - pentru cine scriem? fiind o întrebare de permanentă actualitate mi se pare cât se poate de firesc să abordăm tema într-o revistă eminentamente literară.

Trebuie spus că nici presa cotidiană nu are un rol laudabil în "culturalizarea" cititorului. Cu una sau două excepții, ziarele s-au orientat, din motive economice, în zona frivolului, atât la nivel de informație - creând falsa impresie că ceea ce găsim ele demn de a fi publicat este și semnificativ - cât și la cel de expresie. Reacția patronilor canalelor de televiziune, a ziarelor, și a posturilor de radio la criticile vizând calitatea dubioasă a produselor pe care le pun pe piață păcătuiește printr-un cinism desfrânat: "dacă nu-ți place, schimbă postul (ziarul etc.)!" - replică boșii și-și văd mai departe de afaceri. Dacă în cazul altor "produse" expirate, nocive, periculoase pentru sănătatea consumatorului este sesizat OPC-ul - și acesta intervine cu toate mijloacele legale la dispoziție - în cazul mediei, lucrurile sunt așezate, în mod greșit, dar confortabil, sub umbrela "dreptului la informație", a "libertății de expresie" etc. Dacă ai cere unui ziarist să mai scrie și despre altceva decât despre celularul lui Mutu, ochelarii de soare ai Andreei sau tanga Mirelei, s-ar auzi până la Bruxelles țipetele provocate de încercările de cenzurare a libertății presei practice în România. Când președintele Statelor Unite i-a convocat pe marii patroni ai principalelor canale de televiziune din America și le-a cerut s-o lase mai domol cu violența, cu sexul etc., nimeni nu l-a sfătuit să comute pe TVR 1 - să zicem - dacă nu-i place ce vede pe ABC, CBS sau NBC! Administrațiile post '89 au privit cu indulgență nu doar la malversările din economie și finanțe, dar și la soarta învățământului, a culturii. Efectele pe

termen lung, atât dintr-un domeniu, cât și din altul, sînt greu de estimat.

În epoca digitală suntem mândri de performanțele elevilor români în materie de informatică, a specialiștilor noștri în Silicon Valley, iar cazurile penale în care sunt implicați hackeri autohtoni constituie, chiar și ele, dovezi convingătoare că suntem o forță în materie de IT. Nu știu în ce măsură se mai vorbește la noi despre alfabetizare - învățatul scrisului și a cititului. Americanii discută deja de mai multă vreme despre "cultural literacy". E.D. Hirsh a scris chiar un pilduitor studiu pe această temă. Autorul pornește de la constatarea - constatare și nu presupunere! - că elevul american nu este "alfabetizat" cultural, respectiv că-i lipsește înțelegerea informației de fundal pe care scriitorii și vorbitorii presupun că auditoriul lor o are deja.

Nu pot garanta faptul că americanii au rezolvat satisfăcător problema alfabetizării culturale. A apărut, iată, însă un nou concept, în condițiile erei digitale contemporane, și anume cel de *Information and Communications Technology literacy*, respectiv alfabetizare în materie de tehnologia informației și a comunicației. Ce înseamnă, practic, acest concept? Astăzi accesul la informația computerizată este tot mai largă, aproape generalizată, grație Internetului. Suntem noi, însă, capabili de o evaluare corectă/critică a informațiilor la care accedem? Avem noi discernământul necesar să alegem grăul de neghină?

La începutul anului va fi introdus în vreo 25 de colegii americane un test menit să măsoare "abilitatea studentului de a se descurca în exerciții gen sortarea mesajelor electronice, capacitatea lui de a întocmi tabele și grafice și de a determina cât de bine știe el să organizeze și să interpreteze informația provenită din numeroase surse și în cele mai variate forme." Una dintre probleme, susțin

educatorii, este că traiectoria spre informație este deviată/bypassed. "Până acum, informația provenea dintr-o singură sursă: biblioteca universității" declară Lorie Roth, din sistemul de învățământ superior din California, citată de „The Guardian”. În ziua de azi, totul este un imens continuum și adesea studentul este singurul arbitru a ceea ce este o informație bună, o informație proastă și care sunt nuanțele dintre ele."

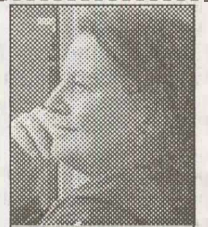
Există, neîndoind, un interes firesc, de natură pedagogică, educațională, față de măsurarea cunoștințelor elevilor. Acest interes a dat naștere unei piețe lucrative generate de dezvoltarea unui sistem de măsurare a ceea ce știe sau ar trebui să știe un elev/student. **Eduventure**, o firmă de cercetare din Boston, apreciază piața pentru estimarea cunoștințelor la nivel de grădiniță-liceu la 1,8 miliarde de dolari în anul 2003! ETS, care gercază cunoscutele GRE și GMA - teste obligatorii la admiterea în universitate - în ciuda statutului său de societate non profit, administrează și corectează aproape 25 de milioane de teste anual în peste 180 de țări și înregistrează câștiguri în valoare de 825 de milioane de dolari în 2004.

Realitatea este că publicul dorește cuantificare. Oamenii vor ca universitățile să pregătească studenții pentru viitor - viitorul fiind o societate informatizată. *The Technology test* va costa 25 de dolari per student. Studenții vor trece acest test *on line* în sălile de clasă sau în laboratoare. Rezultatele vor putea fi văzute în 2006.

Robert B. Reich, secretarul de stat în Departamentul pentru Muncă în Administrația Clinton, autor al unei cărți **Work of Nations: "Preparing ourselves for the 21st Century Capitalism"** susține că: "Liceul poate să aibe o relație tangențială cu era informațională. În măsura în care eforturi ca testele pentru tehnologie ajută să reconsiderăm *curriculumul*, probabil că ele pot fi de ajutor." O chestiune nu doar de mare actualitate, dar și incitantă.

Poezii în capodopere

alese și traduse de **grete tartler**

Friedrich Schiller

Cuvintele credinței

Trei vorbe vă spun, cu adânc sens, firesc
Trecând din gură în gură;
Dar nu din afară, iată, sosesc,
Ci inima doar li-e măsură.
Răpită i-e omului orice valoare
Dacă-n cele trei vorbe credință nu are.

Omul e liber: liber făcut
Chiar de-n lanțuri a fost să se nască,
Să nu vă înșele vulgu-n tumult,
Strigarea lui fals nebunească.
De sclavul, atunci când lanțu-și destramă,
De omul cel liber să nu aveți teamă.

Virtutea: ea nu e o vorbă de fum,
În viață-exersează-o puțin
Și omul, chiar dacă se-mpiedică-n drum
Tot poate ținti spre divin.

Și tot ce din minte-un mintos n-are știre
Intuind exersează-a copilului fire.

Iar Domnul e unul, voia lui iese
Chiar de se clatină-a omului
Sus peste spațiu și timpuri își țese
Cel mai înalt gând coconul lui.
Chiar de totul se schimbă în veșnică roată
Duhul calm în rotire nu-i schimbat
niciodată.

Aceste trei vorbe, cu adânc sens, firesc
Să le spuneți din gură în gură
Chiar de nu din afară ele sosesc
Lăuntru vă fie măsură
Iar omul nicicând nu-și va pierde valoarea
Cât în cele trei vorbe credință mai are.

alina boboc

Un spectacol în tramvai (II)

Teatrul manifestat în spații neconvenționale nu are la noi, cel puțin deocamdată, prea mare aderență la public și, în multe cazuri, nici specialiștii nu sunt foarte încântați. Uneori, este de vină lipsa de profesionalism a actului artistic propus în asemenea condiții, alteori lipsa unei educații a publicului pentru a recepta astfel de spectacole; motive pot fi multe.

În acest context, regizorul Gavriil Pinte are curajul de a monta o piesă de teatru, și poetic, într-un tramvai care circulă prin capitală din când în când, prezentând unui public foarte eterogen, din zone bucureștene foarte diferite, un act cultural. Este un demers cel puțin curios pentru mulți (de la curiozitatea brută, la cea estetică).

Tramvaiul destinat acestei manifestări este inscripționat în exterior *Un tramvai numit Popescu*, pe un fond alb, poartă numărul 26, iar în față și în spate este așezat câte un grup de manechini, format din mireasă și mire. Încă de la urcare, fiecare spectator este întâmpinat de actrițe și de actori, toți costumați în mirese și miri, cu o urare amplă: „Te aștept în orice tramvai douășase, îmbrăcat în costum de mire (mireasă), cu o cupă de șampanie în mână și cu lăutărul alături. Nu trebuie decât să urci și să mă

privești în ochi, să ne învârtim prin oraș toată viața, să nu mă întrebi niciodată dacă am să cobor la prima. Scărșnetul de șine ne leagă visul ușor. Această călătorie este o călătorie de nunță, doamnelor și domnilor!”

În atmosfera de petrecere care se anunță încă de la început, spectatorul este invitat la o masă (trebuie spus că interiorul tramvaiului a fost adaptat, cu mese și scaune, cu mochetă gri, cu tavanul vopsit bleu, totul într-o lumină fluorescentă, necesară în condițiile zilei mohorâte de afară) pentru a participa la spectacolul din „localul familial”.

Scenariul este conceput ca un rezumat al biografiei lui Cristian Popescu, dar o biografie poetică, alcătuită din propriile texte. Astfel, este prezentată familia poetului: el, tatăl, mama, sora, bunicul, bunica, mătușa, Arta Popescu (mireasa lui). Ingenios este modul în care este introdus în

spațiul artistic fiecare din aceste personaje, și anume un manechin format din elementele esențiale care l-au definit în viață. De pildă, trupul mamei este alcătuit din trei pâini, așezate orizontal, două răzătoare ș.a., trupul bunicului este format din sticle și dopuri, al bunicii, din linguri de bucătărie de toate dimensiunile ș.a.m.d. Desigur că aceste personaje sunt prezentate de câte un actor.

Spectacolul conține o mulțime de ingrediente dramatice, generatoare de comic: naivitate voluntară, ironie amară, trimiteri livrești (Caragiale, Eminescu, „Miorița”), parodie, sarcasm etc. Scenariul conține o anumită atitudine umoristică de percepție asupra vieții, atitudine care de fapt ascunde multă tristețe: „Pentru păstrarea aparențelor, a fost inventat Popescu de jucărie,

thalia

care trăiește în București de jucărie, în România de jucărie și mănâncă pâine de jucărie și bea apă și vin de jucărie și-a decedat deja vro trei-patru decese de jucărie, dar degeaba - pentru că nimeni n-a vrut să moară de-adevăratelea pe numele de Popescu Cristian, deși s-a făcut întotdeauna multă reclamă și oferta era destul de avantajoasă”. Arta contemporană ajunge obiect de ironie: muzica, pictura, dansul, teatrul, filmul artistic. După mai multe trimiteri la aspecte sociale contemporane sau din trecutul apropiat („Caragiale n-a existat /.../ au existat niște cimitire săpate cu buldozerul /.../ ca să vină în ele copilașii de clasa-ntâi și să caligraficeze pe toate scheletele *Made in Romania*”), textul conchide: „Ia noi, aicea, cirul e baza. Cirul! Și nimic altceva. Ne chinăm și noi ca animalele-alea, alea dresate”.

A rareori ai privilegiul să scrii despre o carte a fericirii. O carte al cărui personaj trăiește fiecare clipă cu seninătate, pentru care fericirea este o stare de fapt. Și acest personaj special se numește Woody Allen. Criticul de film Dana Duma a avut strălucita idee de a scrie o monografie despre marele regizor. **Woody Allen, bufon și filosof**, apărută recent la Editura Fundației Culturale Ideea Europeană. Este evident pentru cine parcurge cartea că, din sentimentul „euforiei perpetue”, cum ar spune Pascal Bruckner, s-au născut aceste pagini. Pe de o parte, euforia autoarei. „Îndrăgostită până peste cap” de autor și opera lui, iar pe de altă parte, personajul a cărui vitalitate te contaminează. De aceea am spus la începutul acestei cronici, că **Woody Allen, bufon și filosof** te lovește direct în față cu efluviile

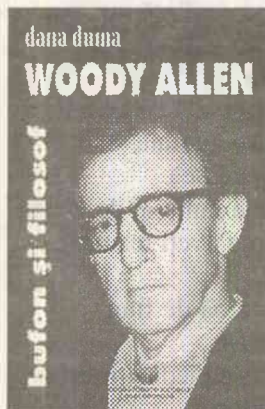
Un erou modern și nonconformist

irina budeanu

jad, acela nu se poate numi cinefil. Dana Duma reserție fiecare film al lui Woody, astfel că cei care i-au văzut filmele, dar și cei care nu au făcut-o până acum, se pot simți ca într-o sală de cinema virtuală și, asemeni eroinei din **Trandafirul roșu din Cairo**, să se desprindă din urzeala cuvintelor și a imaginilor ca să atingă la propriu ființa de celuloid a lui Allen. În cele peste 140 de pagini descoperi un univers întreg, îmbibat de un răs homeric, catartic, care l-ar face invidios atât pe Freud, cât și pe Jung. Pentru că răsul allenian este antidotul perfect la toate angoasele, obsesiile, frustrările, alienările omului modern. Nu ai nevoie de divanul psihanalitic, nu ai nevoie de celebrele ședințe de psihanaliză, Freud și Jung sunt doar niște pitici, pentru că ai la îndemână filmele lui Allen. Oricare dintre peliculele sale te pot vindeca de bolile mortale ale plictisului și ale postmodernității. Cu adevărat, Allen este un erou, într-o lume care nu mai crede în legende și mituri, iar lecția lui despre viață, moarte, dragoste și sexualitate ar trebui să

ne-o însușim cu toții. poate așa am trece mai ușor peste dramele, neputințele și complexe noastre. Dar eroismul lui vine și din rezistența cu care a reușit să se aperse în fața asaltului hollywoodian. Nu a fost corupt niciodată de sistem, nu a lucrat după rețeta americană de succes, și-a apărut ca un „ultim mohican” oaza sa de europenitate, de independență într-un

arta filmului

fericirii alleniene. Prin fericire alleniană înțeleg acel spirit comic, trist și vital, ironic și nostalgic, violent și candid, care se desprinde din fiecare film al său. Monografia alleniană este scrisă alert, dinamic, de parcă s-ar lua la întrecere cu timpul, din dorința de a „trișa” moartea, încremerirea, bătrânețea. Pentru că Dana Duma își dorește ca Woody să nu îmbătrânească niciodată, iar timpul său să rămână veșnic unul al tinereții și exploziei de viață. În accepțiunea ei, „Woody Allen este un erou. Nu numai pentru că mulți îl consideră ultimul mare comic american, dar și pentru eroica lui putere de a rezista în cadrul cinematografului dominant. În peisajul din ce în ce mai dezolant al comediei cinematografice, el reprezintă alternativa dătătoare de speranțe: încă se mai poate râde inteligent în sălile de cinema, unde glumele fiziologice fac ravagii printre adolescenții hrăniți cu hamburgeri și educați cu jocuri video”.

Cine nu a văzut **Trandafirul roșu din Cairo**, **Crime și delict**, **Misterul crimei din Manhattan** sau **Blestemul scorpionului** de

ocean de pragmatism american.

Construcția cărții este foarte bine realizată, mai întâi aflăm câte ceva despre biografia personajului nostru, apoi intrăm chiar în intimitatea sa autobiografică, a băiețelului haios din Brooklyn, ca după aceea să plonjăm direct în rețeaua sa de obsesii. Care sunt obsesiile lui Allen? Psihanaliza, Moartea, Dumnezeu, New York-ul, Familia și Magia. Un capitol aparte este dedicat femeilor, teribilelor femei din viața lui Allen, fără de care nu ar fi putut crea nici măcar un milimetru de peliculă. Foarte interesante mi se par comentariile criticii referitoare la specificul umorului allenian. „Complexitatea și eficacitatea arsenalului comic la care recurge cineastul-scenarist vin probabil din autoexigența proverbială care îl face deseori să sacrifice la montaj sute de metri de material plin de gaguri și dialoguri savuroase, dar considerate în sine. Să nu uităm că avem de-a face cu un autor dispus mereu să se îndoiască de sine și de formulele imbatabile”. Dar incursiunea în lumea lui Allen nu se termină aici, căci cititorul poate „gusta” câteva dintre replicile și aforismele pline de har și haz intelectual ale regizorului, dar pot trece în revistă și toate filmele sale (vreo 37 la număr). Volumul este însoțit și de un mic album foto, care ni-l face și mai familiar pe Woody.

Woody Allen, bufon și filosof, în viziunea Danei Duma, este o carte vie. Atunci când o iei în mână, simți cum Allen te ia de umeri și te invită la o surprinzătoare călătorie. O călătorie a fericirii. O călătorie a iubirii. O aventură unică.

Ce este analiza discursului? - devine o întrebare pertinentă în condițiile în care astăzi există diferite concepte asupra discursului, dar și tot atâtea interpretări asupra felului cum poate fi el analizat.

Dacă adoptăm un punct de vedere istoric, ne dăm repede seama că ceea ce astăzi numim **analiza discursului** are o istorie veche de aproape două mii de ani, de la primele studii de retorică greacă și până la analiza automată a discursului prin intermediul informaticii. Pe tot parcursul acestei lungi perioade de timp s-a dezvoltat o multitudine de preocupări care au delimitat (deși cu frontiere nu totdeauna foarte clar precizate) un capitol amplu în interiorul studiilor lingvistice. Prin anii '70 ai secolului trecut s-a conștientizat existența autonomă a acestui tip de analiză, ceea ce în plan concret, a însemnat trecerea de la lingvistica frazei la lingvistica textului. Această schimbare a obiectului de analiză a provocat transformări în concepția, unanim acceptată până la acea dată, că vorbirea este individuală, nesistematică și, prin urmare, fără putință de a fi analizată științific. Dar, indiferent de progresul care s-a făcut în aceste interpretări, rămâne până astăzi, ca o

conexiunea semnelor

problemă majoră încă nerezolvată, definirea obiectului de studiu, dar și metodologia prin care poate fi abordată această nouă unitate de analiză. Deoarece

D consideră ca bază o unitate mai mare decât fraza, textul și nu fraza începe să fie centrul tuturor studiilor întreprinse din această perspectivă. Și tocmai pentru faptul că are un obiect de analiză atât de complex, AD a cunoscut diverse direcții conforme diferitelor concepții epistemologice și metodologice. Ceea ce le unifică, totuși, este faptul că toate caută să identifice în unitatea de analiză **discursivitatea**.

Discurs și text sunt două concepte care se folosesc de multe ori unul în locul celuilalt, dar care în AD au semnificații diferite. O primă lectură a unui text ne arată că el „spune” ceva, că este o narațiune; acesta este **nivelul fundamental** în care,

Analiza discursului

mariana ploae-hanganu

pe baza unor relații de opoziție sau diferență între termeni, se construiește un univers semantic. Când spunem că un text „vorbește” despre prietenie, moarte, iubire, libertate sau toate împreună etc., analizăm, de fapt, acest nivel fundamental, semnificația minimă pe care el este construit. Relațiile dintre termeni sunt relații orientate - ceea ce este prima condiție a narativității. Astfel, când într-un text se vorbește despre viață și moarte, narațiunea se dezvoltă fie în sensul *viață/moarte/viață*, fie *moarte/viață/moarte*, pentru că principiul fundamental al narativității este transformarea, iar înlanțuirea acestor valori produce succesiunea textului. Prin urmare, al doilea nivel al textului este cel **narativ**: aici valorile fundamentale sunt *narativizate*, plecând de la un subiect. Valorile primului nivel pot să apară, și chiar apar în foarte multe texte. Ce face totuși ca un text să fie diferit de toate celelalte texte care au aceleași valori de bază și chiar aceeași narațiune? Diferențierea constă în felul cum aceste valori și această narațiune sunt *discursivizate*, adică felul în care fiecărui text îi este organizată o structură discursivă. Ajungem astfel la al treilea nivel al textului, **nivelul discursiv**. Acesta este nivelul cel mai apropiat de manifestarea textuală. Structurile narative se transformă în discurs când sunt asumate de un *subiect al enunțării*; el face o serie de alegeri de persoană, spațiu, timp, povestind istoria dintr-un punct de vedere determinat. Narațiunea este astfel „îmbogățită” cu opțiunile subiectului enunțării. Aceste procedee ale nivelului discursiv au ca obiectiv să stabilească relația între cel care enunță și cel care primește enunțul, făcând posibilă interpretarea prin intermediul diferitelor mărci care se află în text și care conduc cititorul să înțeleagă orientarea argumentativă și relațiile dintre text și contextul în care a fost produs. Prin urmare, *discursul* poate fi înțeles ca ultimă etapă a generării

semnificației unui text, locul unde se manifestă subiectul enunțării și unde se restabilesc relațiile dintre text și contextul socio-istoric care l-a produs. Discursul este un suport abstract care susține diverse textelor concrete. El este responsabil de concretizarea, prin teme, personaje etc., a structurilor semio-narative. Prin intermediul analizei discursului putem realiza o analiză internă (ce spune textul respectiv?, cum spune?) și o analiză externă (de ce textul respectiv spune ce spune?). Analizând un discurs suntem puși, inevitabil, în fața felului cum el intră în relație cu situația care l-a creat. Cu alte cuvinte, a întreprinde o analiză a discursului înseamnă a încerca să explici cum se construiește sensul unui text și cum acest text se articulează cu istoria și societatea care l-a produs.

Astăzi, cercetările cele mai recente din domeniul analizei discursului consideră că este posibilă găsirea unor procedee efective, capabile să constituie structura invariantă a discursurilor, evidențiind seria combinatorie a variațiilor superficiale. Din punctul nostru de vedere, proiectul semiotic al lui A.J. Greimas din școala semiotică franceză a reușit să dezvolte o analiză internă consistentă și a deschis perspective interesante pentru analiza externă. Semiotica greimasiană are ca obiectiv să analizeze construcția și organizarea discursurilor și ale textelor prin intermediul regulilor; se creează astfel un fel gramatică care să permită înțelegerea modului cum se construiește parcursul generator de semnificație dintr-un text.

Păpuși japoneze

ristiana gravrilă

Este cunoscută fascinația pe care o emană teatrul japonez asupra europenilor. Perfecțiunea mult visată în această artă, aproape că aici își găsește materialitate. Costumele, măștile, machiajul, toate sunt simbolurile unei teatralități esențializate. Este știut faptul că actorul japonez deține o tehnică aproape perfectă, cu un control de sine aproape inuman pentru mentalitatea europeană. Niciunde în teatrul contemporan, sensurile ancestrale ale acestei arte nu s-au păstrat într-un mod atât de viu ca în teatrul oriental. Oamenii de teatru care au fost prinși în mrejele acestei culturi, au asimilat-o gândirii lor filozofice despre lume și artă și nu s-au mai îndepărtat de ea niciodată. Mă gândesc, de pildă, la tristul Artaud, profund marcat de trupa balineză venită la Paris în turneu, la curajosul Craig care „își dorea” înlocuirea actorului cu Supramarioneta dezvoltată din păpușile teatrului oriental sau la lucidul Brecht care cerea pe scenă distanțarea actorului față de personaj, precum păpușarul care controlează o păpușă din exterior, perfect conștient de fiecare mișcare și gest. Neîncrederea regizorilor occidentali în inconstanța actorului dependent de factori nenumărați care pot devia efectul artistic, este înlocuită, în teatrul

oriental, de o tehnică ieșită din comun și de elementele pururi fixe ale reprezentației. În teatrul japonez, actorul imită păpușile și păpușile par a imita cu succes oamenii. Acum câteva zile, în București a avut loc o demonstrație de teatru **Bunraku**, încheiată cu un sfert de oră de spectacol. Deși precedate de multe, multe explicații din partea păpușarilor și muzicienilor japonezi, acele minute de joc cu păpuși au fost magice. Incredibilă finețe a gesturilor, a mișcărilor mici care, uneori, depășeau grația umană. Probabil acesta este punctul unde arta devine superioară vieții sau se unește cu ea în calea spre perfecțiune. Pentru că aceste demonstrații nu mai țin de mult de virtuozitate ori talent, ci întruchipează voința de ordine și control a omului. **Bunraku** sau **teatrul de păpuși tradițional japonez** are o istorie de multe secole și, ne spun artiștii, prin caracteristicile sale este o formă de spectacol unică în lume. Pune accent pe mișcarea și gestica păpușilor, la care se adaugă narațiunea orală și acompaniamentul muzical. Păpușile au două treimi din dimensiunea corpului uman și fiecare este mână de trei păpușari: capul și mâna dreaptă de un păpușar principal (care, de fapt, deține controlul asupra păpușii), un altul se ocupă de picioare, iar cel de al treilea de mâna stângă și obiectele de recuzită necesare. Ei sunt la vedere pe tot parcursul spectacolului, îmbrăcați în negru cu un fel de mantie care-i acoperă din cap până-n picioare, și fac exact aceleași mișcări pe care le execută păpușa. Traiectoria, bineînțeles, este dată de păpușarul principal, iar ceilalți se sincronizează perfect. Lucru deloc ușor: pentru a atinge performanțe, aflăm, dintr-un dicționar de teatru, un păpușar principal are nevoie de aproximativ douăzeci și cinci de ani de studiu, iar ceilalți doi de câte cincisprezece, respectiv zece ani.

De aceea, poate, artiștii care practică **Bunraku** în Japonia sunt din ce în ce mai puțini. Kanroku Yoshida, conducătorul trupei care a venit la București, este unul dintre cei douăzeci și opt de păpușari principali existenți în lume. Un spectacol poate ajunge până la zece ore și poate solicita și peste treizeci de păpușari principali, încât, la o singură reprezentație, un astfel de mânător creează mai multe personaje. Nu numai controlul și tehnica își spun cuvântul, dar și puterea de concentrare. În acest tip de teatru, deși atenția se îndreaptă spre mânăuirea păpușilor, un rol deloc de neglijat îl are povestea care întotdeauna trebuie să emoționeze. Naratorul stabilește desfășurarea scenică. El redă prin cuvinte cântate, acompaniat la **shamisen**, mișcările și trăirile personajelor. Importanță nu este istorisirea prin cuvânt, ci tonalitatea care trebuie să ducă la înțelegerea unei anumite stări. Felul cum el „cântă” povestea, da detalii despre anotimpuri, peisaje, subliniază elemente care ar putea scăpa privitorului. Uneori cântă rezonat, alteori povestește cu pasiune, redând șoaptele de dragoste a doi tineri

fapte culturale

care se iubesc, durerea samurailor sau sunetul săbiilor de luptă. Există o tonalitate fixă folosită de toți naratorii de Bunraku pentru a reprezenta vocea unei fete tinere sau a unui rege, sau a unui bătrân. Narațiunea și muzica însoțesc toate acțiunile păpușilor și creează atmosfera spectacolului. Nu pentru că păpușile Bunraku ar avea nevoie să fie explicate pe scenă. Ele dețin mecanismul unei expresivități fine. Se pot obține gesturi ale ochilor, ale gurii, ridicări de sprâncene care duc la sute și sute de stări. Asupra ei se imprimă mișcarea și fluxul păpușarului până la senzația că păpușa preia o stare, un gest, o mirare pe care o continuă și o finalizează. Parcă păpușa ar duce la bun sfârșit lucrurile pe care omul din spatele ei se teme să le arate.

Falsele terezii sau genocidul ignobil

gheorghe istrat

Neinspirată idee mi s-a părut inițiativa din zorii anului 2005 a „României literare” - revistă pe care o așez săptămânal lângă lanterna lecturilor mele statornice - de a stabili, ca într-un decalog, primii zece mari poeți români din toate timpurile. Un asemenea palmares sportiv nu și l-a imaginat până acum nici o publicație și nici măcar suprarealiștii incandescenti și rebeli din epoca interbelică - Doamne! -, când platoul literaturii române era populat de atâția titani ai poeziei.

Într-o asemenea loterie exclusivistă nu ai voie să arunci și numele unor autori trăitori, a căror operă nu este încă încheiată. Doar timpul, cu autoritatea lui postumă, are dreptul să preseze, cu talpa-i uriașă, teascul atâtor și-atâtor opere, până ce în chivotul cristic vor licări cele câteva diamante ale perenității.

Operația mi s-a părut în sine oarecum indecentă, în fața unor autori de înaltă elevație literară care încă nu și-au dezvoltat integralitatea proiectelor și nici opera secretă la care încă mai sclavează, până la desăvârșirea ei filigranică.

Și apoi mai sunt și cazurile unor autori „ascunși” ori ignorați (v. Lautreamont) care vor răsturna rastelul acestor expoziții pripite.

M-am întrebat: de ce nu și-ar fi făcut trebușoara asta, între ei, criticii, să afle „cum li-s anii, cum li-i rangul”? De ce potop!, pe poeți? Li se pare lor recolta poeziei din toate timpurile mai ușor catalogabilă? Dar ce vor

face aceiași critici când vor trece la drămuirea elefantiană a prozatorilor?

Din răspunsurile celor 34 de critici literari (câțiva de o notorietate perfect anonimă), am subînțeles, în câteva cazuri, că Eminescu este catalogat sub M. Cărtărescu, sau invers, că aceștia încă se ducelă pentru primul loc. Că Simona Popescu se află înaintea lui Mircea Ivănescu, Dimov și Doinaș; că Blaga și Bacovia nici nu încap, neam!, în acest minuscul coșciug de aur pe care-l lansăm pe apele eternității. Mulți elevați ai cathedrei îl pedepsesc pe Eminescu în banca a 3-a sau a 4-a, ba un sturz (l-o fi citit vreodată?) îl pune-n genunchi în banca a 5-a.

De ce vă vor fi trezit din morminte, Domnilor Poeți, pentru a vă freca hainele, manuscrisele și penițele de toți pereții acestui interogatoriu polițienesc la care Măriile Voastre nu ați avut nici o pohtă a pohti?!

Cui folosește acest artificiu umilitor? Nici poezilor contemporani - aproape toți viețuitori și respectabili, a căror operă se află încă în revărsare...

Cineva, un mare critic - Mircea Martin - a avut o tresărire genială așezându-l în ringul primilor zece poeți pe M. Sadoveanu (chiar și pe locul șase)! Da, la o astfel de interpretare a literaturii din toate timpurile s-ar fi putut marșa copios. Așa se explică și denuminația zugravului Marin Teodosie - caz insular și fascinant, dar cu totul și cu totul extra-literar.

Cu ce nume și în ce clasificare s-ar putea așeza creatorul - pe alt palier al artelor -

frescelor de la Altamira? Mai sus de Michelangelo? De Da Vinci?

Opera unui creator are o anatomie, o construcție consubstanțială și precisă. O piramidă și, totuși, repetentul de Bacovia abia a putut încăpea, de multe ori, în stalul al șaselea în acest eșichier critic. Iar strălucitul Dan C. Mihăilescu nici nu-l numește și nici măcar nu-l invită în subsolul P.S.-ului său (de unde se vede că *plumbul* cade-n străfundul apelor...); și nici măcar sub *Levantul* lui Cărtărescu - cel care a orbit (oare?) întreaga literatură română din toate timpurile! Alte nume de notorietate eclipsate: Constanța Buzea, Gabriela Melinescu...

Pe fâșia de frontieră între nemuritori și muritori au mai fost însăilate, scuzabil, câteva nume durabile, de la cronicari și până la maestrul infailibil C. Abăluță. Un întreg alfabet întors de-a-ndoaselea. În penitenciarul glosărilor mai figurează, ici-

reacții

colo, niște obscuri precum I.H. Rădulescu Alecsandri, Coșbuc, Voiculescu, Caraion, Botta, Baltag, Labiș, I. Gheorghe, Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Gr. Vieru, Dinescu... Nici unul nu încap, însă, în scoarțele aromate ale acestui piedestal și nici măcar sub tălpile de „căcat” (expresia și-o absoarbe singur) ale lui Gălățanu adjudecat pe locul 8 („Peste vârfuri trece luna”, zice Eminescu); „Odată te caci pe tine”, zice laureatul).

Slavă ție, ciur găurit de miracole și altare, care, în loc să însfințești, ai scuturat fagurii înveninați peste reginele lor seculare!

A fost, s-a dus. Un genocid infatigabil. Sau ignobil. Totuna...

Rar de tot vorbim despre pauză de spectacol; și doar există o categorie de public care nu concepe o seară de teatru fără antract: se bea un suc, se etalează o toaletă, se poartă o conversație...

Din ce vine acest neologism? Din franțuzescul - entract=intervalul dintre acte. Termeni și nonimi - care par depărtați (spaniolă: sainete, it. sainetta; vin din gastronomie: sainete - sos, grăsimi, delicatose, spirit, poantă...). Mă rog, și satira vine din culinar (satura, platou cu fructe)...

Interludiu, intermezzo, intermedio... Pauza dintre jocuri era deviată, de multe ori, de la stilul jocului, în vremurile îndepărtate. Era o deconectare. Goldoni & Moliere, Calderon & Cervantes transformă intermezzoul, intermediiile muz. și los entremeses în genuri aproape de sine stătătoare. Alteori, în pauză se cînta ceva în fața cortinei (v. și Mihai Moraru, revista „Teatrul”, nr. 8/75).

jurnal teatral

Azi se suprimă, de multe ori, pauza; spectacolele scurte, de doar o oră sau o oră și jumătate, renunță la antract. Se spune că pauza rupe acțiunea montării; sau întrerupe trăirea spectatorului; eventual, ea merge la un anume gen de spectacol, tradiționalist, burghez. Nici organizații teatrelor pentru copii nu o iubesc, considerând că micuții spectatori nu mai au chef să reintre în sală...

Opinii și opinii, situații și situații. Partizanii pauzei aduc contra-argumente: între acte, se pot privi expoziții, în holul teatrului. Sau se lansează o carte. Ori, se prezintă programul managerial al

unui nou director. Sau, în pauze, eroii nu se odihnesc, ducându-se și ei la bufet, alături de public.

Au fost și vremuri „normale”, în care erau pauze la cinema; în aceste momente de răgaz, spre exemplu, spunea cuplete Sandi Huși - adică viitorul mare actor Alexandru Giugaru...

„Un cronicar moscovit a pomenit de arta ei de a asculta (a Sarei Bernhardt -n.n.).Trebuie să recunoaștem că această artă o posedă nu numai ea, ci întreaga trupă. Francezii ascultă excelent, din care cauză nu se simt niciodată în plus, pe scenă, știu unde să-și țină mâinile și nu se acoperă unul pe altul. Nu ca ai noștri...” (A.P. Cehov, *Din nou despre Sarah Bernhardt*, 1881).

E o problemă care trebuie studiată și în facultățile noastre. Ba la care sunt deficitari chiar 50% dintre interpreții profesioniști ai teatrelor României! Nu orice om care tace în fața partenerului, știe să-l și asculte - așa cum peste jumătate dintre partenerii noștri de viață, habar n-au ce vrem să spunem, în majoritatea cazurilor. Ei se gândesc la ce vor replica, cât vorbim, nu la ce comunicăm. Experiența de viață m-a-nvățat să evit indivizii care se prefac că ascultă, gândindu-se la ale lor. Am un prieten director de teatru care după ce vorbești cinci minute, are un reflex: iese pe ușă - oriunde s-ar afla. Nu-l interesează nici

Ascultarea sinelui

bogdan ulmu

ideile tale, nici reflecțiile tale, nici povestirile tale (evident, decât în cazul în care este implicat).

Am văzut când eram copil, la Teatrul Mic, două spectacole care mi-au marcat viziunea de viitor practicant: *Jocul ieilor* și *Prețul*. În primul, C. Codrescu asculta, timp de o jumătate de oră, un dialog între Ionescu-Gion și George Constantin. În celălalt, Tudorel Popa tăcea un spectacol întreg, ascultînd ce spun colegii lui de scenă. Nu eram atent la cei ce vorbeau: mă fascinau virtuozii care aveau geniul ascultării! Și mi-am amintit de vorbele lui Claudel, atît de potrivite în acest context: „Actorii trebuie nu doar să vorbească, ci să și asculte; e mereu în jurul lor nu doar ceva de văzut, ci și de ascultat!...”

A asculta = tensiunea orientată către un posibil sens, deci inaccesibil (în) imediat. Ascultarea permite o cale de acces către sine. Auzitul are de-a face cu văzul, ascultarea - cu auzul. Logica ascultării face apel nu la logica manifestării, ci la aceea a evocării, precum în cazul muzicii - spunea N. Abraham.

Să sperăm că și histriionii noștri vor găsi răgazul să mediteze asupra acestor disocieri. Spre binele lor și al montărilor în care oficiază...

ioan flora

parcă să îi vorbești cinstit. Cu ceva vreme în urmă îmi dăduse două (!) exemplare din ultima lui carte de poeme, acum văd că este ultima. Mi le dăduse la distanță de câteva zile unul de altul, fiecare exemplar avea dedicația sa, diferită, netrasă la xeroxul complezenței uituțe. Era ca și cum îmi vorbise de două ori, de fiecare dată despre altceva, dar la fel de fără minciună. Îmi dăduse două exemplare, pentru că se zăpăcise de acea bucurie înțeleasă și îngăduită poetului care poate citi cartea pe care a scris-o.

Cartea se numește **Dejun sub iarbă**. De acum înainte, Ioan Flora va dejuna, va prânzi și va cina sub iarbă. Împreună cu prietenii săi care s-au dus acolo înaintea lui. Și le va spune că undeva, în Italia, câteva versuri ale sale au fost săpate în piatră.

I-am fost prieten. Îi sunt. Cândva, când va fi să fie, o să stau din nou la masă cu el, la dejun, prânz și cină. Și îi voi spune că numele lui încă este pe coperte de multe cărți.

Dumnezeu să-l ierte!

Însă eu cred că Dumnezeu îi iartă întotdeauna pe poeții în adevăratul înțeles al cuvântului.

gabriel rusu

L-am văzut cu două zile înainte de a muri. A băut doar o cafea și a fumat mult. M-a întrebat, cu o directețe atinsă de o curioasă delicatete, cum mi s-a părut ultima lui carte de poeme apărută. I-am spus că este adevărată. Nu l-am mințit. Pe Ionică Flora nu avea rost să-l minți, avea acea alură și consistență emoțională de bărbat puternic, care nu poate fi îngenunchat nici de înjurături, nici de laude. Muntele acesta/acela de om îți impunea fair play-ul, te obliga

in memoriam

Asociația Scriitorilor București anunță cu durere și consternare moartea fulgerătoare a marelui poet și traducător IOAN FLORA (1950-2005), autor de largă recunoaștere, secretar al Uniunii Scriitorilor. Dispariția lui IOAN FLORA în plină putere creatoare, după publicarea volumului cu titlul premonitoriu **Dejun sub iarbă**, reprezintă pentru literatura noastră o imensă pierdere, iar pentru breasla scriitorilor un prilej de adâncă tristețe.

A plecat iepurele suedez în pădurea cerului

Într-o noapte de iarnă capricioasă, iepurele suedez, cel căruia îi plăcea să scrie poezii, și-a găsit să plece în pădurea cerului. Și asta pentru că avea o speranță. Acolo avea să-l întâlnească pe Nichita, cel al necuvintelor. Credea că alături de el, cel care a fost în tunelul oranj, are să-i fie mult mai bine. Printre mesele tăcute

de la Muzeul Literaturii, unde lui îi plăcea să vină mai mereu, se simțea singur. Multă lume îi stătea alături, dar singurătatea era o boală ce nu-i dădea pace. Voia s-o alunge și atunci spunea poezii cu o mare religiozitate. Așa era el. Neîmprietenit cu năravurile noastre dâmbovițene.

Pentru cei rămași în fumul gros ce

plutește nonșalant peste mese, glasul gutural și puternic al iepurelui suedez nu va mai fi auzit. Poate numai umbra sa va veni în fiecare seară să le dea binețe poezilor. Să le facă discret un semn pentru ca noaptea poeziei să înceapă. Va fi cu siguranță o sărbătoare și - cine știe? - poate această sărbătoare se va transforma în ceremonie.

Deocamdată a plecat și ne-a lăsat nouă spre dreaptă citire cărțile lui. Să le învățăm și să medităm.

Dumnezeu să-ți ocrotească duhul, Ioane, și să știi că la Muzeu umbra ta ne va însoți mereu.

mariana criș

Reculegere in memoriam:

dragoș morărescu

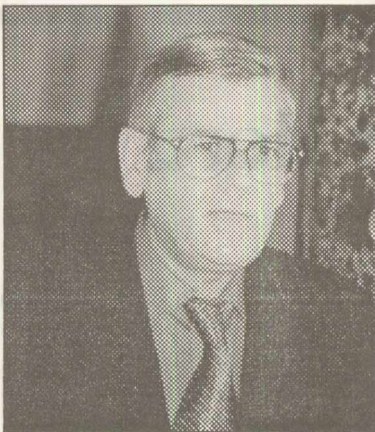
Săptămâna trecută l-am condus pe ultimul drum pe unul dintre cei mai originali artiști contemporani, Dragoș Morărescu. Avea 81 de ani (îi împlinise în octombrie anul trecut), dar poseda o energie incredibilă, o putere de muncă rareori întâlnită, fiind până în ultimele zile dornic să-și concretizeze planurile și ideile. Arhitect, pictor, grafician, istoric al artelor, poet, membru al uniunilor de creație de profil, colecționar de artă, a trăit intens, culegând tot ceea ce putea să îi transmită mai frumos viața în

expresia ei sublimată, artistică. I-a fost dat ca, după studii strălucite, după apropierea de înalte spirite precum V.Voiculescu ori Ion Barbu, să cunoască iadul închisorilor comuniste, să revină de acolo întreg la minte și la trup, să treacă peste mizeriile vieții de după pușcărie, să-și caute și să-și găsească liniștea conjugală târziu, dar temeinic. S-a bucurat de viață intens, a iubit cu patimă poezia, pictura, eternul feminin, adevărul și dreptatea. Era, prin structură, un spirit renaștant, un căutător de noutate în toate planurile, iar ca poet datora

mult lui Arghezi, lui V.Voiculescu, lui Ion Barbu și (paradoxal) poeziei începutului de veac XIX. A fost un veritabil boier al spiritului, un generos risipitor de inițiative și adunător de comori nebăgate în seamă de alții. Numele său figurează pe o listă impresionantă de cărți, ilustrându-le cu har și înțelegere, iar retrospectiva de la Teatrul Național, când a împlinit 75 de ani, a dat măsura operei sale, greu de apreciat în câteva cuvinte. Plecând dintre noi, lasă regretul despărțirii de unul dintre rarissimi artiști dotați în egală măsură pentru artele frumoase și pentru literatură. Eu unul sunt convins că, prin Dragoș Morărescu, am întâlnit unul dintre cei mai de neuitat artiști pe care mi i-a trimis în cale destinul.

liviu grăsoiu

ioan sucIU

Se poate trăi din scris în România? Sigur că nu. Scriitorii consacrați și cu success, au de regulă, niște venituri din faptul că sunt angajați în niște redacții sau colaborează pe la diferite publicații. Și bineînțeles, scriu articole, care, oricum, sunt mult mai interesante decât ale jurnaliștilor de profesie. Dar oameni care să scrie numai romane sau poezii și să trăiască exclusiv din ce câștigă prin publicarea lor, nu există în România. E adevărat că și în lumea largă sunt foarte puțini cei care-și câștigă existența din scrisul cărților și extrem de puțini cei care s-au îmbogățit. Cazuri ca ale lui Stephen King sunt rare. El câștigă foarte bine din cărțile pe care le scrie, ultimele publicându-le și pe Internet, reușind să obțină bani și de la cei care accesează site-ul său pentru a descărca pe calculatoarele personale ultimele lui romane. Ca să nu mai vorbim de J.K. Rowling, autoarea lui **Harry Potter**, care a reușit să obțină din vânzarea cărților sale o avere uriașă, fiind miliardară în dolari și având o avere care o întrece pe cea a reginei Angliei. Dintr-o activitate atât de puțin rentabilă cum este publicarea cărților, este uimitor cum de există totuși autori care s-au îmbogățit după o asemenea activitate, având în vedere că mari creatori de cărți au murit în sărăcie și mizerie, ca de exemplu Charles Dickens sau Joseph Conrad. Acesta din urmă a ajuns la un moment dat să închirieze o cămăruță întunecoasă la subsolul unei clădiri din Paris. Clădire la al cărui parter și etaj locuia o persoană pe care scriitorul Conrad nu o cunoștea și care avea în apartamentele lui o opulență extraordinară, fiind dotate cu tot felul de anexe extravagante, printre care și o sală de bowling unde se relaxa proprietarul încăperilor. Acesta era nimeni altul decât George Simenon, celebrul autor de romane polițiste. El care scria câte un roman pe săptămână, pe care editorii îl așteptau cu sufletul la gură, câștiga foarte bine și-și comanda de acasă cele mai sofisticate...

Sigur că se poate pune problema de genul de literatură și de cât este aceasta de apropiată de piața de consum; pentru că există cărți care se pot vinde și în standuri puse în băcăni, de unde cumpărătorii își pot încărca un coșuleț cu câteva pachetele de brânzeturi fine, biscuiți, un vinuleț de soi și o cârtică de Sandra Brown sau chiar vreun Harry Potter cartonat.

Din încasărilor de pe romanul **Ion**, Liviu Rebreanu și-a cumpărat o casă. În prezent, nu cred că există vreun autor român de cărți de valoare literară incontestabilă care să fii încasat niște bani în așa măsură încât să-și fi putut cumpăra ceva cu ei mai mult decât vreo bicicletă. Dar iată că s-a produs o minune în

Se poate trăi din scris în România?

acel sens: a apărut un autor român care nu numai că poate trăi din scris, dar s-a și îmbogățit din aceasta. Este vorba de Sorin Cerin. El a reușit o performanță greu de atins mai ales pentru un român: a debutat direct în America, și nu cu vreo amărâtă de povestire scurtă și modestă, ci cu un roman de 1000 de pagini. Există „lovituri“ în literatură, așa cum există la bursă, în afaceri pe piața diferitelor produse (automobile, cosmetice) etc.? Nu știu dacă există în mod obișnuit, dar în orice caz Sorin Cerin a dat o astfel de lovitură. Cum a făcut? Foarte simplu. Se plimba cu nevasta prin parc (prin Central Park din New-York), dar asta nu-i esențial și deodată i-a venit ideea: „Eu voi scrie o carte extraordinară, care va avea un succes formidabil“, a spus el și așa a fost. Dar ce căuta Sorin Cerin în America? Născut în Baia Mare, acum în vârstă de 41 de ani, de profesie muncitor forestier, domnul Cerin a ajuns în 1990 în SUA, la invitația unor secretari de stat americani, în sensul că erau niște secretari care lucrau la statul american, foarte simplu, nu?, el lucrând în acea vreme la ziarul „Dreptatea“. Se pare că domnul Cerin

și cumpere nici vreun cal din plastilină. În toată trilogia lui Cerin nu răzbate absolut nimic care să amintească în vreun fel de vreo atmosferă românească, ba chiar deseori când ninge în acest roman se face precizarea că este vorba de ninsoare americană. De regulă fiecare om păstrează în sufletul său locurile copilăriei, numai Sorin Cerin este marcat cel mai mult de cele câteva ore din viața sa petrecute în avion sau în sălile de așteptare ale unor aeroporturi, ca și cum s-ar fi născut și-ar fi copilărit în acele spații.

Sorin Cerin a încercat să spună și chiar a spus că romanul său este unul filozofic, adică unul profund și nu face parte din categoria Sandra Brown - de care, se pare, deja a uitat toată lumea. Explicând aceasta - profunzimea cărții sale față de cele ale autoarei sus-amintite -, Cerin a aruncat un rânjet grăbit spre camera de luat vederi ca și cum s-ar grăbi să convingă telespectatorii și neajungându-i timpul de demonstrație a enunțat doar o axiomă, iar râsul se vroia un fel de „Pe cuvântul meu de onoare, credeți-mă!“. Cu privire la filozofia pe care i-ar fi studiat, iar nu rezultă nici un nume.

fonturi în fronturi

nu a funcționat mult timp pentru ceea ce a fost lansat în America (?), deoarece a trebuit să se întrețină mult timp ca șofer pe un camion cu care a călătorit prin America în fel și chip, dar luând-o apoi și puțin prin Australia, deoarece, probabil, era necesar.

Sorin Cerin, a fost invitat la o emisiune de televiziune realizată de Ion Cristoiu la Realitatea TV. Regret că Ion Cristoiu nu l-a întrebat pe Sorin Cerin ce lecturi l-au format sau l-au marcat. Din romanul său se înțeleg prea puține lucruri în acest sens. Adică nu se pomenește nimic de vreun Blaga, de Rebreanu, de Coșbuc, nu răzbate nimic din copilăria petrecută la țară în Maramureș, perioadă care este imposibil să nu fi lăsat nici o urmă în viața și formarea unui om care se ocupă cu scrisul cărților. Din contră, eroul principal al cărții, Reno Mc Namara, este texan de origine. În realitate, Sorin Cerin a copilărit pe timpul lui Ceaușescu, când nu aveai voie să-ți tai porcul din ogradă sau vițelul, iar calul era unul din animalele care nu mai făceau de mult parte din anturajul unei gospodării; micuțul Reno Mc Namara a avut singurul lui vis să-și cumpere un căluț, pentru care a făcut economii grozave de la palinckă și de la slană, pardon, de la sandvișul cu care trebuia să se ducă la școală. Norocul lui Mc Namara a fost că era în America și din banii economisiți a reușit până la urmă să-și cumpere un cal, că, dacă ar fi fost vreun personaj din România, n-ar fi reușit să-

Absolut nici unul. În emisiunea lui Ion Cristoiu, Sorin Cerin a spus că el, cu toate că a lucrat la ziarul „Dreptatea“, ceea ce-ar fi presupus o ideologie de dreapta din partea lui, în realitate este un socialist. Ceea ce e limpede în ceea ce privește gândirea lui Sorin Cerin este un singur lucru și anume că lucrurile sunt neclare. În romanul său sunt sute de pagini de pură „filozofare“, pregnante, conținând atât de multe lucruri repetate încât sunt insuportabil de tulburătoare sau, în orice caz, insuportabile. De multe ori eforturile cerute de autor pentru a se înțelege ceva sunt peste puterile unui simplu muritor. Raționamentele sunt în modul, următor: „Oricât de mult vom dori să prindem vântul în pumni și marea în sită nu vom reuși, la fel cum nu vom reuși să înțelegem și alte Noțiuni de Stare în afară de Existență și Nonexistență. Pe cea din urmă aproape că nu o putem defini, întrucât vom afirma că Nonexistența există fiind o altă formă a Existenței, ceea ce e cu adevărat fals. Nonexistența este o altă formă a Noțiunii de Stare, total diferită de Existență, astfel încât nu putem afirma că Noțiunea de Stare a Nonexistenței, există. Doar Noțiunea de Stare a Existenței există. Față de restul atâtor Noțiuni de stare cărora nu le putem spune că există. În cele din urmă se poate pronunța următorul enunț: Noțiunile de Stare în afară de Existență, nu Există, dar Sunt.“ (pag. 9 din vol. 2, **Apocalipsa**).

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.